

PULSUL GEOSTRATEGIC

Publicație lunară-bilingvă de analiză geopolitică

Moto: "Opiniile sunt libere, dar nu și obligatorii" I. L. Caragiale

Eșecul modelului multinațional

Strategie de țară pentru G- zero

Proiecte ale Federației Ruse în infrastructura Peninsulei Crimeea

Iran-Israel, noua linie de front a Orientului Mijlociu?

Digitalii

Vă recomandăm să citiți:

Despre tiranie. Douăzeci
de lecții ale secolului XX

Bordul Pulsului Geostrategic

(În ordine alfabetică)

Adrian CONSTANTINESCU

Doctor în economie internațională și master în drept internațional public

Cercetător științific și șef de sector la Institutul de Economie Mondială, reprezentant permanent adjunct și negociator șef rezident al României la GATT/OMC, apoi diferite funcții în diplomatie până la Ambasador în Regatul Suediei și Republica Macedonia. Autor și coautor a circa 20 de cărți.

Andrei KORTUNOV

Director General al Consiliului pentru Afaceri Externe al Rusiei (RIAC)

Absolvent al Institutului de Stat pentru Relații Internaționale din Moscova (MGIMO), studii post-universitare la Institutul pentru studii SUA și Canada și Academia de Științe a URSS. Este doctor în istorie. A fost Director Adjunct al Institutului pentru studii SUA și Canada. Fondator și prim președinte al Fundației pentru Științe Publice din Moscova.

A predat politica externă a Rusiei la Universitatea din Miami (SUA) și la Colegiul Lewis&Clark din Potland (Universitatea California).

Autor a peste 120 de publicații dedicate analizei relațiilor Sovieto/Ruse – Americane, securitate globală și politica externă și internă a URSS și Rusia.

Anton COSTESCU

Orientalist și specialist în relații economice internaționale

Fost ministru consilier (relații economice) cu activitate de peste 30 de ani în Orientul Mijlociu. Unul dintre cei mai fini cunoscători ai lumii arabe.

Dieter FARWICK

Senior Vice-Președinte World Security Network Foundation

General de brigadă (ret), fost consilier al lui Manfred Woerner, fost Șef al Operațiilor la Cartierul general NATO și al serviciului de informații al armatei germane. Este membru al Institutului Internațional de Studii Strategice (IISS) - Londra. Autor a șase cărți de geopolitică și securitate, numeroase articole și analize.

Emilian M. DOBRESCU

Profesor universitar doctor

Născut în 1954, ocupă de 25 de ani poziția de Secretar Științific al Academiei Române la Departamentul de Economie, Legislație și Sociologie. Este în principal specializat în Integrarea europeană, Managementul general, Economia socială, Sociologia managementului.

Iulian FOTA

Născut în 1965, fost Consilier pentru Securitate Națională a Președintelui României. A fost de asemenea adjunct al Secretarului de Stat pentru politica de apărare în Ministerul Apărării, șeful secției de apărare în cadrul misiunii României la NATO și WEU, la cartierul general NATO de la Bruxelles. În 2005 a fost numit Director al Colegiului Național de Apărare al României. Este doctor în științe politice la SNSPA - București, a mai absolvit Colegiul de apărarea NATO - Roma, și Colegiul Național de Apărare - România. Membru al consiliului Centrului European pentru Analize Politice (CEPA) și alte numeroase fundații și instituții internaționale.

Adrian SEVERIN

Născut în martie 1954, a avut o evoluție politică deosebită după 1989. Astfel a fost ministru al afacerilor externe 1996-1997, deputat în Parlamentul României în 1990, apoi între 1992-2007. De la 1 ianuarie 2007 a fost ales membru ale Parlamentului UE. Raportor special ONU pentru drepturile omului în Belarus și membru PACE între 1993-2007 și 2003-2007.

Un politician de talent, care probabil nu a găsit cea mai bună conjunctură pentru a progresa mai mult la nivel național și european.

Anis. H. BAJREKTAREVIĆ

Prof. (FH) Dr. Anis Bajrektarevic, Acting Deputy Director of Studies EXPORT EU-ASEAN-NAFTA Professor and Chairperson International Law and Global Political Studies University of Applied Sciences IMC-Krems AUSTRIA

Fost diplomat de carieră în Bosnia Herțegovina (la începutul anilor '90), este membru al Institutului Internațional IFIMES, autor a zeci de prezentări, discursuri, seminarii, colocvii, ca și a numeroase evenimente publice (mese rotunde, excursii de studiu etc).

Dan DUNGACIU

Director - Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române

Master în politologie, doctorat în sociologie, cu numeroase stagii în străinătate la instituții prestigioase din Marea Britanie, SUA, Austria, Grecia, Italia. Fost secretar de stat în MAE Romania și consilier al președintelui Republicii Moldova pentru integrare europeană. Autor și coautor a numeroase articole, studii și cărți. Președintele Fundației Universitare a Mării Negre.

Dorian VLĂDEANU

Cercetător științific principal gr.I în cadrul Academiei Române. Profesor universitar asociat.

Licențiat în economie și automatizări și calculatoare, doctor în economie, autor a peste 100 de lucrări în domeniul macroeconomiei. A elaborat prima strategie în domeniul serviciilor publice comunitare la nivel național.

Autor, coautor și coordonator a primei generații de legislație realizate de Guvernul României în serviciile publice (2002-2004).

Hrant KOSTANYAN

Dr. Hrant Kostanyan este cercetător la CEPS, Senior Expert la Colegiul european Natolin și profesor adjunct la Colegiul Vesalius. Cercetarea sa se concentrează pe instituțiile UE și deciziile acestora, în principal privind Serviciul European de Acțiune Externă (EEAS), Politica Europeană de Vecinătate (ENP) și relațiile UE cu vecinii estici și Rusia.

Liliana POPESCU

Conferențiar universitar la SNSPA București. A studiat la Universitatea București, Facultatea de Istorie-Filosofie (1982-1986) și în Marea Britanie între 1991 - 1996. A obținut un M.A. (Econ) și un Ph.D. (cu grad A) de la Universitatea din Manchester. A fost consilier al Ministrului Afacerilor Externe și Director (Direcția de Planificare Politică, 1998 - 1999). Actualmente este Prorector al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative (SNSPA) București, cu responsabilități în domeniul relațiilor internaționale. Cea mai recentă carte de autor: *Construcția Uniunii Europene*, București, Ed.C.H.Beck, 2009. Liliana Popescu este editor șef al revistei românești de limbă engleză, *The Romanian Journal of Political Science*.

Bordul Pulsului Geostrategic

(În ordine alfabetică)

Maksym BUGRIY

Este Visiting Fellow la Jamestown Foundation în Washington D.C. Are a largă experiență ca cercetător și analist la cele mai importante think-tank-uri din Ucraina, inclusiv Institutul Național pentru Studii Strategice.

Mihaiu MĂRGĂRIT

Analist politico-militar, director de proiect în Fundația EURISC - Institutul European pentru Managementul Riscului, Securității și Comunicării

Analist politico-militar de finețe, autor al mai multor studii și articole apărute în presa de specialitate și presa civilă privind armata, cercetarea strategică, strategia de securitate națională, serviciile de informații și democrația, integrarea în NATO, etc.

Murray HUNTER

Profesor asociat la Universitatea Malaysia Perlis

Antreprenor, consultant, profesor și cercetător de 30 de ani în mediul de afaceri din zona Asia-Pacific. Membru

editorial a nouă jurnale academice internaționale și face parte din consiliul consultativ al "Diplomatic Insight", "4th Media", precum și al "Addelton Academic Publishers" din New York.

Sergiu MEDAR

Atașat militar la Washington, Șef al Direcției Informații Militare, apoi al Direcției Generale de Informații din Ministerul Apărării, pentru ca, în

finalul carierei, să fie Consilier Preșidențial pentru Securitate Națională la Președinția României. În calitate de profesor universitar, se preocupă în continuare de problematica securității naționale și a serviciilor de informații. Autor al numeroase studii și comunicări pe probleme de securitate națională, al cărții "Diplomația apărării" și coordonator al volumului "Informațiile militare în contextul de securitate actual" -2006. În prezent abordează aspecte legate de "Managementul securității companiilor".

Vladimir SOCOR

Senior fellow la The Jamestown Foundation și Eurasia Daily Monitor

Analist politic pe probleme est-europene, îndeosebi ale fostelor republici ale URSS și actualul spațiu al CSI, specializat pe probleme politice, conflicte etnice și resurse energetice.

Senior fellow la Institutul de Studii Strategice și Politice Washington, autor a numeroase articole și comunicări publicate în Wall Street Journal, alte publicații prestigioase. Este frecvent guest lecturer la Harvard University - National Security Program la Kennedy School of Government și membru al Euro-Atlantic Security Study Group.

Marian RIZEA

Ofiter de contra-informații economice (colonel în rezervă), este prof.univ.dr.ing. la Universitatea Ecologică din București, cadru didactic asociat al Universității de Petrol și Gaze Ploiești, membru titular al DIS-CRIFST Academia Română, are expertiza în domeniul asigurării securității informațiilor clasificate, a infrastructurilor critice energetice și a protecției mediului, analizei de risc și studiilor geopolitice, este autor/coautor, a 17 carti si peste 250 articole de specialitate publicate in reviste din tara si strainatate.

Mihnea CONSTANTINESCU

A fost Șef al Cabinetului Primului Ministru și Consilier de Stat în cinci guverne, Șef de Cabinet și Consilier al ministrului român de externe, Purtător de cuvânt al Guvernului României și Sub-Secretar de Stat pentru Informații Publice. Doctor în inginerie nucleară, bursă în management la Universitatea Tennessee și trei tipuri de cursuri la Kennedy School of Government de la Universitatea Harvard. Membru fondator al Institutului Aspen - România și al Asociației "Casa NATO". A îndeplinit diferite misiuni internaționale la Bagdad, OSCE și în Georgia.

Paul SÂNDULESCU

Om de afaceri și investitor în instrumente financiare speculative. Licențiat în comerț internațional, cu experiență vastă în activitățile de import-export, comerț, turism și speculații financiare. Pasionat de analiză investițională și geo-strategică.

Simion COSTEA

Conferențiar universitar doctor la Universitatea de stat "Petru Maior" Târgu Mureș

Doctor în istorie, "Profesor Jean Monnet" de integrare europeană acreditat de UE, laureat al Premiului Academiei Române pentru opera de istoric al integrării europene. Redactor șef al revistei "L'Europe unie" din Paris, autor și coautor a numeroase cărți, studii și articole.

Vasile DÂNCU

Născut 25 noiembrie 1961, este un politician român, de profesie sociolog. Profesor la Facultatea de Sociologie a Universității București, dar și la Facultatea de Sociologie și la Facultatea de Științe Politice, Administrative și ale Comunicării din cadrul Universității Babeș-Bolyai Cluj-Napoca. Este fondator al Revistei SINTEZA – revistă de cultură și gândire strategică. Este președintele și proprietarul Institutului Roman pentru Evaluare și Strategie (IRES) A publicat peste 10 cărți de autor și numeroase alte articole.

Vasile PUȘCĂS

Profesor universitar dr. la Universitatea Babeș Bolyai Cluj-Napoca

Predă cursuri de istorie contemporană, relații internaționale și negocieri. A lucrat în diplomație la New York și Washington D.C, apoi a fost membru al Guvernului și negociator șef pentru aderarea României la Uniunea Europeană, Șef al Departamentului pentru Afaceri Europene în Guvernul României, membru al parlamentului. Consultant pentru numeroase societăți române și străine, autor a numeroase cărți. Membru în conducerea mai multor organizații profesionale internaționale, predă la prestigioase instituții de învățământ superior din străinătate.

Yuriy RADKOVETS

Vice-președinte al Centrului de Studii Geopolitice "Borysfen Intel", doctor în științe militare, profesor asociat, general-locotenent (ret.).

I. EDITORIAL

5 Președintele Trump și poziția SUA în noua ordine geopolitică mondială

- **Corneliu PIVARIU**

II. Actualitatea geostrategică mondială

6 Strategie de țară pentru G-Zero

- **prof.dr. Vasile PUȘCAȘ**

9 Eșecul modelului multinațional

- *interviu cu dr. Jonathan EY-AL - RUSI -Londra*

19 Statele Unite au fost atâtea timp purtătorul de stindard...

- *interviu cu dr. Nicolas RED-MAN - IISS -Londra*

25 Serviciile secrete ale lui Putin. Cum a prins Kremlinul FSB-ul

- **Andrei SOLDATOV**

28 Proiecte ale Federației Ruse în infrastructura Peninsulei Crimeea - considerente geopolitice și rațiuni propagandistice

- **Adriean PÂRLOG**

33 Summitul UE va ignora din nou cea mai mare amenințare la adresa Europei

- **Giles MERRITT**

34 Între „america first” a lui Donald Trump și „europa unită” a doamnei Angela Merkel

- **Dinu COSTESCU**

36 „Europa va fi musulmană, insha'allah” sau identitatea noastră versus identitatea lor

- **Dumitru CHICAN**

39 Retragera constructivismului din relațiile internaționale contemporane

- **Amel OUCHENANE**

43 Dezamorsați acest summit exploziv privind migrația cu un studiu strategic al UE

- **Giles MERRITT**

III.Principalele elemente ale situației din Orientul Mijlociu

46 PUNCTE DE VEDERE

Orientul Mijlociu - quo vadis?

- **Corneliu PIVARIU**

47 Africa 2018: un paradis al bazelor militare străine

- **Dinu COSTESCU**

52 Spre o conciliere între arabi și evrei?

- **Dinu COSTESCU**

54 De la islamism la islamul civil. Cazul Turciei

- **Dumitru CHICAN**

56 Iran – Israel: noua linie de front a Orientului Mijlociu?

- **Dumitru CHICAN**

60 Între palestinieni și Israel: imposibila pace americană

- **Munir SALAMEH**

62 Pacea siriană și prezența armată străină

- **Maher NABOULSI**

64 „Oratoriul sirian” sub bagheta lui Vladimir Vladimirovici Putin

- **Maher NABOULSI**

IV. Orizont Economic

68 Al doilea Trianon. Ungaria și miza gazelor din Marea Neagră

- **Dan DUNGACIU**

73 Frusta matematică a riscului geopolitic

- **Geopolitical Futures**

V. Serviciile de informații în secolul XXI și problemele de securitate

83 Despre ISIS, IT și nu numai

- **Paul SÂNDULESCU**

87 Digitalii. Digital born killers? Istoria unei erori

- **Vasile DÂNCU**

VI.Tehnologii și echipamente cu întrebuințare militară, noi sisteme de arme

95 Alți roboți cu întrebuințare militară (Rusia)

- **Cornel VAIDA**

96 Unele aspecte privind aeronavele (vehiculele aeriene) fără pilot

- **Cornel VAIDA**

VII. Apariții editoriale, studii, materiale noi

97 Despre tiranie: Douăzeci de lecții ale secolului XX, autor **Timothi SNYDER**, prezentată de **Cornel VAIDA**

98 Managementul situațiilor de risc în contextul crizelor de securitate, coordonatori **Mircea BOȘCOIANU** și **Dorel BADEA**, prezentată de **Cornel VAIDA**

Motto: "Opiniile sunt libere, dar nu și obligatorii"—I.L.Caragiale

EDITORIAL

Președintele Trump și poziția SUA în noua ordine geopolitică mondială

Corneliu PIVARIU

La mijlocul lunii iulie a.c. președintele Donald Trump a efectuat o importantă vizită în Europa, începând cu reuniunea la nivel înalt a NATO de la Bruxelles, întâlnirile din Marea Britanie cu regina Elisabeta a II-a și premierul Teresa May, apoi la Helsinki cu președintele rus Vladimir Putin.

Până la data trimeririi la tipar a acestor rânduri au fost publicate puține comentarii și analize ale unor surse de valoare, mai ales privind întâlnirea liderilor american și rus, așteptându-se, cel mai probabil, receptarea unor semnale din spatele ușilor închise.

Desigur, reuniunea NATO de la Bruxelles a avut o importanță aparte, Declarația semnată cu această ocazie, merită studiată cu atenție, spațiul acestui articol fiind insuficient pentru o asemenea abordare. Reținem determinarea pentru continua perfecționare și adaptare a alianței în raport de amenințările cu care se confruntă, precum și pentru primirea de noi membrii în condițiile când ajung să se încadreze în condițiile pentru aderare. Printre țările avute în vedere se află Georgia, Macedonia, Bosnia-Herțegovina, Ucraina (într-un parteneriat distinct cu NATO). Sunt menționate preocupări pentru dezvoltarea cooperării NATO cu UE și securitatea energetică. Problema respectării pragului de 2% din PIB pentru cheltuielile militare a fost dezamorsată de președintele Trump prin propunerea unui nou nivel, de 4%. Este însă cert că Washington-ul este nemulțumit, pe bună dreptate spunem noi, de faptul că numeroase țări membre nu își respectă propriile angajamente asumate la reuniuni anterioare privind aceste cheltuieli.

Din luările de poziții ale președintelui Trump rezultă că acesta are puțină încredere în eficacitatea alianțelor, însă pentru NATO are o poziție aparte, considerând-o un vector de putere important, la care SUA nu trebuie să renunțe. Această apreciere este acoperită și de deciziile SUA în ceea ce privește dispozitivul său în Europa, luate în ultimul an.

Relațiile SUA cu Marea Britanie se vor desfășura în continuare în parametrii cunoscuți, cu satisfacția Administrației Trump față de decizia Londrei de a părăsi Uniunea Europeană (de altfel, mai în glumă, mai în serios, Franța a fost îndemnată să urmeze același drum). Desigur, citim aceste poziții ca fiind făcute prin prisma omului american de afaceri pragmatic, care vede în UE mai mult un concurent economic puternic, decât un partener cu care trebuie să găsească o cale de cooperare benefică ambelor părți.

Întâlnirea de la Helsinki dintre președinții Donald Trump și Vladimir Putin a prilejuit o avalanșă de critici din partea opoziției președintelui american de peste ocean, nemaiîntâlnită până acum într-o situație similară și aprecieri pozitive pentru președintele Putin din partea mediei moscovite.

Desigur, discuțiile purtate în spatele ușilor închise sunt cunoscute doar într-un cerc restrâns din ambele părți, iar rezultatele acestora vor apare în timp, fiind cel mai probabil amendate de alte întâlniri la același nivel. Este pozitiv faptul că reuniunea a avut loc și desigur, cel care a avut mai mult de câștigat este președintele Putin, mai ales prin faptul că, în pofida tuturor dificultăților cu care se confruntă Federația Rusă, Vladimir Putin, prin prestația personală, a reușit să o poziționeze la nivelul de „competitor” cu SUA.

Problema amestecului Rusiei în alegerile prezidențiale din SUA a fost prea mult abordată, fără un real folos pentru ambele părți, iar așa cum era de așteptat, problema cooperării economice între cele două părți a fost subiect al *“constituirii unui grup de lucru la cel mai înalt nivel”* din partea ambelor părți. Desigur, cei mari se înțeleg întotdeauna, mai ales pe seama celor mici.

Încheiată fără semnarea vreunui document, întâlnirea Trump - Putin de la Helsinki nu reprezintă un element semnificativ în evoluția situației geopolitice mondiale. Îmi reapare în memorie un zâmbet al președintelui Putin la prima întâlnire din Rusia cu Barack Obama.

Actualitatea geostrategică mondială

Strategie de țară pentru G-Zero

Dr. Vasile PUȘCAȘ

Un editoralist de la cel mai important cotidian din capitala americană a transmis recent (11 mai 2018) mesajul că numai Dumnezeu mai salvează

lumea. Îngrijorări majore sunt exprimate însă și de mediile politice, economice, financiare de pe întreaga planetă. Motivul principal este dat de faptul că așteptările post-Războiul Rece ca transformarea sistemului internațional să ajungă la o finalitate rațională, ca relațiile între toate tipurile de actori globali să intre în faza designului stabil și predictibilității, nu se mai împlinesc nici la aproape trei decenii după proclamarea încheierii erei bipolarității conflictuale. Acum se spune că gravitatea subiectelor de pe agenda internațională, ca și de pe cea domestică a multor țări, ar proveni din conduita titularului de la Casa Albă, dar și a ascensiunii liberalismului, populismului, naționalismului etc. Personal, cred că este o imensă ipocrizie a liderilor politici contemporani să se indice doar cauzalități care sunt, în fapt, niște consecințe ale unor atitudini și acțiuni. Aceasta deoarece ne amintim că un Ian Bremmer avertiza, încă de la începutul acestui deceniu, că raporturile internaționale deja ajunseseră la stadiul „fiecare națiune pentru sine”, aspectele de cooperare și decizie interstatală fiind subsumate numai interesului pe termen scurt, electoral și nu numai, al principalilor lideri decidenți din cele mai importante Puteri ale lumii. În Statele Unite ale Americii chiar președintele Obama a inițiat o retragere a țării din afacerile mondiale, deci înainte de Administrația Trump care o face de-a dreptul negustorește, după cum spun și politicienii din Washington, D.C. Iar în Europa, președintele Sarkozy a ținut să depășească clasicul orgoliu francez în ceea ce privește înscrierea meritelor sale personale în politicile internaționale, pe când premierul David Cameron a încercat să dea un conținut electoral strâmt (individual și partidist) afacerilor europene și poziționării Angliei

pe scena internațională. Să nu mai vorbim de președintele Barroso al Comisiei Europene care a subsumat vizibil interesul european interesului corporatist și al celui personal.

Este simplu să constatăm empiric că suntem tot într-o etapă a tranziției spre o nouă formulă de aranjament a sistemului internațional. Și probabil durata acestei perioade de transformare va fi mai lungă de un deceniu. Același Ian Bremmer numea o astfel de epocă tranzițională prin sintagma “G-Zero”, cu sensul că schimbările se vor petrece fără aportul sau leadership-ul vreunei Mari Puteri sau a vreunui grup de Puteri. Altfel spus, suntem expuși unui contextualism de la care se așteaptă să se ajungă totuși la o schimbare structurală, dar fără a cunoaște direcția și, deocamdată, nici actorii decidenți principali ai transformării sistemului internațional. Când transmitea aceste opinii, Bremmer era încă optimist, sperând ca un G+ să înlocuiască G-Zero cât mai repede, dar astăzi cred că ne-ar atenționa că am intrat într-o fază G-Sub-zero. Impunându-se tot mai mult lideri doritori de conjuncturalism, autointitulați „lideri prag matici” care, în realitate, nu sunt decât utilitariști, s-a ajuns până la confuzia între leadership și management, la preferința pentru acțiune pe termen scurt, supralicitarea abilităților individuale ale decidenților zilei, asumarea idiosincraziilor până la irațional, toate înfășurate într-o comunicare senzaționalistă și emoțională, facilitată de media socială, care să creeze atitudini momentane. De unde apare tot mai frecvent întrebarea: nu mai e nevoie de gândire strategică?

Răspunsul meu este că pentru o țară, o companie serioasă, chiar și pentru indivizii creativi este mare nevoie de elaborarea și punerea în practică a unor strategii adecvate. Putem fi siguri că atunci când sistemul internațional va fi reconfigurat, la linia de sosire vor ajunge câștigătorii care și-au construit premeditat parcursul, iar perdantii vor capota ori vor fi abătuți din drum

sau vor găsi întâmplător și slăbiți poarta de intrare în noua lume. Cei care preferă pasivitatea și așteptarea, atitudinea de aspiranți la supraviețuire pe termen scurt în locul interacțiunilor colaborative și constructive, individuale și de sistem, pentru o durată medie și lungă, pot fi convinși că vor afla un loc doar în gruparea perdanților. Așadar, pentru a face față provocărilor actualei faze a evoluției lumii și pentru a urca pe podiumul înnoirilor, e nevoie să fie înțeleasă și acceptată nevoia schimbării. Dar nu numai atât – va trebui ca statele, companiile, toți actorii politici, sociali și economici să se înscrie în această cursă a schimbării nu prin menținerea unor privilegii, ci prin proiecte inovative instituționale, organizaționale, reguli mai bune și standarde competitive. Să ne amintim că Fukuyama susține, încă din 2003-2004, că era nevoie și de o reconstrucție a statelor-națiune, de o întărire a rolului lor în sistemul internațional.

Nici anarhia și nici chiar haosul din sistemul internațional nu trebuie să inhibe sau să cenzureze gândirea strategică a statelor și companiilor. Vedem că deja deciziile Washingtonului, care spun că urmăresc doar scop american, au impulsat apetitul pentru internaționalizare și preluarea inițiativei în procesul de globalizare de către unele state care aspiră la statutul de Putere Globală. Unii lideri din state ale Uniunii Europene au înțeles că organizația trebuie să devină mai încheagată, coerentă și eficientă, să fie capabilă a face față aspirațiilor crescânde ale propriilor cetățeni și schimbărilor de pe mapamond. Dar ancorarea în procesul de gestionare a multiplelor interdependențe, interconectivități, rețehnologizări și creșterii vitezei de schimbare solicită actorilor internaționali de piață și mai ales statelor o continuă strategizare generală, ca și elaborarea unor strategii de piață și de nișe. Pledând pentru o astfel de abordare strategică a realităților înfățișate, inclusiv pentru existența strategiei de țară, vrem să impulsionăm participarea la amintitul proces de schimbare, invitând la o atitudine rațională, constructivă, colaborativă, pașnică și nu la una haotică, întâmplătoare, poate chiar generatoare de conflicte.

Dinamica proceselor socio-economice actuale, împreună cu interdependența complexă globală

și impredictibilitatea sistemului internațional induc statelor și operatorilor de piață un permanent sentiment de criză. Motiv pentru care managerii publici și privați se concentrează preponderent asupra situației prezente, sunt absorbiți de analize și strategii de tip cost-beneficiu. La fel procedează, în cele mai multe cazuri, și liderii politici ori decidenții guvernamentali. Îndeosebi cei care nu percep criza și ca o oportunitate, ci doar ca amenințare, sunt dominați de atitudini defensive, scapă din vedere analizele prospective. În astfel de situații, se recomandă atât urmarea unor strategii de adaptare, cât și a unora de realiniere la posibilele trasee de evoluție. Ceea ce presupune existența unei perspective funcționale asupra conținutului și procesului de schimbare. Istoria etapelor de instabilitate arată însă că la nivelul decizional al statelor și companiilor pot să apară teama și nesiguranța față de posibilele impulsuri externe de schimbare, ca și îngrijorarea că operațiunile pe termen scurt ar putea duce la efecte nescontate sau chiar la consecințe care ar afecta evoluția pozitivă pe termen mediu și lung. Tocmai de aceea se impune gândirea unei strategii a schimbării care să fie monitorizată permanent și îmbunătățită pe măsura desfășurării fluxului evenimentelor, conform metodologiei „strategiei vii”. Căci demersul de realiniere creează el însuși implicații strategice de care liderii și managerii trebuie să țină seamă.

Atât adaptarea cât și realinierea presupun o activitate de consolidare și întărire a propriului potențial de operare în piață sau, în cazul statelor, de susținere internă și mobilizare pentru a face față provocărilor regionale și internaționale. Astfel de acțiuni sunt însoțite adesea de căutarea și realizarea unor alianțe și parteneriate. Frecvent poate să apară nevoia de intrare în coaliții ad-hoc. Ori, în astfel de condiții se arată cât de utilă este „strategia vie”, aceasta aflându-se la baza întregului management al realinierii. Pe scurt, acest tip de abordare strategică presupune construcția sau existența unei concepții despre poziționarea și operarea în alianță/parteneriat, ceea ce ar însemna că poate fi imaginat viitorul. Totodată, liderii și/sau managerii trebuie să aibă o înțelegere realistă a diferențelor de capacități și distanțelor care separă actorii implicați. Pe

baza potențialului prezent și a celui prevăzut, ca și a percepției șanselor relaționării cu alți actori/parteneri, poate fi imaginată o hartă a schimbărilor care urmează a se petrece în organizație și sistem/subsistem, ceea ce permite liderilor și sau/managerilor să stabilească resursele și angajamentele necesare pentru înscrierea în procesul schimbării. Și, desigur, face posibilă întocmirea catalogului de acțiuni care trebuie să fie întreprinse pentru o cât mai eficientă îndeplinirea a obiectivelor. Pentru că astfel de procese strategizate nu urmează niște scheme mecanice, este de înțeles că inițiatorii și realizatorii lor vor trebui să aibă în vedere mediul socio-uman implicat. Ceea ce impune ca responsabilii cu aplicarea acestor strategii să redefinească și rolul, atribuțiile departamentelor și angajaților, pregătirea acestora pentru asumarea schimbărilor, formalizarea unor noi criterii și standarde care urmează a fi evaluate și, până la urmă, chiar transformări la nivel organizațional/instituțional/statal etc.

David E.Apter a susținut că a fi modern înseamnă să vezi viața ca alternativă, preferințe și alegeri. Pentru unii, însă, modernitatea înseamnă

doar a fi în pas cu trendurile percepute momentan sau chiar numai o imitare a stilului care se impune cel mai strident. În ceea ce ne privește, vedem în procesul de modernizare atât îmbunătățirea condițiilor alese, cât și o atentă selectare a celor mai bune mecanisme care îndreaptă spre alegerea cea mai profitabilă. Inclusiv în vremuri dominate de tulburări și incertitudini, un lider adevărat nu renunță la căutarea căii optime de evoluție pe termen mediu și lung a țării sau a companiei de soarta căreia răspunde în fața concetățenilor sau a acționarilor. De aceea, cred că perdanți ai etapei G-Zero vor fi numai aceia care vor refuza să vadă realitatea complexului proces de schimbare a lumii sau nu vor avea o strategie viabilă de restructurare sau poate chiar de re-fundare a unor noi instituții, reguli, standarde care să favorizeze ducerea înainte a proceselor de dezvoltare și modernizare societală.

Articol apărut în Piața Financiară, mai 2018, p. 34-35 și Europunkt 13 iunie, republicat cu amabilitate acceptat de autorului.

Eșecul modelului multinațional

Interviu exclusiv pentru Pulsul Geostrategic cu dr. Jonathan Eyal – Director Internațional RUSI

Context geopolitic internațional actual dominant

Evenimentele care au avut loc pe plan politic intern american, precum și pe plan internațional, începând cu instalarea în funcție a actualului președinte al SUA, au fost marcate, direct și indirect, de un cu totul alt mod de gândire și acțiune politică față de ceea ce am cunoscut până atunci în comportamentul marilor lideri politici ai lumii democratice. Am în vedere problemele controversate pe care Donald Trump le-a creat și a trebuit să le gestioneze în interiorul staffului său de la Casa Albă, precum și cele cu impact important asupra societății americane în ansamblul său și asupra politicii externe și de securitate internațională americană actuale. Deși analiștii le-au interpretat din perspectiva caracterului imprevizibil al personalității și a atipismului politic atribuit reflexelor sale specifice

mediului de afaceri, totuși constatăm că acest mod de a face politică a început deja să producă efecte. În concret, este ușor de identificat o paletă largă și diversificată de consecințe importante pe plan intern american și internațional astfel încât, la această dată, putem spune că pe panoplia președinților americani începe să se impună un „fenomen Trump” de anvergură mondială.

În acest context introductiv, pentru cititorii Pulsului Geostrategic, cu amabilitatea dv., am dori să dezvoltăm câteva aspecte concrete cu ajutorul următoarelor întrebări:

Pulsul Geostrategic (P.G.): Este posibil ca Donald Trump, prin abilitățile sale încă nedescoperite în totalitate, va reuși să obțină și al doilea mandat de președinte. **Întrebare:** în această situație, vom putea vorbi oare de „era Trump”, care încă de pe acum impune schimbări imprevizibile majore în ce privesc esența și configurația

unei noi arhitecturi a geopoliticii internaționale? Care ar constitui pilonii principali de susținere a acestei arhitecturi ce pot fi identificați în proiectele strategice ale domniei sale ?

Dr. Jonathan Eyal (J.E.): Atâta timp cât Donald Trump are numai un singur mandat de patru ani se poate vorbi de domnul Trump ca fiind un fel de fenomen total aparte și nu o parte a unei tendințe a unui trend politic în Statele Unite. Dar, dacă ajungem la o situație prin care Domnul Trump câștigă alegeri pentru încă un mandat, adică ajunge să fie Președintele Statelor Unite pe o perioadă de 8 ani atunci cred într-adevăr că schimbările în poziția mondială a Statelor Unite vor fi masive. Și vor fi masive

Domnul Trump nu crede în alianțe pur și simplu

din câteva puncte de vedere:

- în primul rând o abandonare totală a ideii de coaliții și de alianțe ca sistemul de bază pentru securitatea mondială a Statelor Unite. Domnul Trump este primul președinte al Statelor Unite, poate din anii '20, de la Calvin Coolidge din anii '20, care pur și simplu nu crede în alianțe. El vede alianțele ca fiind o povară pentru securitatea Statelor Unite și nu un „force multiplayer” cum se spune, nu o multiplicare a opțiunilor strategice ale Statelor Unite. Este o poziție radical aparte față de clasa politică americană, cel puțin după Al Doilea Război Mondial. Și acest punct de vedere, dacă domnul Trump va câștiga în a doua campanie electorală, atunci trebuie să recunoaștem că Statele Unite s-au schimbat probabil irevocabil. La ceea ce vom asista nu va fi o țară care va dispărea de pe scena mondială, cred că oamenii greșesc, cei care spun că domnul Trump într-un fel anulează poziția Statelor Unite pe plan inter-

național, chiar deloc. Dimpotrivă, domnul Trump va fi mult mai agresiv pe plan internațional, va fi mult mai clar de a-și impune poziția Statelor Unite în probleme de securitate internațională. Însă va fi foarte selectiv, adică ideea că Statele Unite sunt un pilon principal al unei ordini de securitate și de drept internațional cum a fost concepută în anul 1945 va dispărea. În acest sens mi se pare că viitoarele alegeri prezidențiale în Statele Unite vor fi de o importanță majoră.

P.G.: Cum vedeți evoluțiile pe termen mediu și lung ale actualelor alianțe europene și euroatlantice (UE și NATO), privite prin prisma adversității tot mai accentuate existente între Germania și SUA? Avem în vedere, pe de o parte, politica promovată cu perseverență de doamna Angela Merkel de a îndepărta influența politică a SUA în Europa și, pe de altă parte, declanșarea deschisă a războiului economic SUA vs. UE. Totodată, în ecuația evoluției celor două alianțe, amploarea acțiunilor de destabilizare a lor de către Rusia azi nu mai reprezintă o necunoscută.

J.E.: Imediat după ce Marea Britanie a votat să părăsească Uniunea Europeană a fost un sentiment de ușurare la nivelul Uniunii Europene, ideea fiind că Marea Britanie era un obstacol pentru structurile de securitate europene și cu dispariția Marii Britanie putem acum să ne așezăm și să construim structurile necesare. Adevărul este că nimic nu s-a întâmplat și nimic nu se va întâmpla. Există anumite întrebări foarte importante care trebuie să primească un răspuns înainte de a se putea discuta serios despre o structură pur europeană de apărare. Problema numărul unu este clar și este evident (pentru mine nu este evident) că guvernele care nu au fost dispuse să contribuie mai mult pentru securitatea comună NATO vor fi deodată extrem de dispuse de a cheltui mai mult într-o structură pur europeană. A doua problemă este clar că pentru ca structura pur europeană să funcționeze va trebui să existe o diferențiere între state mici și state mari. Este imposibil ca o structură din 28 de state să poată lua decizii unanime în crize majore. Dacă ne uităm la lupta care există în surdină privind structurile de securitate din Europa, este esențial că una dintre

dispute este tocmai asupra ponderii pe care o vor avea statele mari comparativ cu statele mici în această structură europeană. Și a treia chestiune este cum va fi completat golul care există în structurile de apărare dacă Statele Unite dispar ca garantorul suprem al securității europene. Acesta este atât de mare și dificil de compensat că putem vorbi probabil de decenii până când vom reuși să-l umplem. Pentru mine pericolul în următorii ani nu este că se va crea o structură europeană care va umbri NATO, nu cred că lucrul acesta este important, pericolul principal este că putem să cădem într-o zonă extrem de periculoasă, o perioadă de câțiva ani în care **garanția articolului „five” din tratatul Washington al alianței Nord-Atlantice** nu mai este considerată ca fiind aplicabilă din cauza dubiilor ridicate de către președintele Statelor Unite, iar în același timp structurile europene nu pot face față la necesitățile continentului. Și dacă ne gândim bine, acesta va fi triumful cel mai mare al președintelui Putin, că va ajunge la o discreditare a alianței Nord-Atlantice fără a avea în fața lui nici o structură serioasă de securitate europeană. Deci frica mea este nu că se va prăbuși NATO, nu că va dispărea NATO, ci dacă NATO va continua să existe fără să aibă substanță în timp ce o structură de securitate europeană va apărea pe scenă fără să aibă substanță în același timp. Asta mi se pare că este cel mai periculos și probabil cel mai verosimil scenariu pentru viitorii ani.

P.G.: Cum se poate realiza apărarea independenței și suveranității statelor europene membre în ambele alianțe în fața unei potențiale și declarate amenințări din partea actualei conduceri politice de la Kremlin ?

J.E.: Cred că trebuie să fim:

- în primul rând conștienți de faptul că problema principală pe care o avem nu este în așa zisul flanc de Nord al Alianței ci în flancul de Sud. Auzim tot timpul discuții asupra pericolului ce amenință țările baltice. Înțeleg foarte bine acest lucru, țările baltice sunt mici și vulnerabile. Deci, nu neg faptul că au nevoie de structuri de apărare și de apărare mult mai serioasă, dar în același timp țin să menționez că toate provo-

**Rusia se uită mai mult
către Sud**

cărilor securității europene care au avut loc în ultimii câțiva ani au fost în flancul de Sud și nu în flancul de Nord al alianței. Iată, atacul împotriva Georgiei în 2008, invazia în Ucraina în 2014, intervenția militară rusă în Siria în 2015, toate au avut loc în structurile de Sud ale alianței Nord-atlantice, fără a menționa chiar un război deschis sau o confruntare fățișă între Turcia și Rusia care tot în flancul de Sud al alianței a avut loc. Există un motiv: flancul de Sud este mult mai vulnerabil, este mult mai slab, este mult mai puțin organizat decât flancul de Nord al Alianței și acesta mi se pare punctul principal. Deci, în primul rând vrem să creăm o structură de „descurajare” a Rusiei trebuie să ținem seama de poziția geografică. Rusia se uită mai mult spre Sud în momentul acesta decât spre Nord;

- în al doilea rând nu trebuie să ne speriem de umbra noastră. Pericolul nu este de o invazie masivă de tancuri și trupe rusești în inima continentului european cum era scenariul în timpul Războiului Rece. Problema principală este o politică care este foarte concentrată, foarte bine organizată a Moscovei, de a discredita alianța Nord-Atlantică și de a discredita Uniunea Europeană. Concluzia din criza din Ucraina este că Uniunea Europeană este considerată de Moscova ca fiind același tip de dușman ca și alianța NATO. Deci, punctul principal este să menținem credibilitatea garanției de securitate comune care o avem în alianța Nord-Atlantică, care înseamnă că deși vom avea multe dispute cu Washington-ul președintelui Trump, deși vom avea multe diferențe cu Statele Unite, trebuie să face tot posibilul pentru a evita orice răspuns la aceste provocări și de a continua, de a avea toată încrederea în alianța Nord-Atlantică. Repet, nu văd o structură pur europeană care poate să compenseze în nici un fel pentru capacitățile militare pe care Statele Unite poate să le ofere și mai mult decât atât, cred că transferul dacă ajungem la punctul acesta de la o structură de apărare NATO la o structură pur europeană va fi o catastrofă pentru ca va fi tocmai invitația pentru Moscova de a încerca o nouă inițiativă de aventurism și de a în-

cerca să vadă cât poate să obțină.

P.G.: *Mai pot fi salvate Proiectul European și alianța cu Statele Unite de propaganda mediatică anti occidentală a Rusiei?*

J.E.: Da, și aici sunt mult mai optimist din multe puncte de vedere. În primul rând pentru că până la urmă cred că structurile, sau ceea ce oferă Moscova ca viziune, nu are nici o tentație

Ceea ce domnul Putin poate oferi nu este atractiv din punct de vedere propagandistic

pentru tineretul nostru, să ne gândim bine dacă între-băm orice tânăr din Europa, din orice țară din Europa, unde ar prefera să tră-

iască, unde ar prefera să se ducă, unde ar prefera să se ducă să urmeze studii, foarte puțini vor spune că vor să se ducă în Rusia. Deci nu suntem ca în anii '20 – 30 când anumite persoane, credeau greșit că Moscova reprezintă viitorul umanității. Din acest punctul de vedere nu cred că ceea ce are să ofere domnul Putin este atâta de atractiv din punct de vedere propagandistic. Ceea ce fac ei, este ceea ce au făcut de peste 100 de ani, ceea ce au făcut bolșevicii din prima zi din care au acaparat puterea în Rusia în anul 1917, adică calomniile, minciunile și propagandă, cu scopul principal de a distruge credibilitatea structurilor europene. Cred că Franța în campania electorală a președintelui Macron a arătat foarte clar că există posibilitatea de a răspunde foarte energetic la aceste inițiative de subminare ale sistemelor electorale - de exemplu, și de a avea o poziție foarte clară pe plan mediatic. Cred că ceea ce se întâmplă în Moldova, cum ar fi sistarea posibilităților unor canale de televiziune în limba rusă de a-și continua propaganda pe teritoriul Moldovei poate nu mi se pare extrem de democratic, dar mi se pare foarte justificabil în condițiile în care se află acest stat. Deci în general cred că trebuie să avem mai puțin frică de așa zisă cenzură, trebuie să avem o poziție clară și da, trebuie să investim și noi în efortul de propagandă. Cred că după terminarea războiului rece fugim cu toții de orice efort de propagandă, posturile de radio și televiziune au rămas pur și simplu pe mâna forțelor economice de piață și nu există o structură politică care să gândească la aceste subiecte. Cred că trebuie să reanalizăm din nou această situație. Multe dintre câștigurile cele mai mari

făcute de Rusia și propaganda rusă au fost totmai pentru că i-am lăsat să acapareze sistemul mediatic, crezând că totul poate să fie lăsat la mâna pieței. Dar repet, există multe posibilități de a răspunde și cred că, dacă ajungem la un război de idei, câștigăm, cum l-am câștigat și în Războiul Rece, pentru că până la urmă ceea ce are de oferit domnul Putin nu este ceea ce este atractiv pentru majoritatea europenilor.

P.G.: *Dacă reacția electoratului american va fi determinată să respingă varianta „era Trump” (al doilea mandat), aceasta ar putea declanșa schimbări majore în ce privește viitorul politic al SUA pe termen scurt și mediu?*

J.E.: Cred că este posibil, totul depinde ca întotdeauna care vor fi concluziile în Statele Unite, pentru ce a pierdut domnul Trump o încercare de a câștiga un nou mandat. Adică dacă a pierdut pentru că i s-a opus un lider care a articulat o nouă idee a Statelor Unite, care să se întoarcă la un sistem de alianță internațională și să fie riguroasă în apărarea dreptului internațional, atunci este posibil ca istoria să-l țină minte pe domnul Trump ca fiind o apariție de patru ani, decât ca fiind o nouă tendință în Statele Unite. Dar dacă rezultatul este că domnul Trump pur și simplu pierde în fața unui președinte american care continuă cu aceleași idei, mai mult sau mai puțin, atunci este posibil ca schimbarea de personalități să nu aibă mare semnificație. Să nu uităm că anumite tendințe au existat și în perioada președintelui Obama, așa zisul mare internaționalist, atât de admirat de cercurile de centru și de stânga în lume. Realitatea rămâne că domnul Obama nu a făcut nimic în conflictul din Siria, mai mult decât atât, a amenințat că face și după aceea și-a abandonat amenințările, un lucru pe care puțini președinți americani au mai făcut-o înainte și apoi, când a fost conflictul din Ucraina, domnul Obama a început prin a declara ceea ce nu va face, decât prin a spune ceea ce va face în acel conflict. De exemplu, spunând că nu va interveni în nici un caz cu militari, decât ceea ce va face pozitiv. Deci, există anumite tendințe izolaționiste care au existat în Statele Unite de o perioadă mai îndelungată. Totul va depinde cine îl va înlocui pe președintele Trump. Deci, pentru

moment problema rămâne deschisă, dacă politica Trump este o tendință care are o mai lungă durată, sau care este pur și simplu o aberație electorală.

P.G.: *În rândul multor analiști din lumea democratică occidentală, se vehiculează deja opinia potrivit căreia caleidoscopul geopolitic internațional actual a determinat ca ceea ce a câștigat Occidentul la încheierea Războiului rece, pierde acum prin discordia internă și ascensiunea platformelor iliberale. În plus, în Europa Centrală și de Est se văd semnele ascensiunii la putere și consolidării unor grupuri/partide tot mai agresive, mai iliberale și mai sfidătoare, care refuză să mai respecte norme, valori și principii democratice europene și euro-atlantice, cândva considerate non-negociabile, care pot crea chiar premise de ieșire din coordonatele sistemului democratic și ale statului de drept. Aceste aspecte ar putea marca momentul sfârșitului definitiv a liberalismului?*

J.E.: Cred că ideea liberală ca idee, este în prezent sub asediu, dar nu din cauză că tradițiile liberale sau opiniile liberale au fost discreditate, ci mai mult pentru că asistăm încă o dată la o dispută îndeajuns de serioasă asupra sistemului de valori ale societății noastre, sentimentului de fairplay și accesul la resursele comune care există. Cred că au trecut 25 de ani, mai mult de 25 de ani de la prăbușirea comunismului, o perioadă de mari creșteri economice dar care au ridicat cu ele noi întrebări asupra ordinii sociale, dreptății sociale care există. Și din punctul acesta de vedere cred că suntem martori ai unei crize generale europene, nu este ceva care este legat numai de anumite părți. În același timp există, fără îndoială, un început de o nouă diviziune a Europei, cu anumite țări din Europa centrală și răsăriteană arătând o nouă atitudine, poate ceva mai autoritară la sistemul de guvernare, adică o idee generală că o mână forte este importantă în guvernarea unui stat. Și acest lucru se vede la Varșovia în Polonia și se vede în Ungaria și există anumite elemente și în România, cu anumite nuanțe anti-străine și poate câteodată cvasi-antisemite care apar, ca de exemplu campania Soros, Soros devenind un fel de bau-bau pentru toată zona aceasta. Cred totuși că acestea nu

**Ungaria este în prezent
o țară prea mică**

sunt tendințe care vor rămâne permanente, cred că există mari diferențe între poziția partidelor de dreapta din Polonia față de poziția partidelor de dreapta din Ungaria, din motive istorice. Istoria Poloniei este foarte diferită de cea a Ungariei. Eu sunt îngrijorat de ceea ce se întâmplă în Ungaria, pentru că în Ungaria se întâmplă lucruri care nu se întâmplă în alte state, un fel de acaparare totală a sistemului electoral de către un partid, un fel de anulare totală a unei opoziții active, singura opoziție serioasă împotriva domnului Orban este un partid de extremă dreaptă și mai extremist decât el. Abordarea subiectelor tradiționale care văd națiunea maghiară ca un fel de victimă eternă a istoriei, statul care continuu este victimizat și neînțeles și nedreptățit de către vecini. Nu cred că istoria se repetă în exact același mod, pentru simplul motiv că Ungaria este prea mică în momentul actual, deși domnul Orban încearcă să-și creeze vechile alianțe cu Austria sau cu Germania, nu ne întoarcem la anii '20-30 și cred că revizionismul în stilul tradițional, cum era conceput în anii din perioada interbelică nu se poate întoarce. Dar există o problemă serioasă, problema este dacă sistemul de guvernare din țările fost comuniste va deveni unul exact similar cu cel al guvernelor din țările occidentale sau dacă asistăm aici la crearea unui nou sistem politic care este total aparte pentru zona respectivă. Cred că este prea devreme să tragem concluzii, vedem tendințe în ambele direcții. Paradoxal, eu sunt mai optimist în cazul României. Cred că există o problemă pentru toate aceste state, care este o problemă pur electorală și ea este următoarea: în toate aceste state a avut loc o mare emigrație mai ales de oameni tineri, mai ales de oameni care au anumite profesii, către țările occidentale. Majoritatea acestor oameni nu mai au dreptul de vot real în țara lor originală, de exemplu cetățeni români în afara României pot să aleagă 5-6 deputați în Camera Deputaților, ceea ce este derizoriu pentru 3-4 poate chiar 5 milioane de români care se află în diaspora în afara României. Un lucru făcut vădit și foarte clar de la început care pur și simplu a eliminat un grup de români din sistemul electoral. Ceea ce a rămas au fost oameni mai nevoiași, oameni mai bătrâni, oameni cu mai

Paradoxal, sunt optimist în cazul României

puține posibilități financiare, care sunt acum majoritatea electoratului. Rezultatul este crearea unui sistem politic de dependență prin care cei care sunt aleși sunt cei care promit pensii mai mari sau îmbunătățiri sociale mai mari decât cei care promit o societate mai dezvoltată, o societate pentru secolul XXI, o societate cu noi inițiative economice. Rezultatul acesta se vede și în Ungaria și în Polonia și în România, deci un electorat care este ceva mai în vârstă și cu mai puține posibilități materiale, decât ar fi media tradițională. Și acest lucru are consecințe, este foarte bine pentru partidele de centru stângă sau partidele populiste de centru dreapta, dar nu este bine pentru o democrație sănătoasă în viitor.

P.G.: *Vă adresăm rugămintea să comentați radicalismul islamic prin raportarea mișcărilor radicale la statul de proveniență și la raporturile cu puterea politică, precum și prin analiza acestuia ca și curent al unui orizont ideologic național, regional sau global.*

J.E.: Cred că există o anumită rețineră în țările occidentale în mod special, sau o încercare de a fi corect politic, de a nu menționa factorul de radicalism islamic pentru a nu crea un pericol permanent. Dar adevărul rămâne, că problemele pe care le avem în Europa cu islamismul radical sunt până la urmă probleme ale eșuării modelului multinațional. Nu am avut niciodată în Europa o structură multinațională, am avut națiuni care s-au dezvoltat separat. Adică am avut 3, 4, 5 reprezentanți de națiuni în Marea Britanie care s-au dezvoltat separat, foarte puțin a fost în comun. Deci structurile multinaționale, care au fost așa de bine cotate în anii '70-80, în anii de mare perioadă de emigrație, de fapt au creat structuri eșuate, au creat zonele închise din Franța și diferitele enclave la periferiile orașelor din Anglia unde trăiesc numai minorități și numai emigranți, deși toată lumea vorbește tot timpul de cât de multiculturală este societatea britanică. Trebuie totuși să ne amintim că numărul celor care sunt adepții violenței continuă să fie foarte, foarte mic, ca procentaj este vorba de mai puțin de 0,1% din toți musulmanii care se află în Europa. Ceea ce mi se pare mai problematic este fap-

tul că mulți dintre ei au tendințe sociale care sunt încă departe de cele ale societății generale. Într-un fel domnul Orban în Ungaria a avut într-un fel dreptate, în sensul că într-o discuție serioasă despre care sunt valorile europene și dacă aceste valori sunt aplicabile la toți cetățenii care trăiesc pe acest continent, această discuție este absolut necesară și este o discuție care trebuie să aibă loc în mod deschis și fără tabuuri, adică o discuție în care trebuie să fim foarte clari, adică dacă au trecut 100 de ani în lupta pentru drepturile egale ale femeilor, trebuie să acceptăm în secolul XXI ca femeile să meargă pe stradă învelite ca niște mumii fără să li se vadă nici măcar ochii, adică pentru asta am luptat 100 de ani? am luptat 100 de ani pentru un sistem de educație care să fie deschis și să fie orientat spre progres științific, ca să ajungem să trimitem copiii la școli religioase unde sunt ținuți băieți și fete separați în bănci? Deci mi se pare că francezii au o explicație mai clară, domnul Macron vorbește despre obscuratism, care mi se pare o explicație foarte clară, pentru că obscuratismul poate să fie în toate religiile. Dar obscuratismul ca idee trebuie să fie combătut, după părerea mea, în toate țările Uniunii Europene.

Cât de mare este problema terorismului este dificil de spus. Este evident o problemă deși trebuie menționat, îmi pare rău să o spun, mai mulți oameni mor în accidente rutiere decât în atacuri teroriste, deci trebuie să păstrăm o anumită proporție în analiza a ceea ce se întâmplă. Nu este adevărat că Europa este complet în flăcări și că fiecare stradă pe care te duci poate să sară în aer, este adevărat că există pericol, este adevărat că viața noastră a fost schimbată. Toate perchezițiile care au loc în fiecare loc public în care intri îți aduc aminte cât s-a schimbat viața noastră. Tot acest lucru este adevărat. Dar este adevărat, în același timp că șansele unei persoane în Europa de a fi ucisă de un atac terorist sunt mult mai mici decât șansele de a fi călcat de o mașină. Ceea ce mi se pare o problemă mult mai mare este problema emigrației în viitor și posibilitatea de a menține frontierele europene și aici ne aflăm într-un pericol pentru că nimeni, nici un lider european nu a avut curajul să abordeze problemele de emi-

grație așa cum sunt. Este o problemă care va mai exista poate pentru încă 100 de ani și este o problemă care până la urmă va necesita închiderea frontierelor continentului, nu pentru că suntem rasiști, dar tocmai pentru că trebuie să rămânem la un punct în care putem asimila grupurile etnice pe care le avem pe teritoriul nostru.

P.G.: Cum vedeți posibilă evoluție și perspectivele evoluției situației din Ucraina?

J.E.: Personal cred că pentru moment domnul Putin continuă să creadă că el a câștigat, în sensul că el menține inițiativa, el poate să escaladeze acest conflict și dacă nu-i reușește inițiativa poate să deescaladeze foarte repede fără a plăti un preț. Adică, nu am ajuns în situația în care să-l convingem pe președintele rus că, dacă mai face o manevră în Ucraina va trebui să plătească un preț care este ireversibil. Din punctul acesta de vedere inițiativa de escaladare în Ucraina rămâne în mâinile rușilor și într-un fel, deși toată lumea neagă acest lucru în mod hotărât, s-a ajuns la încă un conflict înghețat, un conflict înghețat care include o parte importantă a Ucrainei de Est și care paralizează Ucraina exact cum a vrut Putin de la început. Ideea lui Putin este că pe termen lung occidentul se va plictisi pur și simplu de o

Ucraină care este incapabilă să se reformeze, incapabilă să înainteze economic și că va abandona acest stat și-l va lăsa în zona de influență rusescă. Sigur că acesta este calculul lui Putin pe termen lung. Cred că greșește, incorporarea Crimeei în Rusia a eliminat peste două milioane de votanți rusofoni din Ucraina. Deci, nu văd cum, din punct de vedere pur matematic ar exista șansa unui președinte pro rus să fie ales la Kiev, pentru că două milioane de cetățeni care ar fi votat pentru un președinte pro rus nu mai există. Deci, într-un fel, agresiunea Rusiei a garantat o Ucraină care va fi pe vecie inamicul Rusiei și care nu va accepta să rămână în sfera de influență rusă. Întrebarea este dacă această Ucraină va rămâne un fel de stat tampon permanent între occident și Rusia, un fel de zonă a nimănui sau dacă vom reuși, după o perioadă de timp, să o incorporăm în structurile europene de securitate și de prosperitate economică. Eu nu am mari speranțe pe momentul acesta, văzând cum acțio-

A apărut un nou conflict înghețat

nează clasa politică de la Kiev și văzând că de multe ori încă sunt incapabili să accepte să scape din șabloanele istorice ale lor, de exemplu relația cu Moldova, cooperarea de securitate cu Moldova care aproape lipsește cu desăvârșire, ceea ce permite Rusiei să joace un joc în Transnistria și un al joc în Donbass, de exemplu și să hărțuiască amândouă statele în același timp. Pe când, de exemplu problema transnistreană putea fi rezolvată foarte ușor cu o cooperare strânsă între Moldova și Ucraina în perioada celor 25 de ani trecuți. Nu s-a întâmplat acest lucru și nu s-a întâmplat din cauza lipsei de viziune a oamenilor care au condus Kiev și continuă să nu se întâmple și acum. Problema rănii grave în corpul Ucrainei este ocuparea Crimeei și ocuparea Donbassului, o înțeleg, dar dacă rămân obsedați de chestia asta, dacă parlamentul de la Kiev petrece tot timpul numai discutând cum să recupereze aceste teritorii pierdute și nu se gândește deloc la reforme economice și la toate celelalte lucruri ce trebuie făcute, nu face nimic altceva decât să facă jocul Rusiei. Eu sunt foarte pesimist privind evoluțiile viitoare din Ucraina, dar sunt foarte optimist de un singur lucru, că nu va mai fi niciodată un guvern pro rus la Kiev, dar nu sunt optimist deloc de care va fi deznodământul problemei Ucrainei.

P.G.: *În ceea ce privește Orientul Mijlociu, cum vedeți dumneavoastră evoluția situației de acolo, inclusiv în cea dintre monarhiile arabe și Israel, între statul qvoo care există privind amenințarea, care ar reprezenta o politică ofensivă și expansiunistă a regimului democratic iranian? Ce șanse sunt ca după aproape 70 de ani de ostilitate și război în regiunea Orientului Mijlociu să fie instalată o pace reală, echitabilă și durabilă?*

J.E.: Orientul Mijlociu s-a schimbat în ultimii câțiva ani și mai ales de la așa-zisa „Primăvară arabă” din 2011 – așa-zisa primăvară pentru că s-a transformat într-o iarnă – dar s-au creat noi situații în sensul că există o nouă alianță în zonă. Într-un fel conflictul palestinian – israelian nu este cel mai important conflict în momentul acesta, sunt alte conflicte mult mai importante, în principal conflictul dintre Iran și țările arabe, dar și un conflict între țările tradiționale, monarhii tra-

diționale și țări care sunt mai radicale din acest punct de vedere în zonă. Însă trebuie menționate două lucruri: primul fapt este că întrebarea principală va fi dacă vom avea o schimbare de guvernământ în Iran, care să permită Iranului să devină un stat normal în zonă, un stat care poate coopera cu vecinii, cum a fost în perioada șahului. Uităm că Șahul nu a fost un prieten al țărilor arabe, adică au fost rivalități și confruntări tot timpul în perioada respectivă, dar rivalitățile au fost păstrate într-un anumit cadru și Șahul a știut foarte bine când să nu întindă coarda prea departe, un lucru care nu-l văd acum. Întrebarea pentru mine este dacă vom avea o schimbare de guvernământ, care după părerea mea este posibilă în Iran. Contradicțiile interne, disputele sociale, disputele economice care au loc acolo, criza economică au un factor. Știu că oamenii îmi spun tot timpul că lucrul acesta nu se va întâmpla, dar sunt câteodată aceeași oameni care au spus că, comunismul nu va cădea niciodată în Europa și acesta a ținut tot atât de mult de când există regimul ayatolahilor în Iran, dacă ne analizăm din perspectiva timpului. Deci, nimic nu este imposibil din acest punct de vedere, este posibil să fie o schimbare de guvernământ. Dacă nu, întrebarea

este dacă va fi un conflict militar direct între Statele Unite sau o coaliție de state conduse de Statele Unite și Iran. Cred că șansele sunt egale, de 50%, adică există o posibilitate foarte reală a unui conflict militar.

Spunând aceste lucruri cred și că este o greșală a liderilor israelieni să creadă că, un fel de alianță de facto între ei și monarhiile arabe înseamnă că problema palestiniană este soluționată, trebuie ignorată în continuare pe termen nelimitat. Cred că fac o mare greșală dacă își închipuie că vor ajunge la această situație. Ceea ce s-a întâmplat este faptul că Israelul este din ce în ce mai mult apărut de garduri, de apărarea antirachetă și este amenințat din toate părțile. Deci, este probabil astăzi mai sigur ca stat decât a fost oricând. Dar, paradoxal poporul, populația este mai puțin sigură astăzi din punct de vedere personal decât a fost cu mult timp înainte. Nu cred că pe termen lung se poate trăi cu toți vecinii ca-

re te atacă cu rachete și având tulburări la frontiere din toate punctele de vedere, tot timpul, permanent. Israelul face o mare greșeală că nu se folosește de situația actuală pentru a progresa în problema unui aranjament cu palestinienii; există totuși șanse de a avea un asemenea aranjament în momentul actual. Dar repet, pentru moment problema principală va fi Iranul și poate poziția rusă în zonă. Trebuie menționat că, reîntrarea Rusiei în zonă nu este o repetiție a poziției URSS în zonă din anii '70. Domnul Putin a fost foarte abil de data aceasta, să nu facă o alianță de țări antioccidentale, el are relații bune și cu Iranul și cu Arabia Saudită, și cu Turcia și cu Israelul. Deci, cu toate țările; este o poziție complet aparte față de poziția pe care a avut-o Uniunea Sovietică în anii '60-70 și domnul Putin a fost foarte inteligent în a juca aceste cărți de mai mult timp, obținând pentru Rusia o poziție mult mai importantă în Orientul Mijlociu. Dovadă este că în problema Siriei, paradoxal, Rusia este un mai bun interlocutor pentru Israel decât Statele Unite - în momentul actual, un lucru foarte bizar la prima vedere. Deci, vedem un Orient Mijlociu care este mult diferit, foarte diferit de cum a fost în ultimii 10 ani, practic nu cum ne-am așteptat noi când au apărut tinerii pe străzi în 2011 și am crezut că este un fel de repetiție al anului de miracol din 1989 în Europa.

P.G.: *În perioada 11-12 iulie, la Bruxelles, va avea loc o nouă reuniune la nivel înalt NATO, la care va participa și președintele Donald Trump. Care estimați că vor fi rezultatele acestei reuniuni în contextul nemulțumirilor Casei Albe privind nerespectarea nivelului de 2% din PIB pentru cheltuielile de apărare de un număr important de state NATO? În același context cum vedeți contribuția Marii Britanii în continuare, la apărarea europeană, după ieșirea din UE?*

J.E.: Trebuie să facem tot posibilul pentru a evita o dispută cum am avut în Canada între țările aliate. Adică, nu depinde numai de noi, depinde și de președintele Trump. Dar cred că este incontestabil că țări bogate ca Norvegia de exemplu, sau ca Germania, cu surplusuri bugetare masive în fiecare an nu își plătesc datoriile lor pentru securitatea comună europeană. Nu este că n-au bani, este că n-au voință. Deci, eu încă

rămân optimist în sensul că președintele Statelor Unite a fost să zicem cam dur, să zicem mai puțin convențional, în felul cum și-a exprimat părerea, dar adevărul rămâne valabil, în sensul că țări ca România au fost trezite din adormire prin critica americană, și-au făcut datoria. Este real că atunci când președintele Trump a ajuns la putere, numai patru țări din alianță ajungeau la 2 procente din PIB pentru apărare, iar acum 8 state, poate chiar 9 state vor ajunge la acest nivel, deci dublu după un an la putere a președintelui Trump, care mi se pare demn de luat în seamă. În același timp trebuie să ne aducem aminte că totuși, cu toată critica pe care domnul Trump a făcut-o, până în momentul de față, Pentagonul american are mai multe trupe în Europa, astăzi, decât le avea în perioada lui Obama, sumele pe care Statele Unite le cheltuiesc în Europa au crescut, deci congresul american a votat fonduri mai mari pentru Uniunea Europeană. Deci practic investiția Statelor Unite în apărarea europeană a crescut în perioada lui Trump. Poate domnul Trump nu este conștient de lucrul acesta, dar este un lucru bun, acesta este adevărul. Eu nu țin minte o perioadă din istoria alianței în care alianța a luat o decizie la o ședință de cel mai înalt nivel să repositioneze trupele și care, după un an de la această decizie, aceasta să fie executată exact cum s-a întâmplat. Forțe multinaționale au fost dislocate în țările baltice la un an după decizia respectivă, acest lucru s-a întâmplat și continuă să se întâmple. Deci, avem trupe dislocate acum în trei țări baltice, plus Polonia, plus România, avem exerciții militare, manevre militare care au loc acum, avem studii asupra problemelor logistice pentru amplasarea de noi trupe. Deci NATO face lucruri pe care nu le-a făcut de ani de zile și aceste lucruri se întâmplă zilnic. Deci, eu aș spune, haideți să fim puțin optimiști, recunosc că problema bugetelor militare este o problemă acută, recunosc și că critica președintelui Statelor Unite trebuie luată extrem de serios, recunosc că există un mic pericol ca ședința NATO să devină încă un punct de ceartă între membrii alianței, dar în același timp vreau să spun că niciodată în istorie NATO nu s-a mișcat atât de abil și atât de repede cum a fost făcut în ultimii câțiva ani și a răspuns la amenințări, la pericolul rusesc mult mai abil acum, mult mai

flexibil acum decât în orice perioadă din trecut. Deci eu aş spune că paharul este pe jumătate plin nu pe jumătate gol.

P.G.: În ceea ce priveşte Marea Britanie?

J.E.: În ceea ce priveşte Marea Britanie, teoretic nu trebuie să fie nici o schimbare. Cum britanicii o spun tot timpul, noi părăsim Uniunea Europeană dar nu părăsim Europa. Nimeni nu vorbeşte aici despre o politică de izolare, nici cei care au votat pentru o ieşire din Uniunea Europeană n-au sugerat pentru moment o problemă de izolare. Mai mult decât atât, există un consens naţional, că Marea Britanie va continua şi încerca să fie o putere pe plan internaţional şi să-şi menţină iniţiativele. Să nu uităm că şi că statutul nostru, ca membru permanent în consiliul de securitate al Naţiunilor Unite depinde totuşi de posibilitatea de a avea o prezenţă internaţională în probleme militare. Cred că întrebarea va fi cum vor fi create structurile de cooperare cu Europa după ce părăsim Uniunea Europeană. Ceea ce trebuie să găsim este un sistem în care Marea Britanie evident nu va fi la masa de negocieri a Uniunii Europene, dar trebuie să rămână în consultare permanentă cu Uniunea Europeană, pentru că, dacă Uniunea Europeană se gândeşte că va decide cum să reacţioneze la o criză în viitor fără consultarea Marii Britanii şi că, după aceea se va duce la Londra şi va cere susţinerea Marii Britanii, pentru o poziţie care a fost decisă în Uniunea Europeană fără consultarea Marii Britanii lucrul acesta nu va merge. Deci, trebuie să fim foarte clari. Recunosc, iniţiativa de a părăsi Uniunea Europeană este a noastră, recunosc personal acest lucru ca fiind o greşeală, dar odată luată această decizie cred că este în interesul comun al tuturor europenilor să minimalizeze cât este posibil impactul strategic al acestei decizii nefericite şi cred că nu este atât de greu de conceput un sistem de securitate în care acest lucru să existe. Ceea ce ar fi foarte tragic este să asistăm încă o dată la o reîntoarcere la conflictul, la concurenţa între Uniunea Europeană şi NATO privind rolul

lor în Europa. Aceea a fost pur şi simplu o prostie şi o pierdere de timp pentru toată lumea. Sper să reuşim să evităm asta.

Pentru conformitate, interviu realizat de Corneliu Pivariu, Londra, 10 iulie 2018. Titlul şi subtitlurile aparţin Pulsulul Geostrategic.

Jonathan Eyal

Dr. Eyal este Director Asociat în cadrul Parteneriatelor de Cercetări Strategice şi Director Internaţional la Royal United Services Institute,

S-a născut în România dar a trăit cea mai mare parte din viaţă în Anglia. A studiat la Universităţile Oxford şi Londra pregătindu-se într-o primă etapă pentru Drept şi Relaţii Internaţionale, domeniu în care a dobândit atât primul său titlu academic cât şi Masteratul cu eminenţă. În teza sa de doctorat, finalizată la Oxford în 1987, analizează relaţiile dintre minorităţile etnice din Europa Răsăriteană începând cu sfârşitul Primului Război Mondial.

După ce a predat la Oxford timp de trei ani, Dr. Eyal a fost numit cercetător la RUSI. Începând cu 1990, Dr. Eyal ocupă funcţia de Director de Studii la Institut. Îndeplineşte şi funcţia de Cercetător Superior şi de Editor al Buletinului RUSI.

Dr. Eyal a scris cărţi cu privire la cheltuielile militare ale fostului Pact de la Varşovia şi un studiu cu privire la relaţiile militare din Balcani în perioada comunistă. Comentează în mod obişnuit în legătură cu problemele Europei de Est pentru ziarele The Guardian, The Independent, The Times şi pentru ediţia de duminică a the Observer.

A făcut depozitie în faţa Comisiei pentru Afaceri Externe a Camerei Comunelor cu privire la direcţiile de acţiune ale politicii externe britanice în Europa de Est şi a consiliat echipa de experţi care a contribuit la redactarea planurilor de pace pentru fosta Iugoslavie. A acordat consultanţă pentru studiile Uniunii Europene cu privire la partajarea activelor fostului stat iugoslav şi a publicat două studii privind greşelile comise de Occident în gestionarea conflictului balcanic începând cu 1991.

Vorbeşte în mod fluent limbile engleză, franceză, română, italiană, maghiară şi germană.

Statele Unite au fost atâta timp purtătorul de standard...

**Interviu exclusiv pentru Pulsul Geostrategic
cu dr. Nicolas Redman – IISS - Londra**

**Context geopolitic internațional actual
dominant**

Evenimentele care au avut loc pe plan politic intern american, precum și pe plan internațional, începând cu instalarea în funcție a actualului președinte al SUA, au fost marcate, direct și indirect, de un cu totul alt mod de gândire și acțiune politică față de ceea ce am cunoscut până atunci în comportamentul marilor lideri politici ai lumii democratice. Am în vedere problemele controversate pe care Donald Trump le-a creat și a trebuit să le gestioneze în interiorul staffului său de la Casa Albă, precum și cele cu impact important asupra societății americane în ansamblul său și asupra politicii externe și de securitate internațională americană actuale. Deși analiștii le-au interpretat din perspectiva caracterului imprevizibil al personalității și a atipismului politic atribuit reflexelor sale specifice mediului de afaceri, totuși constatăm că acest mod de a face politică a început deja să producă efecte. În concret, este ușor de identificat o paletă largă și diversificată de consecințe importante pe plan intern american și internațional astfel încât, la această dată, putem spune că pe panopia președinților americani începe să se impună un „fenomen Trump” de anvergură mondială.

În acest context introductiv, pentru cititorii Pulsului Geostrategic, cu amabilitatea dv., am dori să dezvoltăm câteva aspecte concrete cu ajutorul următoarelor întrebări:

Întrebare: Sintagma „America first” înscrisă pe frontonul viziunii de politică externă a Administrației Trump a produs, deja, efecte și reacții preponderent conflictuale din partea unei părți a comunității internaționale și, mai ales, a aliaților europeni ai Americii, fie că este vorba de Uniunea Europeană, de Grupul celor 7 sau de comunitatea lumii arabe. Iar scânteile care au declanșat această stare de lucruri se regăsesc, mai ales, în deciziile

lui Donald Trump de recunoaștere a Ierusalimului drept capitală unică și indivizibilă a statului Israel, de denunțarea unilaterală a Tratatului 5+1, semnat cu Iranul în 2015 sau impunerea unor bariere vamale protecționiste în fața relațiilor comerciale dintre piața Americană și partenerii externi, europeni, cu deosebire. În ce orizont – al pesimismului și incertitudinii, sau al speranței – poate fi plasat viitorul acestor relații? Vom asista la un „casus belli” comercial și politic? Și care sunt pârgurile de care dispune comunitatea europeană pentru a-și menține unitatea și a-și afirma, în același timp, soliditatea identitară?

Răspuns: Președintelui i-a luat mai mult de un

an pentru a-și alcătui o echipă adecvată imaginii sale. De fapt, primul an a fost consacrat găsirii ritmului. Avusesem semnale încă din prima zi, respectiv soarta Tratatului Trans Pacific, apoi o măsură foarte timpurie de interdicție a accesului anumitor naționalități pe teritoriul SUA, notificarea privind retragerea din Tratatul de la Paris privind schimbările climatice, Ierusalimul și războaiele comerciale. Un orizont pesimist? Depinde de ce se va întâmpla în următorii doi ani, dacă este o președinție de unul sau de două mandate. Nu suntem acolo. Nu ne putem încă pronunța. În ceea ce privește războiul comercial, abordarea europeană este, în acest caz, diferită de poziția pe care europenii și Japonia au adoptat-o la începutul anilor 1970 când Richard Nixon a impus tarife vamale la import. Este posibil ca europenii să nu mai fie înclinați să negocieze în baza principiilor, cum a fost cazul în anii 1970, chiar dacă ar fi fost mult mai ușor pentru toată lumea dacă președintele nu ar fi adoptat acele măsuri. Cred că în calculele lor, europenii au decis să negocieze respectând regulile în modalitatea adoptată în abordarea prezentă a UE 27 în negocierile cu Marea Britanie, caz în care sunt suficient de puternici pentru

a obține ce doresc. În privința negocierilor comerciale cu SUA, mă îndoiesc că dacă europenii ar adopta o poziție mai conciliantă aceasta ar facilita tratativele. Nu o să știm asta o anumită perioadă. Vom fi martorii unui casus belli comercial și politic în derulare dar nu am ajuns la momentul în care să putem spune că aceea a fost perioada în care a avut loc războiul comercial și, în schimb, vedem negocieri privind tarifele nu negocieri privind mărfurile, fără să știm cum se vor termina toate acestea. Consecințele pe care le bănuim vor fi în ultimă instanță legate de un comerț global diminuat, uneori anumite mărfuri nu vor mai fi vândute transfrontalier și o parte mai mare a producției autohtone va fi comercializată pe piața internă în SUA și este chiar posibil ca anumiți parteneri comerciali să renunțe la relațiile de acest fel cu Statele Unite, al cărui comerț se va diminua în timp ce Europa și China, de exemplu, vor avea schimburi comerciale reciproce majorate.

Cred că UE va acționa unit nu numai în privința relațiilor comerciale cu SUA, că nu vor fi fricțiuni semnificative în UE 27 pe teme privind comerțul transatlantic, poate cu excepția declarativă a Poloniei, deși nu cred, în timp ce legătura slabă este Marea Britanie care trebuie să decidă mai întâi asupra naturii relațiilor comerciale cu Uniunea Europeană și numai după aceea să aprecieze câtă libertate are pentru a încheia un acord cu restul lumii dar, așa cum ați văzut de când sunteți în Marea Britanie, aici totul este foarte volatil.

America este nu numai principalul decident al lumii și este interesant să analizați Tratatul de la Paris privind Schimbările Climatice și veți constata că, în pofida deciziei președintelui, America este una dintre puținele țări aflate în grafic pentru atingerea țintelor prevăzute pentru 2025, că un comerț internațional substanțial va avea loc între SUA și restul lumii și că multe țări occidentale speră că președintele va avea un singur mandat, după care să se revină la normalitatea relațiilor de dinainte de 2016. Statele Unite sunt încă foarte, foarte ancorate în sistemele de alianțe din lume și nu este ușor pentru nimeni să dea peste cap această stare de lucruri și, din această cauză, cred că nu America Alone ci

America First va convinge în continuare partenerii. Am văzut asta în Europa, am văzut asta în Asia pentru a ne gândi serios la cum ar arăta lumea în care nu ne mai putem bizui pe Statele Unite. Acesta este dezavantajul pe care Donald Trump îl aduce puterii și întâietății Americii. Ar mai fi interferențe ale unor foști predecesori ai săi care au suprasolicitat și slăbit țara și putem discuta diverse versiuni dar este de asemenea important să prospectăm cum poziția unei țări poate fi slăbită prin inacțiune, prin derută, prin eschivări sau prin transmiterea de semnale că angajamentul tău față de aliați este mai puțin complet decât se presupunea anterior.

Întrebare: *"Maestrul negociator" urmărește să obțină termeni comerciali care vor obliga lanțurile de aprovizionare să se mute în America. Ce consecințe ar avea o astfel de mișcare?*

Răspuns: Cred că vor exista consecințe, anumite lucruri se vor muta, unele activități marginale s-ar putea muta dar există foarte multe astfel de lanțuri de valoare care nu-și au rostul economic în Statele Unite. Efectul de ansamblu va fi o plafonare extinsă a comerțului global al cărui volum cred că va scădea. Într-un fel, este corect să spui că atunci când ai un deficit comercial considerabil nu poți pierde un război comercial. Dar asta numai când gândești din perspectiva balanței comerciale și nu din perspectiva volumului total de marfă livrată și câștigurile pe care consumatorii tăi le obțin pe seama producătorilor tăi.

Întrebare: *Anul trecut, Vladimir Putin, în fața unui grup însemnat de oameni de afaceri germani, a afirmat: „În pofida tuturor provocărilor existente în domeniul politic, relațiile economice cu Germania sunt foarte bune”. Într-adevăr, în anul 2017, schimburile comerciale dintre Rusia și Germania au crescut cu până la 25% față de anul anterior, deși, adăugăm noi, nu numai SUA, dar și UE au emis un pachet însemnat de sancțiuni economice împotriva Rusiei, ca urmare a agresiunii Ucrainei și a anexării ilegale a Crimeei. Mai mult sau mai puțin acceptată, ar putea fi și asta o „logică politică” a guvernanților în relațiile internaționale. Întrebare: totuși, cum vă explicați fap-*

tul că, această „logică politică” este întărită de un sondaj de opinie realizat în luna Decembrie 2017 de către Fundatia Koerber, citat de agentia Reuters, potrivit căruia germanii îl consideră pe Donald Trump o problemă mai serioasă decât liderii Rusiei, Coreei de Nord ori Turciei? În topul amenințărilor această opinie se află pe locul doi, după fluxul azilanților și excede „logica politică a guvernantei” de la Berlin, fiind extrasă din „percepția unui segment important al poporului german”, ceea ce poate induce o mare îngrijorare.

Răspuns: Există o dihotomie între strânsele relații comerciale dintre Europa și Rusia și disjunctia politică. Cred că primul lucru care trebuie spus este că așteptările Statelor Unite față de Germania diferă de așteptările față de alte țări. Așa că, de ce ține viitoarea vizită a lui Donald Trump la Londra de o chestiune potențială de ordine publică mai degrabă decât să zicem vizita Regelui Arabiei Saudite, având în vedere respectivele niveluri ale libertăților umane din cele două țări. Este consecință a faptului că Statele Unite a fost mult timp purtătorul de stindard, iar astfel de standarde ridicate sunt așteptate întotdeauna și de ele va fi nevoie întotdeauna și este o dovadă a faptului că Donald Trump poate produce daune în plan global mai mult decât oricare alt lider. Pentru europeni, Coreea de Nord este mult prea îndepărtată, dar dacă îi întrebi pe japonezi, vei primi un răspuns complet diferit la această întrebare. Cred că în Europa există un sentiment care câștigă moment, în mod ironic în locuri cum ar fi Italia și nu în Polonia sau Estonia, care au relații mult mai strânse cu Rusia, și este ceva disproporționat în faptul că Statele Unite și Europa sancționează împreună Rusia pentru că europenii plătesc un preț economic mult mai mare pentru asta. Aspectul surprinzător când analizezi relațiile dintre Statele Unite și Rusia este acela că, având în vedere dimensiunea economiilor lor, ambele în primele 10 economii ale lumii calculate la paritatea puterii de cumpărare, volumul comerțului și investițiilor este nesemnificativ chiar dacă există unele proprietăți rusești, e adevărat mici, în America și că nu prea există lobby american la Moscova sau lobby rusesc la Washington și, din

această cauză, există suficient spațiu pentru politicieni pentru a adopta măsuri cu adevărat dure în relațiile bilaterale. După aceea, există o rusofobie reziduală în Congresul SUA, o caracteristică pe termen lung dacă se are în vedere cât de mult timp a fost aplicat amendamentul Jackson-Vanik după ce toate restricțiile privind emigrația evreiască au fost eliminate. Deci, există un nucleu dur în această relație bilaterală. Europeanii constată că sunt mult mai afectați de sancțiuni decât sunt Statele Unite. Cred că există și un revers al medaliei, anume că în anumite țări europene există sentimentul că datorită dependenței energetice față de Moscova nu pot adopta o politică dură față de Rusia. Asta ține probabil de psihologie, dar este interesant că, în termeni procentuali, nu țările cele mai dependente de energie se simt cele mai vulnerabile. În cazul Germaniei, mai este un element reprezentat de reconciliere care o obligă să adopte o abordare puțin mai înțelegătoare față de Rusia – cu care este de fapt aliată – dar cele două țări au și lobby-uri de afaceri foarte puternice care sunt foarte eficiente pentru relațiile cu Rusia.

Întrebare:*Cum se poate realiza apărarea independenței și suveranității statelor europene membre în ambele alianțe în fața unei potențiale și declarate amenințări din partea actualei conduceri politice de la Kremlin?*

Răspuns: Este o întrebare foarte bună. Care sunt amenințările la adresa independenței și suveranității? Aș mentiona ceea ce se întâmplă în sfera informațiilor unde Rusia s-a dovedit extrem de versatilă în media socială, în toate tipurile de media iar entitățile din țară aduc atingere statelor occidentale pentru a semăna vrajbă și confuzie. După care se resimte un impact mai direct asupra procesului politic prin finanțarea de către Rusia a unor partide politice și Frontul Național din Franța este un bun exemplu în acest sens, confirmându-se deja amestecul direct în alegeri, începând cu referendumul din Olanda pe tema Acordului de Aderare al Ucrainei la UE și, de atunci, în continuare. Acest aspect intern este probabil cel mai deranjant și se pune problema în anumite cercuri că Rusia se simte amenințată și prin urmare se apără și încearcă să-i descurajeze pe ceilalți prin modalități care, la rândul lor,

sunt amenințări în special pentru statele membre răsăritene. Cum abordăm aceste aspect? NATO are o reuniune la nivel înalt care nu știu cum se va desfășura dar va aborda acest subiect. Consider că, până acum, NATO a răspuns pe măsură și aplicat, indicând determinarea de care dă dovadă. Nu se pune însă problema echilibrului, cum ar fi de exemplu al numărului de militari de care dispune Rusia cu cei de partea cealaltă a frontierei răsăritene dar, în acest an, vom fi martorii unei creșteri considerabile a cheltuielilor pentru prezența militară europeană și pentru operațiunile NATO din Europa. Rămâne de văzut cum va fi soluționat acest aspect la summitul NATO. Din punct de vedere militar nu sunt îngrijorat dar există riscul unor erori de calcul dar, în domeniul militar lucrurile sunt foarte bine puse la punct. Elementul sensibil îl reprezintă conducerea rusă care se simte sub asalt și crede că statele europene și Statele Unite în special vor schimba regimul în Rusia. Din această cauză, nu va respecta niciun standard pe care-l proclamă public. Scopul primordial al politicii externe a Moscovei este crearea și menținerea condițiilor externe care să conducă la perpetuarea actualului guvern din Rusia și să extindă sfera de acțiune pentru a face din Rusia un actor cu care relaționarea este dificilă. Dacă vrem să avem o nouă relație cu Rusia, cred că întrebarea trebuie pusă altfel. Cred că regimul sancțiunilor ar trebui schimbat mai ales cele privind persoanele care, chiar dacă nu au nimic de-a face cu decizia privind Ucraina, fac parte din cercul apropiat al lui Putin. Consider că sancțiunile care afectează persoane transmit semnalul că Occidentul vrea schimbarea regimului din Rusia. Aș spune, fără să dau sfaturi, să fie eliminate acele sancțiuni, sancțiunile privindu-i pe politicienii ruși. Deci, nu există impedimente din partea noastră în privința dialogului și cred că dialogul este important, că nu este o concesie. Trebuie să te faci foarte bine înțeles în privința a ceea ce vrei, și aș menține sancțiunile esențiale. Să facem o comparație cu China. După protestele din Piața Tienanmen, Statele Unite au impus Chinei un embargo în privința armelor și a impus europenilor să mențină acel embargo până în prezent. "Cazierul" perturbator al Chinei în ultimii 10 ani este foarte limi-

tat. A construit o insula în Marea Chinei de Sud, a impus o zonă de identificare aeriană considerată că deranjează în diverse puncte libertatea de mișcare a unor nave militare străine, a existat o dispută cu Japonia în legătură cu Marea Chinei de Est și în privința Sankaku Taiwan în Marea Chinei de Sud. Cu toate acestea, diagrama este foarte limitată. Spre deosebire de aceasta, diagrama Rusiei este mult mai amplă, a divizat doi dintre vecinii săi, Ucraina și Georgia, este angajată în amenințări nucleare de genul celor pe care nu le-am auzit nici din partea lui Hrușciov, vedem amestecul în alegerile din Occident și, dacă guvernul britanic a sesizat corect, a atentat la viața unor cetățeni străini pe teritoriul nostru. În această privință, Rusia a demonstrat o mai mare inclinație spre a provoca tulburări și, de aici, justificarea de a menține sancțiunile în sectorul financiar rus, unul dintre puținele sectoare de susținere a economiei și nu numai în domeniul tehnologiei Julius, care sunt de fapt măsuri prudente ale statelor europene de a frâna capacitatea Rusiei în această privință. În acest moment este însă dificil pentru că esența sancțiunilor amplifică sentimentul Moscovei că statele Occidentale vânează Rusia. În același timp, dacă sancțiunile sunt slăbite fără niciun semn că elementele de care sunt legate, respectiv Acordul Minsk și de progrese în privința Ucrainei, nu s-au realizat acest lucru ar fi interpretat de Moscova nu ca un act de bunăvoință sau ca un act de resetare a relațiilor, ci ca un semn de slăbiciune al Europei care ar invita-o la același gen de comportament pe care europenii îl resping.

Întrebare: *Mai pot fi salvate Proiectul European și alianța cu Statele Unite de propaganda media-tică anti-occidentală a Rusiei?*

Răspuns: Cred că poate fi salvat, prin aceea că UE pare rezonabilă prin modul în care Brexit a forțat-o să-și strângă mult rândurile, inclusiv în privința alianței euro-americane și, când spun asta, încrederea mea merge dincolo de Casa Albă. Congresul SUA, care trebuie să menționez că este o instituție foarte rusofobă, susține încă în forță NATO, are o poziție foarte fermă în privința amenințărilor Rusiei la adresa securității naționale a SUA, în privința contestării de către Rusia a superiorității SUA și a amestecului Rusiei

în alegeri, deci dacă privim dincolo de această Casă Albă, nu sesizăm prea mult apetit pentru diminuarea NATO și, având în vedere calitatea instituțională din jurul NATO, faptul că structurile acesteia au fost construite în timp, că are o întreagă structură de adoptare a deciziilor, ar fi de fapt foarte dificil pentru o singură administrație să o demoleze. Preocuparea mea nu este atât că Rusia i-ar putea diviza pe europeni și americani, ci a perioadei de timp în care s-ar putea coagula diferențe de opinie în privința Chinei. Pentru Statele Unite, China pare singurul egal credibil și competitor al său. China a precizat foarte clar ce vrea, chiar dacă este nevoie de 30 până la 40 de ani, anume să îndepărteze SUA din Pacificul de vest. Pentru europeni, asta nu constituie niciun fel de problemă. Pentru euro-

sonal, nu văd cum europenii ar putea împărtăși această abordare deoarece pentru europeni China este o forță mai benignă decât Rusia și aceasta este preocuparea mea în legătură cu alianța transatlantică. Însă interesele, percepțiile și prioritățile se vor schimba cu certitudine.

Întrebare: *O nouă întâlnire la nivel înalt SUA – Rusia va avea loc la 16 iulie la Helsinki. Cum apreciați că se va derula acest summit și, mai ales, consecințele lui asupra viitoarelor evoluții a relațiilor dintre cele două țări și posibila influență asupra situației geopolitice mondiale în diferite regiuni de interes major: Europa, Orientul Mijlociu (Siria), Asia. Cum credeți că vor evolua relațiile dintre Donald Trump și Vladimir Putin în următorii ani?*

peni, problema adevărată este Rusia. Cred că ar fi foarte interesant să privim peste 30 de ani, dacă am putea privi așa de departe, dacă în interiorul SUA oamenii vor începe să se întrebe dacă este prudent să accepte că China este marea provocare sau relațiile ostile cu Rusia. În mod ironic, pentru europeni Rusia este problema imediată pe termen scurt pe care până la urmă nu o pot ignora, chiar dacă vor acest lucru. Există un nucleu de strategii americani care susțin că exact așa cum a procedat Nixon când a vizitat China și l-a luat alături de el pe Mao pentru a îndigui și, în ultimă instanță, a învinge Uniunea Sovietică, așa să se procedeze și acum. Deci, mișcarea strategică inteligentă este un acord cu Rusia care să permită SUA să izoleze China și să se concentreze pe modul în care să fie abordată China. Per-

Răspuns: Cred că este foarte greu de prognozat. Mai ales ca urmare a faptului că summitul va urma reuniunii NATO și ar putea inversa într-un fel ceea ce s-a spus despre reuniunea la nivel a NATO. Cred că nu mai este ușor pentru ei că convină ceva în legătură cu problema siriană în acest moment. Ar fi fost mult mai ușor când ISIS era o forță amplă, viabilă și imediată, dar acum ISIS nu mai este un actor de luat în seamă. Dacă ne-am întoarce cu doi ani în urmă, credeam atunci că o înțelegere SUA – Rusia ar fi privit în principal Siria când, în opinia mea, Trump ar fi putut ceda în privința Ucrainei pentru că nu merita efortul. A fost

însă întotdeauna o problemă cu acordul nuclear cu Iranul, a fost întotdeauna o problemă cu Coreea de Nord, unde Trump se situează pe poziții complet opuse celor ale lui Putin, așa că am considerat că cei doi ar putea cădea de acord asupra câtorva aspecte, după care s-ar bloca pe chestiuni asupra cărora nu pot fi de acord, unde pozițiile lor sunt complet opuse. Și, de fapt, am trecut peste primele două aspecte care se duc direct la problemele asupra cărora pur și simplu nu pot cădea de acord. Deci, nu văd ca ceva de substanță să aibă loc. Dacă vă uitați la echipa președintelui pe probleme de

Nicholas Redman, Institutul Internațional de Studii Strategice (IISS)

Director pentru editoriale al IISS, editor pentru Strategic Survey și Adelphi

Expert pe probleme legate de Rusia și Europa Centrală și de Est, aspecte economice și instrumentele diplomației, inclusiv energia și sancțiunile.

Supraveghează importantul și valorosul volum de publicații al IISS.

Editează seria de cărți publicate de Adelphi și publicația anuală Strategic Survey (Ancheta Strategică): Analiza anuală a politicii mondiale (The Annual Review of World Affairs).

Participă în mod permanent la dezvoltarea Bazei de Date a Conflictelor.

A fost part time lector la Kings College (1998-1999);

Editor la Oxford Analytica pentru Europa de Est și fosta Uniune Sovietică (1999-2002)

Editor/Analist Șef pentru Europa de Est la the Economic Intelligence Unit (2002-2005)

Editor Șef la Serviciul de Risc de Țară al the Economist Intelligence Unit (2005-2010)

securitate națională, Bolton, Pompeo, purtătorul de cuvânt, specialiștii pe problemele din relațiile cu Rusia, cred că pentru Putin ar fi bine să păstreze deschisă opțiunea dialogului pentru că el are tendința să ne surprindă, sunt momente când este foarte clar, după care trece la acțiuni foarte ferme și, când este în mijlocul unei dispute, va adopta o acțiune moderată. Ar dori ca sancțiunile să fie reduse pentru că eliminarea lor este imposibilă. Trebuie să vadă ce poate negocia cu Trump acum. Nu știu, dar cred că este într-adevăr dificil să fim martorii unui progres în chestiunea Ucrainei pentru că rușii ar trebui să cedeze atât de mult și, din această cauză, ei consideră că ceea ce trebuie să facă este să aștepte. Nimic pe chestiunea Siriei care este, la rândul ei, dificilă. Ce vor face? Vor sublinia că terorismul este o problemă și vor cădea de acord că este minunat că Statele Unite și Coreea de Nord dialoghează. Sublinierea acestui din urmă aspect ar fi o mișcare inteligentă pentru a flata egoul lui Trump, după care să vezi ce poți obține de la el dar care va fi acesta este dificil pentru mine să ghicesc.

Pentru conformitate, interviu realizat de Corneliu Pivariu, Londra, 10 iulie 2018.

Serviciile secrete ale lui Putin Cum a prins Kremlinul FSB-ul

Andrei SOLDATOV

În luna aprilie au avut loc o serie de proteste în regiunea Moscovei. Nu au fost nici proteste politice deschise – cetățenii protestau împotriva unor gropi de gunoi toxice din cartierele în care locuiau, și nici unele cu o participare ridicată, fiind prezenți doar câteva mii de oameni într-o regiune de peste șapte milioane de oameni. La momentul cel mai intens, oamenii au ieșit pe străzi în nouă orașe din regiunea menționată.

Cu toate acestea, protestele păreau a fi coordonate destul de bine și în unele orașe, autoritățile locale i-au sprijinit pe cetățeni și le-au acordat autorizația de a protesta. Chiar și oficialilor le-a fost greu să ignore mirosurile îngrozitoare care emanau din gropile de gunoi, sau furioasele mame sau tați care își otrăveau copiii. Unul dintre aceste orașe a fost Serpukhov, aflat la aproximativ 60 de kilometri sud de Moscova.

La o săptămână de la începerea protestelor, un oficial din districtul Serpukhov pe nume Alexandr Shestun a fost invitat la Kremlin. Acolo s-a întâlnit cu Ivan Tkachev, un general din cadrul Serviciului Federal de Securitate (FSB), puternicul serviciu de informații al Rusiei și continuator al poliției secrete din era sovietică. Fiind precaut în legătură cu această întâlnire, Shestun a înregistrat conversația pe care a avut-o cu oficialul FSB, iar ulterior a încărcat-o pe canalul YouTube.

În înregistrare, Tkachev îl amenință pe Shestun. Acesta spune: "Vei fi ars dacă nu demisionezi". Și a continuat: "Vei ajunge în închisoare. Ca mulți alții înaintea ta, tu nu înțelegi, este o mare operațiune [de purificare]". Mărturisind că el primește ordine de la Kremlin, Tkachev enumeră câteva nume de oficiali care au fost deja trimiși la închisoare, listă care in-

clude și un general de la ministerul de interne și doi guvernatori. Tkachev sugerează că Andrey Vorobyov, guvernator al regiunii Moscovei și fost președinte al partidului de guvernământ Rusia Unită, ar putea fi următoarea persoană vizată.

Stângacea încercare a FSB-ului de a-l reduce la tăcere pe Shestun nu a fost un incident izolat. Pe un fond de intimidare și represiune selectivă – dictate de către Kremlin și desfășurate de către FSB – acest episod a fost un exemplu grăitor al noului model de guvernare dezvoltat de către Președintele rus Vladimir Putin în ultimii trei ani și al rolului pe care îl au serviciile de informații în cadrul acestui program.

NOUA NOBILIME

Încă de la preluarea puterii de către Putin în anul 2000 și până foarte recent, FSB-ul s-a bucurat de reputația de „nobilime nouă”, după cum spunea fostul director al agenției Nikolai Patrushev. Agenția s-a bucurat de fonduri generoase, s-a trecut peste orice neglijență și era liberă să acționeze împotriva oricărui dușman real sau perceput al Kremlinului. Ea a furnizat, de asemenea, și resurse umane importante – generali și colonei – pentru a ocupa funcții importante în cadrul corporațiilor de stat. FSB a devenit, pentru o perioadă de timp, adevărata elită a statului – după cum spunea Irina Borogan în anul 2010.

În primii ani la conducerea statului, Putin – el însuși un fost ofițer KGB, a încercat să inverseze descentralizarea serviciilor de informații ale Rusiei produsă după anii 1990 – o misiune care a însemnat concentrarea puterii FSB și acordarea de beneficii personalului FSB, sub formă de avere și influență politică. Putin spera că în acest fel, serviciile de informații se vor transforma într-o nouă clasă – una loială Kremlinului, miza fiind stabilitatea regimului și abilitatea de a acționa pentru a controla ambițioșii și puternicii oligarhi ai Rusiei.

Tentația puterii a fost mult prea puternică pentru ca mulți dintre noii și puternicii nobili ai Rusiei să-i reziste.

Cu toate acestea, timp de mai mulți ani, pentru un număr mare dintre acești nobili puternici, tentația puterii și lipsa exercitării controlului asupra lor au fost mult prea puternice pentru a le rezista. La mijlocul anilor 2000, serviciile secrete ale lui Putin – inclusiv FSB, Serviciul Federal de Control al Drogurilor (FSKN) și Serviciul Prezidențial de Securitate – au intrat în conflict unul cu altul, luptându-se, spionându-se și trimițând în închisoare agenți din serviciile opuse, într-o teribilă competiție pentru recompense. Mulți dintre acești indivizi au devenit mercenari ai oligarhilor pe care trebuiau să îi supravegheze. În anul 2007, Viktor Cherkesov, director al FSKN și prieten apropiat al lui Putin, se plângea că „războinicii” serviciilor de informații au devenit „comercianți” după ce adjunctul acestuia, Generalul Alexander Bulbov a fost închis de către FSB pentru că efectuase interceptări ilegale. Cherkesov a fost concediat după ce a făcut aceste afirmații în mod public.

Încrederea lui Putin în FSB s-a dovedit a fi eronată. Agenția nu a estimat marile proteste care au avut loc în Moscova în anul 2011 și odată începute protestele, a fost dificil de reacționat în fața protestatrilor care utilizau rețelele sociale pentru a se mobiliza și organiza. Atunci când FSB-ul a trimis o solicitare către cea mai populară rețea socială din Rusia – Vkontakte - pentru a dezactiva paginile utilizate de către protestatari, a trimis această cerere prin intermediul faxului. În etapele inițiale ale crizei din Ucraina, în anii 2013-2014, Moscova a trimis o echipă FSB pentru a-l sprijini pe prietenul său Președintele Viktor Ianukovici. Kremlinul consideră că Ucraina este cel mai important stat dintre fostele republici sovietice, iar menținerea sa în sfera de influență a Rusiei era de importanță extremă. Dar, agenții FSB nu doar că nu au reușit să îl ajute pe Ianukovici să rămână la conducerea statului, ci au și eșuat să îi supravegheze comportamentul, fiind luați prin surprindere când acesta a fugit din capitală în luna februarie 2014.

DISCIPLINA MUNCII

În urma acestor eșecuri răsunătoare, în 2015 Putin a început să modifice lucrurile. A scăpat de vechii prieteni care susțineau și beneficiau de pe urma rolului extins al serviciilor secrete. În luna august a anului 2015, Putin l-a îndepărtat și pe fostul său aliat Vladimir Yakunin, un fost ofițer KGB, de la conducerea monopolului companiei feroviare de stat. Apoi, în anul 2016, s-a ocupat de cei doi Ivanovi, concediindu-l pe Viktor și desființând agenția acestuia FSKN în luna mai, și retrogradându-l pe Serghei, șeful său de cabinet, în luna august. Tot în această perioadă, Putin a încetat a mai utiliza FSB-ul ca și bază de recrutare pentru funcțiile importante din guvern și economie.

Obiectivul acestor schimbări nu a fost acela de a reduce importanța serviciilor de informații, ci de a le reduce autonomia. Putin renunța la identificarea unui sistem de guvernare post-sovietică stabilă în care noua nobilime urma să aibă un rol important. În schimb, Putin arăta în mod clar că el avea nevoie pur și simplu de un instrument care să îi protejeze regimul.

Noul model este unul cunoscut din fosta Uniune Sovietică, când Biroul Politic dicta lucrurile și ținea serviciile de informații din scurt, acordându-le o libertate minimă pentru acțiune independentă. KGB-ul, în schimb, a păstrat elitele în afară (și a intimidat populația) prin intermediul represiunii selective – o strategie pe care Yuri Andropov, Liderul cel mai apreciat de către Putin, a numit-o „îmbunătățirea disciplinei muncii”. Și îmbunătățirea disciplinei este exact ce a început să facă Putin. Guvernatori și oficiali au ajuns la închisoare pentru corupție; regizori de film, oameni de știință și oameni obișnuiți au fost trimiși la închisoare fiind acuzați că au ajutat Ucraina. FSB-ul a avut un rol important în aceste reprimări, dar niciodată din propria inițiativă. Putin, care conduce prin Administrația Prezidențială, este cel care ia deciziile, ținând locul Biroului Politic.

O secvență importantă din acest nou model este să țină pe toată lumea la distanță, inclusiv agențiile de aplicare a legii și serviciile secrete. Anul trecut, FSB-ul a trecut prin reduceri de personal în cadrul directoratului său de la Moscova,

iar echipa sa cibernetică, Centrul de Securitate a Informațiilor, a rămas fără director deoarece cel care ocupa acest post, Andrei Gerasimov, a fost obligat să se pensioneze. Doi șefi adjuncți au fost trimiși în judecată - Sergei Mikhailov a ajuns la închisoare, iar Dmitry Pravikov s-a judecat anul trecut cu General Maiorul Vladimir Podolsky, fost comandant al legendarelor unități speciale ale FSB, Vympel, fiind acuzat de fraudă și ulterior condamnat la patru ani de închisoare.

Unii au înțeles destul de repede că statul revine la modelul sovietic. În cadrul unui interviu acordat în luna decembrie 2017, cu ocazia celei de-a 100-a aniversări de la înființarea Cheka, faimosul predecesor al KGB-ului, Directorul FSB Alexander Bortnikov a făcut câteva referiri calde la adresa lui Lavrenty Beria, principalul călău al lui Stalin, și a laudat Marile Epurări ale lui Stalin. Alții au preferat să păstreze un profil mai mic. Agenția de informații militare a Rusiei, GRU, își reduce prezența publică, iar noua formată Gardă Națională a abandonat ambiția de a obține puteri de supraveghere.

ACTIVITATE NECLARĂ

Noul model al lui Putin sugerează că nu prea există loc de rivalitate și conflict între agenții. Toți birocrații Rusiei, de la miniștri la generali ai FSB și la agenți regionali, se află acum în fața unui viitor incert. Această evoluție ar

trebui să mențină elitele statului sub control, din moment ce toată lumea se teme să nu cumva să facă un pas neautorizat. Pentru a ajunge la acest nivel de securitate, Putin este chiar pregătit să sacrifice capacitatea de a face planuri pe termen lung – nimeni nu dorește ca viitorul să fie planificat de către birocrați sau chiar spioni temători.

Cu toate acestea, noul model prezintă și o altă eroare fatală. Putin a privit modelul sovietic din poziția de agent KGB cu grad mic într-un departament regional din Leningrad și apoi din Germania de Est. A fost mult prea departe de centrul de putere de la Moscova pentru a vedea eșecurile acestui sistem, care nu a putut nici să prevadă și nici să prevină prăbușirea Uniunii Sovietice.

Principala problemă a vechiului model sovietic a fost că serviciile de informații, inclusiv KGB-ul, au încetat în cele din urmă să mai furnizeze informații critice liderilor din teama de a nu comunica șefilor lor aspecte pe care aceștia nu doreau să le audă. Aceasta este, în mod ironic, o problemă pe care Putin nu o înțelege. Putin a asistat deja la eșecul serviciilor sale secrete în momente de criză, așa cum s-a întâmplat în cazul protestelor de la Moscova. Dar prin această metodă de a repara lucrurile, Putin se va afla în fața unor consecințe mult mai grave.

Publicat inițial în „Foreign Affairs”, 31 mai 2018

Proiecte ale Federației Ruse în infrastructura Peninsulei Crimeea - considerente geopolitice și rațiuni propagandistice

Adrian PÂRLOG

"Un mare conducător care are o armată are o mână, dar cel ce are o forță navală are două!"

Petru cel Mare

O întrebare: De ce este importantă Crimeea pentru Rusia?

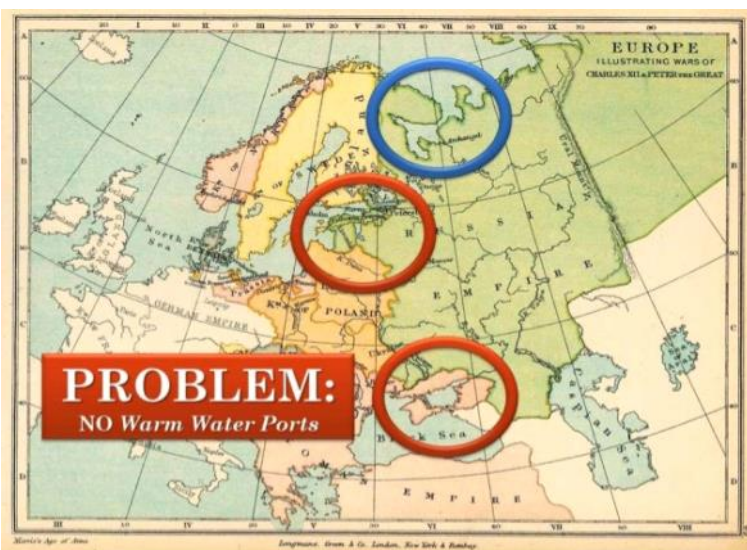
Printre altele, deoarece minimizează limitările geografico-climatologice navale și pentru că asigură operativitatea permanentă a unor porturi ruse, deci implicit și a Flotei Mării Negre. Peninsula Crimeea este importantă și pentru că este plasată într-o zonă de intersecție a unor fluxuri comerciale și a unor opțiuni politico-militare antagonice. Utilizarea de către F. Rusă a bazelor navale din Crimeea mai permite și monitorizarea prezenței militare a SUA și a NATO în Marea Neagră, precum și a Turciei, Ucrainei, Moldovei, Caucazului, a tranzitului prin strâmțurile turce, înspre și dinspre Marea Mediterană, a Gurilor Dunării și a culoarului de transport fluvial Constanța - Viena - Rotterdam. Nu în ultimul rând, controlând această peninsulă, Moscova poate avea o poziționare strategică avantajoasă pentru proiecția forțelor armate ruse în Estul bazinului Mării Mediterane. În același timp poate contribui și la fluidizarea eforturilor de prospectare, exploatare și transport a resurselor de hidrocarburi identificate în zonă.

După anexarea Crimeei, în primăvara anului 2014, mulți analiști ai domeniului relațiilor internaționale și-au manifestat scepticismul în legătură cu potențialul real al Moscovei de a "absorbi" situația complexă ce o aduce cu sine noua entitate teritorială, cu o populație de aproximativ 2 milioane locuitori și cu o suprafață de peste 26.000 kmp.

Imediat după referendumul din martie 2014, ministrul rus al dezvoltării economi-

ce, Alexei Uliukaiev, a declarat că Moscova va aloca anual dezvoltării Crimeei aproximativ 4,5 miliarde dolari. Cea mai mare parte a fondurilor urmau a fi redirecționate din anularea proiectelor de dezvoltare a portului Taman, din regiunea Krasnodar, care căpăta o relevanță minoră, comparativ cu ceea ce ar urma să reprezinte Sevastopolul. Kremlinul dorea să evidențieze lipsa de preocupare a Ucrainei pentru modernizarea infrastructurii peninsulei. De fapt, problematica complexă a Crimeei și cea a sancțiunilor Occidentului împotriva Federației Ruse, post anexare, au reprezentat principalele coordonate ale propagandei interne și externe a Moscovei pentru susținerea realegerii lui Vladimir Putin în funcția de președinte. Totuși, subiectul *reuniificării*, în ciuda mobilizării și a determinării conducerii politice ruse, creează probleme serioase economiei federale fiind folosite, uneori, ca justificare pentru unele sincope investiționale ale Rusiei.

Principalele proiecte ruse, anunțate a fi realizate în domeniul infrastructurii peninsulei, pentru ridicarea nivelului economico-social și a relevanței strategice a acesteia, se regăsesc în *Programul Federal de Dezvoltare Economico-Socială a*

Marea Neagră – porturi la ape care nu îngheață

Crimeei și Sevastopolului – 2020, și sunt legate de construcția a două centrale termoelectrice, în Sevastopol și Simferopol, a unui nou aeroport internațional în capitala Simferopol, a autostrăzii "Tavrida", care urmează să lege marile orașe ale Crimeei - Sevastopol, Simferopol, Kerchi, de podul peste Strâmtoarea Kerchi. Aceasta separă Marea Neagră de Marea de Azov, iar podul - ce reprezintă o dorință de peste o sută de ani a Rusiei -, leagă Federația Rusă de peninsula anexată. Acestora li se adaugă, conform unor proiecte anunțate de Moscova, și investiții în domeniul alimentar și în cel al asigurării cu apă, resursă puternic deficitară în Crimeea, dar și proiecte în domeniul mineralelor strategice - în special titan.

Se estimează că toate proiectele majore de investiții din Crimeea vor avea impact important în domeniile politic, economico-social și mai ales, în cel militar, la care se adaugă și o dimensiune propagandistică ce prefigurează noul statut de care se va bucura peninsula.

Centrala electrică de la Sevastopol, care va fi racordată la sistemul energetic, probabil, în iunie 2018, va dispune de o putere instalată de 470 MW și va asigura nu numai cerințele domestice ale populației, ci și porturile civil și militar ale orașului, contribuind astfel la eliminarea tensiunilor sociale dintre civili și militari, care deseori, și unii și alții, au trebuit să accepte repartiții energetice sub nivelul necesităților lor cotidiene. A doua centrală electrică, cea de la Simferopol, de aceeași capacitate, va intra în funcțiune mai târziu. Ambele centrale beneficiază de câte două turbine furnizate de concernul german Siemens. Inițial, cele patru agregate erau destinate unei alte centrale electrice din zona Taman, din regiunea Krasnodar, dar au fost relocate în Crimeea și au generat un puternic scandal internațional, urmare a faptului că s-a considerat că, în acest fel, se încalcă, pe de o parte, sancțiunile internaționale impuse Rusiei, iar pe de altă parte, drepturile suverane ale Ucrainei, care este obligată să accepte investiții pe propriul teritoriu, fără acceptul său. Construcția celor două obiective energetice, al căror cost

cumulat se ridică la 1,2 miliarde dolari, s-a dorit să fie replica actuală a Moscovei, după ce Peninsula Crimeea a cunoscut serioase probleme de asigurare cu electricitate, mai ales după independența Ucrainei, care nu a putut să găsească soluții după abandonarea, în 1989, a construcției centralei nucleare de la Șolkine, oraș situat în apropiere de Kerchi.

În perioada imediat următoare, Crimeea urmează să primească anual, aproximativ 4 miliarde mc. gaze naturale din zona Kuban. Costul sistemului de conducte este estimat la peste 340 milioane dolari. Construcția celor două centrale electrice și a conductei Kuban - Crimeea va fi realizată de firme deținute de apropiați ai președintelui Putin, Serghei Chemezov, respective, Arekadii Rotenberg.

Totuși problemele vor continua, cel puțin o perioadă de timp, atât în domeniul furnizării de energie electrică, cât și în cel al asigurării cu apă menajeră și industrială. Desalinizarea apei de mare este scumpă și se caută soluții care includ chiar posibilitatea reconectării la sursele tradiționale ucrainiene.

Autostrada Tavrida, care, probabil, va deveni operațională la sfârșitul anului 2018, are o lungime de aproximativ 280 km și o valoare estimată de 2,2 miliarde dolari, dar și o importanță militară strategică, urmând a lega terestru Rusia de peninsula.

Aeroportul Internațional Simferopol, proiectat de o firmă sud-coreeană, Samoo Architects & En-

Traiectul autostrăzii Tavrida

gineers, a fost construit în aproape 2 ani. Aeroportul a costat peste 520 milioane dolari și poate asigura tranzitul a 10 milioane pasageri anual. La această dată, este considerat unul dintre cele mai moderne din lume, iar propagandiștii ruși îl consideră un adevărat *aeroport cosmic ce poate*

Aeroportul Internațional Simferopol

Aeroportul Internațional Simferopol - vedere aeriană

asigura zboruri spre Venus și Marte, dar până atunci, în această vară va lega Simferopolul de 41 de aeroporturi interne și externe. Aeroportul dispune de o pistă de 3701 m și permite operarea aeronavelor mari.

Podul Crimeea (mai este cunoscut și sub denumirile de Podul Kerchi sau Podul lui Putin) este cel mai lung pod din Europa, depășind celebrul pod Vasco da Gama – Portugalia - cu 2 km. Proiectul a reprezentat un argument eficient al propagandei ruse de a prezenta hotărârea Moscovei de a transforma într-un succes preluarea contro-

lului politico-administrativ a Crimeei.

Podul, cu două benzi pe sens și cale ferată dublă, are o lungime de aproximativ 19 km și o capacitate proiectată de 40.000 automobile și 65 perechi de trenuri pe zi. În luna mai a.c., a fost inaugurat tehnic (numai partea auto), în prezen-

Strâmtoarea Kerchi – schema simplificată

ța lui Vladimir Putin, care a condus personal un autocamion de mare tonaj, aflat într-o coloană de mașini, care a testat rezistența mecanică a noului obiectiv. Calea ferată va deveni parțial operațională în 2019, iar în 2020 sunt așteptate primele trenuri care vor lega Simferopolul de Krasnodar.

Noul pod, din punct de vedere istoric, reprezintă finalizarea unei adevărate obsesii ruse, ce a început în anul 1870, imediat după darea în funcțiune a primei linii de telegraf care lega Anglia de India. Liderii imperiali ai acelor vremuri au făcut publică intenția lor de a lega Londra de Calcutta și cu o linie de cale ferată. Una dintre cele mai mari provocări ale proiectului de atunci a fost reprezentată tocmai de traversarea Stâmtorii Kerchi. Dificultatea sporită a acesteia a condus la abandonarea ideii. O a doua încercare a fost inițiată de Țarul Nicolae al II-lea, în 1903, care a renunțat la demers din rațiuni financiare, generate de pregătirile pentru războiul ruso-japonez. În anul 1943, Hitler a ordonat realizarea unui pod, cu o capacitate de tranzit de 1.000 tone pe zi, care să conecteze Crimeea cu Caucazul de Nord, pentru nevoi operaționale și logistice

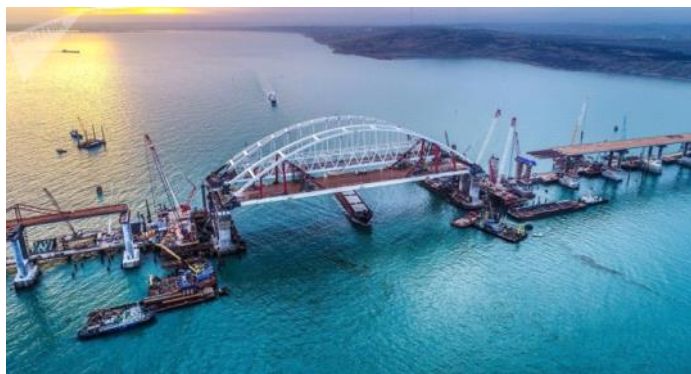
ale armatei germane. Podul, construit din lemn, a fost util mai ales, în cazul retragerii Grupului de armate naziste din zona Cotel Donului și, ulterior, a fost dinamitat din rațiuni operative. Pentru asigurarea mobilității Armatei Roșii în regiune, podul a fost reparat de geniiștii ruși pe o lungime de peste 4 km, imediat după eliberarea Crimeei, în anul 1944. Podul militar astfel construit nu a putut însă rezista iernii și sloiurilor, care l-au distrus.

În perioada 1960 - 1990, liderii comuniști de la Kremlin au amânat, în mod repetat, începerea construcției, tot din motive financiare. În 2010, liderii rus și ucrainian, Dmitri Medvedev și Victor Ianukovici, au semnat un acord bilateral referitor la construcția podului, dar acest document a fost denunțat în 2014, după referendumul ce a condus la ruperea Crimeei.

Imediat după aprobarea de către Parlamentul rus a anexării peninsulei, Vladimir Putin a cerut primului ministru, Dmitri Medvedev, să identifice resursele financiare necesare construcției podului. Într-un efort justificat de nevoia proiectării unei imagini de natură propagandistică, primul ministru a anunțat imediat că guvernul a alocat echivalentul a 3,4 miliarde de dolari construcției podului, iar, în ianuarie 2015, contrac-

la scăderea costurilor de transport către și dinspre Crimeea, care acum sunt asigurate majoritar de linii de feribot, puternic dependente de starea vremii. În această idee, guvernul de la Moscova apreciază creșteri semnificative ale numărului de turiști în stațiunile din peninsulă, care se estimează a fi de aproximativ 6 milioane pe an, iar produsul intern brut al Crimeei înregistrează creșteri nominale de aproximativ 10 %. Urmare a acestor investiții valoarea proprietăților în peninsulă, în special în jurul Yaltei, a crescut semnificativ, mai ales urmare a relocării în peninsulă a multor funcționari publici și a personalului militar. Kremlinul a anunțat că au fost alocate fonduri pentru programul de locuințe destinate funcționarilor civili, de peste 380 milioane dolari, respectiv peste 100 milioane dolari pentru militarii ce încadrează noile unități operative. Programul a început în 2017 și este planificat a se finaliza în 2020.

Deși proiectele ruse în infrastructura generală a Peninsulei Crimeea sunt considerate ca fiind semnificative, cele mai relevante inițiative înregistrate sunt cele din zona infrastructurii militare, proiectată să reprezinte un adevărat cap de pod strategic, destinat controlului bazinului extins al Mării Negre.

Podul Crimeea - zona de traversare vapoare

Podul Crimeea, zona auto finalizată și zona CF - în construcție

tul de construire a podului a fost atribuit lui Arkadii Rotenberg, prieten din copilărie al președintelui Putin, cei doi făcând parte din aceeași echipă de judo, la Leningrad. Costurile real estimate ale podului sunt de fapt în jurul a 5 miliarde dolari, fiind suspectate de ilegalități în cheltuirea acestora.

Se așteaptă ca podul și autostrada să contribuie

Mai în glumă sau mai în serios, cunoscătorii zonei apreciază că se conturează schimbarea profilului peninsulei din regiune predominant turistică, cu importante contribuții la bugetul federal, într-o mare bază militară operativă, preponderent consumatoare de resurse. Fostul aeroport civil Belbek a fost deja transformat în bază militară aeriană. La fel stau lucrurile și cu aeroportu-

Baze militare în Crimeea

rile Novofiodorovska, respecti Djankoy.

Dacă, până în martie 2014, turiștii puteau vizita sistemul sovietic fortificat de apărare a coastelor Crimeei pentru 50 dolari/persoană, în prezent acest lucru nu mai este posibil pentru că armata

Crimeea: Object 100 – Simferopol / lansare rachetă

rusă a trecut la deconservarea acestuia cu scopul de a fi reoperaționalizat.

Celebrele obiective turistice Object 100 - Simferopol și Balaklava – Sevastopol, din timpul administrației ucrainiene, au devenit zone interzise și protejate militar.

În noiembrie 2017, generalul Valerii Gerasimov, șeful Statului Major General al Forțelor

Armate ruse, aprecia că prezența militară rusă în regiunile cu importanță strategică majoră pentru Federație a atins, cel puțin, nivelurile din timpul URSS.

Printre acestea, alături de regiunea Kaliningrad, se regăsește și Crimeea, în care Moscova a realizat o redислоcare semnificativă de forțe și mijloace, pe care le regăsim în 18 baze militare, în care operează aproximativ 33.000 de militari. În Crimeea, a fost operaționalizat un sistem de interdicție aeriană de tip A2/AD (Anti-Access/Area-Denial) similar cu cea ce deja a fost realizat în

Kaliningrad și în Siria (zona Latakia – Alep). Sistemul A2/AD din Crimeea are ca element central două divizioane de rachete S-400 Triumph, dislocate în zonele Feodosia și Simferopol, cărora li se adaugă subunități de rachete și artilerie antiaeriană, dotate cu sisteme TOR M-2 și Pantsir-S1.

Tot în peninsulă au fost modernizate și operaționalizate o bază navală, un corp de armată, o divizie mixtă de aviație și apărare antiaeriană.

Flota Mării Negre, cu baza la Sevastopol, a cunoscut un proces accentuat de modernizare, dis-

Balaklava - Sevastopol - intrare în baza navală fortificată

punând în prezent de 6 submarine, 2 fregate dotate cu rachete de croazieră Kalibr și 3 divizioane de rachete de tip Bal și Bastion, destinate apărării de coastă.

Un alt sistem militar de mare complexitate pe care Federația Rusă l-a redislocat în peninsula, după 2014, este sistemul mobil Murmansk-BN, destinat îndeplinirii de misiuni în domeniul securității cibernetice. Acesta poate interzice comunicații radio și de altă natură pe o suprafață de formă circulară cu raza de 3000 km, fiind eficient și împotriva sistemelor HFGCS - High Frequency Global Communications Systems. Acesta se adaugă unui sistem radar de alarmare timpurie Voronezh-SM, capabil să monitorizeze două direcții simultan (sudică și vestică) și unei antene radio tip „151 metri” dedicată transmisiilor radio-TV în întreaga peninsula, dar și în sudul Ucrainei.

Tot în Crimeea, sunt deplin operaționale o divizie mixtă de aviație, cu trei regimente și două regimente de aviație marină, toate cinci dispunând de cele mai performante avioane de luptă aflate în dotarea Forțelor Aeriene Militare ale Federației Ruse.

Apărarea antiaeriană a Crimeei este completată de divizioane de rachete și artilerie antiaeriană dotate cu rachete S-300, Pantsir-S1, Buk, Tor-M2. Deși, deocamdată, nu există evidențe care să le ateste prezența, este posibilă și dislocarea de rachete Iskander-M, care să fie incluse într-un sistem A2/AD mai extins.

Analizând ansamblul investițiilor ruse prezentate mai sus și potențialul militar al Moscovei în Crimeea se poate concluziona că Federația Rusă dispune de capacități integrate care pot dezvolta operații informaționale, cibernetice, psihologice, propagandistice, de război electronic, precum și operații militare clasice terestre, aeriene, antiaeriene sau navale, care să confere substanță capacităților strategice evidente ale Peninsulei.

Summitul UE va ignora din nou cea mai mare amenințare la adresa Europei

Giles Merritt este Fondator și Președinte al organizației Prietenii Europei

La doar o lună distanță de summitul UE din această vară, se pare că este momentul potrivit pentru a adresa întrebarea „care este obiectivul acestui summit?” La o primă vedere, programul liderilor europeni ar sugera că aceasta este o întrebare stupidă deoarece acest program este dominat de nesfârșitul nonsens al Brexitului, de blocajul dintre nord și sud referitor la reforma zonei euro și de modul în care UE ar trebui să răspundă la ignorarea de către Donald Trump a legăturilor care ne țin lumea la un loc.

Nu acestea sunt problemele pe care ar trebui să le abordeze șefii de guverne; ele ar trebui discutate de către miniștri de resort. Wolfgang Schüssel, care a fost Cancelarul Austriei între 2000 și 2007 și un consilier european ferm, explică, cu siguranță și în numele altor lideri europeni, de ce este atenția summiturilor UE atât de eronată uneori.

Acesta consideră că rolul redus al miniștrilor de externe înseamnă că ei nu au reușit să soluționeze problemele pe care le tot duc mai departe. Schüssel mi-a spus în urmă cu câțiva ani că în acest mod se creează „un forum de decidenți întârziați”, exacerbând prin această exprimare încetineala și ineficiența UE.

Summiturilor UE le lipsește viziunea strategică pe care trebuie să o ofere. Atenția lor este centrată pe răspunsuri tactice și nu pe marile provocări cu care se confruntă Europa.

Îmbătrânirea societății europene și argumentele pro și contra politicii de imigrare a UE, care este menită a compensa reducerea forței de muncă, ridică întrebări importante la

care doar liderii naționali pot răspunde, deși ele sunt repartizate unor ministere mai mici.

Este posibil ca implicațiile declinului demografic al Europei să fie prea îngrozitoare pentru a fi abordate de către premierii reuniți la Consiliul European. În cazul în care statele UE nu vor face planuri pentru viitor, efectele vor fi catastrofale. Iminenta lipsă de forță de muncă și inevitabila presiune a îmbătrânirii populației și a sistemului de sănătate vor spori nevoia Europei de forță de muncă, în contextul unor derapaje populiste care amenință integritatea politică a UE și probabil chiar supraviețuirea sa.

Proiecțiile demografice alarmante nu sunt deloc noi. Îmbătrânirea populației și nivelul scăzut al nașterilor – media UE este în prezent de aproximativ 1,5 copii/cuplu – au dus la nenumărate avertismente emise de către Comisia Europeană și agenții internaționale precum FMI și OCDE. Toate aceste avertismente au fost întâmpinate cu „o liniște asurzitoare”, după cum se afirmă într-un raport recent intitulat „Sinucidere demografică”, realizat de către Fundația Robert Schuman. Comisia de experți menționată anterior, care își desfășoară activitatea la Paris, avertizează că în anul 2050, forța de muncă activă a Europei din prezent – 250 milioane de persoane – se va reduce cu 49 de milioane de oameni.

Nimeni nu poate spune dacă IA și robotica vor compensa într-un fel pentru reducerea forței de muncă.

Combinatia de infertilitate și longevitate este o bombă cu ceas care va începe să explodeze în anul 2030. Până la acel moment, populația europeană de peste 65 de ani va reprezenta patru zecimi din populația totală, în timp ce numărul tinerilor care vor intra pe piața muncii va fi redus cu o treime. Perspectiva pensiilor va fi un coșmar deoarece până la jumătatea secolului acesta, raportul dintre populația activă pe piața muncii și pensionari se va reduce de la 4:1 la doar 2:1.

Aceste probleme se adaugă celor legate de repoziționarea economiei politice a Europei. Nimeni nu poate spune acum dacă IA și robotica vor compensa într-un fel sau altul pentru reduc-

erea forței de muncă, dar este și mai greu de prevăzut cum vor compensa acestea pentru taxele pierdute și pentru reducerea semnificativă a consumului.

Mai presus de toate se regăsește problema migrației. Până în prezent, criza migrației din 2015/2016 a împărțit statele UE în două sau mai multe tabere. Și această problemă se referă la doar un milion de refugiați sirieni sau de altă naționalitate, deși un raport întocmit cu aproape zece ani în urmă de către fostul lider al politicii externe europene Javier Solana sugera ca vor fi necesare 100 de milioane de persoane până la mijlocul secolului acesta pentru a repara deficitul demografic al Europei.

Acestea sunt marile probleme pe care ar trebui să le dezbată Consiliul European. Soluțiile nu sunt ușor de identificat, dar cel puțin atenția unui summit al UE ar putea declanșa o dezbatere constructivă pe care politicienii Europei se pare că au evitat-o.

ÎNȚRE „AMERICA FIRST” A LUI DONALD TRUMP ȘI „EUROPA UNITĂ” A DOAMNEI ANGELA MERKEL:

Dinu COSTESCU

Încheierea celor aproape cincizeci de ani de război rece care a succedat celei de-a doua mari și fierbinți conflagrații mondiale și care a luat sfârșit odată cu dezmembrarea fostei Uniuni Sovietice și năruirea sistemului ideologic marxist, din adâncul apelor revenite la matca păcii au început să se ridice la suprafață și primele semne ale unor sedimente conflictuale între cele două maluri ale Atlanticului, respectiv între foștii aliați american și vest-european de pe fronturile războiului împotriva nazismului și fascismului. Semne care nu au încetat să capete claritate și consistență și care nu au cunoscut o scurtă perioadă de acalmie decât sub impulsul compasiunii și solidarității umane readuse la o viață efemeră de brutalele atacuri teroriste de la 11 septembrie și pe care comunitatea internațională le-a receptat nu doar ca pe o sfidare dramatică la adresa Americii, ci și ca pe o amenințare existențială la adresa civilizației și a sistemului său de valori și principii fundamentale.

Într-un context dominat, vremelnic, de supremația monopolară a Statelor Unite și de răscrucea între acesta, pe de o parte, și prefigurarea unei noi ordini multipolare a lumii, pe de altă parte și în condițiile în care statele „bătrânei Europe” se orientau tot mai evident, către realizarea uniunii continentale, la nivelul gândirii politice și ideologice americane nu au întârziat să apară teorii și curente filosofice și politologice construite pe temelia aprehensiunii concurențiale față de o construcție europeană privită ca un activ competitor care să pună în discuție individualizarea americană drept singură putere a lumii de după războiul rece sau, cel puțin, un aspirant nedorit la împărțirea puterii pe noua hartă a echilibrelor și centrelor de putere și influență în pragul și în perspectiva trecerii în noul mileniu. Compasiunea și afectivitatea produse de momentul 11 Septembrie s-au estompat progresiv, lăsând locul abordărilor concurențiale și divergente ale viitorului politic, securitar, strategic și economic al lumii. Disensiunile europeano-americane legate de intervenția militară americană în Irak, în primăvara anului 2003, au fost, în esența lor profundă, expresie atât a unei curse pentru ocuparea unui loc cât mai avansat în ierarhia puterii și influenței pe noul eșichier geostrategic și geopolitic al lumii, cât și a dezacordului, mai mult sau mai puțin exprimat, al principalelor puteri europene față cu individualismul unilateralist al Americii și cu maniera autoritară în care Administrația de la Washington înțelegea să ignore atât spiritul și litera convențiilor bilaterale americano-europene, cât și alte principii și angajamente morale sau juridice în planul gene-

ral al politicilor globale.

Era, în consecință, firesc ca școlile de gândire și cercurile de analiză, cercetare și meditație să nu rămână indiferente în fața acestor realități conflictuale și chiar diametral opuse, impunându-se, din acest punct de vedere, două principale orientări sau „școli” teoretice și speculative. O primă asemenea școală i-a grupat pe susținătorii ideii potrivit căreia comunitatea occidentală este tot mai mult marcată de o ruptură conflictuală între gândirea politică europeană și cea de dincolo de Atlantic – un clivaj care, exprimând o nonconcordanță între gândirea filosofică și identitatea culturală, are potențialul de a permanentiza și acutiza, până la starea conflictuală, contradicțiile structurale și funcționale existente. Pe de altă parte, cea de-a doua orientare are drept coordonată definitorie preocuparea pentru identificarea și evidențierea elementelor de apropiere și complementaritate care există la ambele „tabere” și care au potențialul de a susține interesele comune și conlucrarea solidară în contracararea sfidărilor și amenințărilor care vizează ambele părți, în egală măsură. Iar acest potențial comunitar a fost cu claritate evidențiat de momentul 11 Septembrie când europenii au proclamat, fiecare, lozica „și eu sunt american!”, când liderii europeni au fost oaspeți ai Casei Albe, ca purtători ai sentimentelor de solidaritate și când, pentru prima oară, Alianța Atlanticului de Nord a activat Articolul V din Carta constitutivă în care este stipulat că orice agresiune împotriva unui stat membru va fi tratată ca o agresiune împotriva tuturor statelor membre. Nu au trecut, însă, prea multe săptămâni până când nemulțumirile și disensiunile au revenit în discursul cotidian. S-au scris cărți critice la adresa „hegemoniei americane”, iar liderii și politicienii europeni nu au obosit să critice politica americană de „simplificare” și „banalizare” a problemelor internaționale, iar unii analiști - atât europeni, cât și americani -

au mers până la a proclama „moartea Alianței Atlantice”, iar profețiile lui Francis Fukuyama despre sfârșitul istoriei și victoria paradigmelor valorice ale Occidentului erau contrazise de alți profeți care propovăduiau tocmai sfârșitul acestui sistem de valori.

Fukuyama însuși se întreba, deziluzionat, dacă se mai poate vorbi de valorile pe temelia cărora a fost construit conceptul de „Occident” și dacă însuși occidentul acesta mai există, în realitate. În revista „Policy Review”, analistul american neoconservator Robert Kagan publica, în anul 2002, un amplu articol intitulat „Power and Weakness”, amplificat, ulterior, într-o carte cu titlul „Paradise and Power. America and Europe in the new world order” în care autorul susținea fără echivoc că „a venit vremea în care trebuie să se pună capăt retoricii potrivit căreia europenii și americanii au în comun o aceeași viziune asupra lumii sau chiar că trăiesc în aceeași lume!... Punctele de vedere ale Americii și Europei, mai spunea Robert Kagan, sunt tot mai îndepărtate unele de altele, căci, în vreme ce europenii se îndreaptă către o iluzorie lume a păcii, cu propriile ei principii și legi, Statele Unite se cufundă în lumea lui Hobes, în care legile și principiile internaționale nu mai prezintă credibilitate și în care forța armată și utilizarea acesteia constituie unicul argument credibil. Americanii par a veni de pe planeta Marte, în vreme ce europenii privesc către Venus. Americanii și europenii sunt de acord cu foarte puține lucruri și se înțeleg între ei din ce în ce mai puțin”.

În acest an 2018 în care comunitatea europeană comemorează șase decenii de la semnarea primelor tratate unioniste, Uniunea Europeană traversează ceea ce însuși președintele Jean-Claude Junker numea o „criză existențială” multiformă atât în interior, cât și în planul relațiilor externe: criza morală, criza sistemului de valori, ascensiunea populismelor celor mai oportuniste, criza fenomenului migrator, criza monedei unificate, criza unității și coeziunii interne, criza nostalgiilor naționaliste și, mai recent, criza provocată de incongruența tot mai corosivă între „America first” a unui Donald Trump, despre care cotidianul britanic „The Guardian” afirma că se află în plină ofensivă de creare a „califatului

american” și nevoia de unitate europeană cu orice preț proclamată de cancelarul Angela Merkel. Și din această enumerare nu poate lipsi, desigur, menționarea circumstanțelor agravante create de „sindromul Brexit” care adaugă noi frisoane cât privește perspectivele de evoluție a „poli-crizei” pe care o parcurge comunitatea europeană.

„Viitorul nostru depinde de coeziunea Europei”, „Europa nu mai poate conta pe Statele Unite pentru a o proteja, timpul încrederei în SUA s-a încheiat”, declara, nu o dată, Frau Merkel, secundată de diatribele lui Jean-Claude Junker care crede că „Uniunea Europeană trebuie să înlocuiască America pe scena internațională” și că „America renunță la multiculturalism cu o ferocitate care nu poate decât să ne surprindă. La acest stadiu, trebuie să punem altceva în locul Americii care, ca actor internațional, și-a pierdut din vigoare și din influența pe termen lung”.

Retorica nu este suficientă pentru a genera soluții. Iar acel „altceva” de care vorbea președintele Comisiei Europene nu poate fi găsit nici pe planeta Venus, nici pe planeta Marte, ci pe o planetă foarte apropiată și purtătoare a numelui simplu de Europa.

„EUROPA VA FI MUSULMANĂ, INSHA'ALLAH” SAU IDENTITATEA NOASTRĂ VERSUS IDENTITATEA LOR

Ambasador prof. Dumitru CHICAN

„Cei care mai cred că noi am dat uitării pământurile din care, acum o sută de ani, ne-am retras cu ochii în lacrimi, se înșeală. Am repetat și o repetăm că Siria, Irakul și alte locuri de pe harta geografică a inimilor noastre nu sunt cu nimic diferite de patria noastră. Noi luptăm pentru ca nici un steag străin să nu mai fluture deasupra locurilor, oriunde s-ar afla acestea, în care se aude chemarea muezinului care îndeamnă la rugăciune”. Acestea sunt cuvintele președintelui turc Recep Teyyp Erdogan, reîntâlnite, cu variații de formă și stil, în fra-

zeologia doctrinară a Partidului Justiției și Dezvoltării care, tot mai focalizată în direcția continentului european, poate să fie sintetizată într-o singură frază, pe cât de controversată, pe atât de superficial tratată: "Europa va fi musulmană, cu voia lui Allah (*Insha'Allah*), mai devreme sau mai târziu".

Din perspectiva semnificației profunde pe care această idee o diseminează, se poate face constatarea - numai în aparență grevată de pesimism - că Europa anului 2018 nu mai este, cel puțin din punct de vedere sociologic, cea care a existat la jumătatea secolului trecut, caracterizându-se, mai degrabă, printr-un foarte dinamic pluralism religios și confesional, dominat, tot mai evident, de un islam ofensiv într-un mediu occidental și creștin ale cărui laicism și identitate traversează o criză care nu poate fi nici negată, nici ignorată.

În același timp, islamul este, la rândul său, fragmentat într-o multitudine de curente și școli dogmatice și de jurisprudență aflate, cele mai multe, în relații de adversitate reciprocă și de competiție pentru a se impune drept „unicul și adevăratul islam” îndreptățit să fie recunoscut ca atare și să conducă statul, societatea și universul intim al individului, fapt care impune comunității să conștientizeze și să se poziționeze față de câteva întrebări (și răspunsuri) cât se poate de provocatoare.

Mai întâi, se cuvine avută în vedere următoarea întrebare nu lipsită de importanță : câți musulmani există astăzi în Europa și care este traiectoria posibilă pe care realitatea statistică evoluează?

Dacă, în 2016, în ansamblul continentului european, incluzând și regiunile europene ale Turciei și Federației Ruse erau inventariați 53 milioane de musulmani, din care comunitatea islamică din statele Uniunii Europene se cifra la 16 milioane de oameni, adică 4% din populație, unele prognoze demografice prevăd că acest procent al musulmanilor va crește la 8% în anul 2030 și între 11% -14% în anul 2050. Cifrele și estimările conțin o doză de relativitate, dat fiind că unele state ale Uniunii Europene au legiferat interdicția de înregistrare, în documentele de

identitate, a apartenenței confesionale a individului, și aceasta în numele laicismului și al respectării intimității religioase.

O a doua întrebare relevantă este următoarea: care este proveniența resortisanților musulmani care trăiesc astăzi pe teritoriul Uniunii Europene? Iar răspunsul este următorul, în ordine numerică descrescătoare:

- Maghrebul și Mashreq-ul lumii arabe;
- Turcia, Rusia, arealul caucazian;
- Asia Centrală și Orientul Extrem, respectiv Iran, Afghanistan, Pakistan, India, Indonezia;
- Africa Neagră;
- Balcanii, respectiv europenii islamizați în perioada dominației otomane;
- Europeni nativi convertiți la Islam în istoria modernă și contemporană.

Este vorba, în al treilea rând, de faptul că, în principiu, Islamul, ca religie este unic și unitar, maniera în care acesta este acceptat, interpretat și înțeles prezintă variații deloc neglijabile, de la o zonă la alta a geografiei politice și spirituale de proveniență a „musulmanilor europeni”, astfel :

- Societăți și regimuri care au moștenit și menținut sistemul laic de guvernare implementat în perioada colonială – Africa și, parțial, Levantul;

- Societăți în care islamul a impregnat în mod absolut societatea, instituțiile, familia și persoana (Lumea arabă, Asia Centrală);

- Turcii sunniți, oscilând între religiozitatea impregnată de sentimentul apartenenței identitare naționale ca „turci”, pe de o parte, și secularismul moștenit de la Mustafa Kemal Atatürk, pe de altă parte;

- Iranienii care și-au părăsit țara odată cu revoluția islamică din 1979, vizibil laicizați și cei - mai reduși numeric - care au venit mai recent în Europa și care rămân atașați šiismului duodeciman și mai puțin marcați de spiritul revoluției khomeyniste.

Ceea ce atrage atenția atunci când vorbim des-

pre musulmanii din Europa, este realitatea că, pe deasupra mozaicului de curente, percepții sau atitudini ale comunităților musulmane, viețuirea într-o societate „străină” generează, la omul musulman, nevoia unor repere identitare, a recreării la dimensiuni reduse a mediului original, iar aceasta se traduce, de obicei, prin reîntoarcerea la „origini” care, în acest caz, se materializează prin cele două surse fundamentale ale religiei – Coranul și sunna (tradiția profetică) – ceea ce înseamnă fie o „redescoperire” a factorului religios, fie o exacerbare a trăirii în și prin acesta, nu de puține ori receptată ca justificare a derulărilor anti-sociale, violente și anti-instituționale.

În analizele lor, islamologii care s-au aplecat investigativ asupra acestui aspect cad într-o eroare neproductivă atunci când vor cu tot dinadinsul să reducă totul la sfera sociologiei, ignorând sau tratând cu superficialitate specificul propriu al identității musulmane, care face ca omul, în general - și nu numai homo islamicus – să fie tratat, înainte de toate, un produs al culturii în care religia și credința sunt componente inseparabile. Or preeminența analitică a sociologiei înseamnă, din capul locului, o premiză laicizantă a cercetării care nu permite cuprinderea și înțelegerea corectă a realității islamice care este construită pe caracterul absolut - religios, spiritual, cultural, politic și social - al Islamului așa cum este acesta codificat în scripturile fondatoare.

S-a pus nu o dată și chestiunea, la fel de dificilă, a găsirii unui răspuns rezonabil la întrebarea dacă poate exista și un „islam european”, o întrebare care, tradusă în alte cuvinte, se referă la nu mai puțin controversata problemă a integrării musulmanilor în societățile și culturile-gazdă. A fi pe deplin european înseamnă - cel puțin în definițiile formulate până acum de cercetătorii occidentali – acceptarea de către individul musulman și adeziunea sa la un sistem de valori străine doctrinei, legii și moralei islamice. Pragmatic, acesta ar trebui să se manifeste prin cel puțin trei atitudini care sunt, cel puțin prohibitive pentru un musulman, indiferent de particularitățile sale confesionale, filosofice sau identitare:

1. Schimbarea fundamentală a raportării indivi-

dului respectiv la relaționarea sa cu Divinitatea încorporată în Coran și în sunna. Or reprezentarea pe care omul o are despre Transcendență și despre legătura profund între Divinitatea creatoare și omul creat a fost și continuă să fie una dintre principalele condiționări antropologice a vieții individului și comunității sociale căreia acesta îi aparține. Din acest punct de vedere, islamul comportă dispoziții, criterii și norme incompatibile cu valorile care au prefigurat tradițiile și identitatea europeană. Iar renunțarea la acestea presupune o decizie volitivă care ar deconstrui însăși rațiunea omului musulman de a fi purtător al acestei identități;

2. Limitarea până la eliminare a dependenței tutelare față de statele și societățile de origine. Prin aceasta, susținătorii condițiilor pentru accesul la calitatea de „musulman european” înțeleg realizarea unei independențe sociale, materiale și culturale care să facă inutilă asistența financiară și religioasă (construirea de moschei, asigurarea personalului cultic cu imami și predicatori care, de cele mai multe ori ignoră realitățile, cutumele, legile și chiar limba țării de destinație etc.);

3. Acceptarea laicității – o cerință și un concept necunoscut în Islam pentru care nu există o linie de separație între puterea politică și cea religioasă și care, pentru mulți musulmani, este un sinonim flagrant al ateismului. Mai mult, izvorul însuși al sferei politice musulmane se află în legea canonică Shari'a.

Se poate lesne constata că toate preconditionările menționate amintesc, în ultimă analiză, de ceea ce, de-a lungul istoriei, a săvârșit misionarismul creștin sau colonial, adică un proces asidu de prozelitism care a condus la o totală deculturalizare a societăților țintă - din Africa și din America „latină” cu deosebire- și, în final, la dispariția identitară, națională și etnică a comunităților supuse unui asemenea prozelitism brutal și, nu de puține ori, violent. Iar imaginația maximală, populistă și ruptă de percepția realității continuă și astăzi. Astfel, a produs vii reacții de condamnare din partea instituțiilor statale și religioase islamice, petiția pe care, în luna aprilie a.c., cca, 300 de personalități - intelectuali, poli-

ticieni, oameni de artă cu orientări situate la extremele draptă și stângă a plajei politico-ideologice franceze au semnat-o și au dat-o publicității pentru a cere, nici mai mult, nici mai puțin, eliminarea mai multor versete și chiar capitole din textul coranic! Printre semnatori s-au aflat nume cunoscute precum cele ale fostului președinte Nicolas Sarkozy, ale celor doi foști premieri Emmanuel Valls și Jean Pierre Raffarin, al cântărețului Charles Aznavour, academiciului și filosofului Bernard Henry Lévi, actorului Gérard Depardieu ș.a. Or în mesajul său de răspuns, rectorul marii Universități Al-Azhar din Cairo, Ahmad El-Khatib, sublinia că asemenea extremismisme nu pot decât să submineze dialogul interconfesional - și așa șubred și timid - și să încurajeze, în lumea islamică, radicalismul și, în ultimă instanță, terorismul brutal.

Istoria relațiilor dintre Occidentul creștin și Orientul Islamic este una conflictuală și remanentă ca atare în memoria colectivă. Iar islamofobia, populismul mercantil și falsa pudoare în abordarea problemelor contemporane nu oferă soluții. Și una dintre erorile pe care elitele politice europene continuă să o săvârșescă constă în abordarea comunitaristă a acestui subiect și nu, așa cum ar fi mai firesc, prin tratarea acestei probleme pe principii individuale și personificate. Musulmanul, fie el imigrant din ultimul val, fie naturalizat în țările primitoare trebuie considerat ca atare, din perspectiva individului și a drepturilor sale umane, și nu ca membru al unei comunități ale cărei tradiții și identități colective sunt incompatibile cu valorile civilizației europene. A ceda revendicărilor comunitare în numele toleranței și de dragul unui multiculturalism de cabinet înseamnă a accepta o generozitate abstractă și generatoare de conflicte. Asimilarea argumentată prin citate biblice și prin atitudini paternaliste nu are nici o valoare constructivă în condițiile în care un musulman de talia președintelui turc Recep Teyyp Erdogan putea să declare, chiar de la tribuna parlamentului din Berlin, că „asimilarea este o crimă împotriva umanității”.

Este, în același timp, o datorie de dimensiuni globale europene, aceea de a acorda mai multă atenție și considerație, inclusiv prin sistemul

educațional și școlar, istoriei continentului și a fiecărei națiuni care constituie Europa. Când fostul președinte francez Jacques Chirac susținea cu voce înaltă că Europa „are atât rădăcini creștine, cât și musulmane”, el uita că, exceptând valorile culturale ale elenismului antic pe care - din Spania și Sicilia Musulmană - Islamul le-a făcut accesibile Europei, conștiința europeană s-a făurit în bună măsură, din confruntarea sa cu Islamul.

Iar când Recep Teyyp Erdogan declara că „Europa va fi musulmană cu voia lui Allah”, el știa că, de obicei, în conștiința islamică acest „Insha'Allah” nu exprimă atât o speranță, cât o certitudine a faptului împlinit. Un adevăr pe care europenismul nu ar trebui să-l ignore.

Retragerea constructivismului din relațiile internaționale contemporane

Amel OUCHENANE

Prăbușirea Uniunii Sovietice și căderea zidului Berlinului în anul 1989 au marcat sfârșitul Războiului Rece. Încheierea surprinzătoare a Războiului Rece a modificat nu doar ordinea la nivel global, ci și dezbaterile referitoare la teoria relațiilor internaționale. A fost un moment neașteptat din punctul de vedere al teoriei relațiilor internaționale. În lipsa oricărui conflict sau război major și fără a avea loc o transformare în sistemul global (anarhic), neorealiștii considerau că ordinea lumii bipolare va persista. Neorealiștii considerau de asemenea că instituțiile internaționale nu reușeau să aplaneze conflictele deoarece ele reprezintă o chestiune de provocare a puterii materiale între state care sunt preocupate doar de câștiguri nelimitate și de câștiguri relative în domeniul cooperării și a integrării.

După Războiul Rece, retorica relațiilor internaționale a oferit abordări mai diverse pentru înțelegerea și analizarea politicii globale. Teoria constructivistă reprezintă unul dintre modelele apariției teoriei relațiilor internaționale. Conform susținătorilor ei, teoria constructivistă nu reduce ale teorii majore, ci oferă o perspectivă mai largă și o explicație mai bogată în determi-

narea dinamicii și funcționalității politicii globale.

În timp ce realismul și liberalismul se concentrează pe factori materiali precum puterea sau corporația, teoria constructivistă tinde să se concentreze pe influența ideilor. Constructiviștii nu consideră statul ca un bun de drept și nu susțin că acesta are ca obiectiv supraviețuirea, ci afirmă că identitatea și interesele statului reprezintă un efect extrem de flexibil al unor procese istorice deosebite. Mai mult, atenția constructiviștilor se îndreaptă asupra retoricii predominante a societății. Acest lucru se datorează faptului că retorica indică și schimbă interese și convingeri, dar stabilește și valori, norme și comportamente. Prin urmare, constructivismul este în mare măsură centrat pe principalele surse și rădăcini ale schimbărilor, fiind o abordare care a înlocuit în mare măsură marxismul.

Constructivismul, îndeosebi teoria identității de stat explicată de Alexander Wendt și Peter Katzenstein, s-a îndepărtat de teoria relațiilor internaționale de curent raționalist. Teoria constructivistă, în principiu considerată ca fiind cea mai semnificativă provocare pentru dominația raționalistă, susține că întreg cadrul teoretic referitor la conceptul de identitate a statului poate oferi o alternativă importantă la teoria alegerii raționale. Identitatea statală se referă în principiu la factori nemateriali precum valori, culturi, norme, idei etc, studiate de către adepții constructivismului. Ea oferă conexiuni cauzale extrem de importante pentru a susține argumentele de bază ale cadrului teoretic constructivist.

Termenul de constructivism a fost adoptat de către Nicholas Onuf în anul 1989 și a fost introdus „deoarece oamenii și societățile construiesc sau se constituie reciproc”. Principala aserțiune a constructiviștilor este că structurile fundamentale ale politicii internaționale sunt sociale și că aceste structuri determină identitățile și interesele actorilor. Astfel, lumea este structurată atât prin factori de cunoaștere cât și prin factori materiali, iar conform constructiviștilor, principala relație importantă este stabilită între agenți și structuri. Mai mult, constructiviștii îmbrățișează o preocupare comună în înțelegerea și explicarea modului în care sunt

definite structurile internaționale prin intermediul ideilor și modul în care interesele și identitățile actorilor statali și nestatali sunt influențate de către structuri.

Epoca ulterioară Războiului Rece a jucat un rol important în legitimizarea abordării constructiviste deoarece nici liberalismul și nici realismul nu au reușit să îl prevadă și au întâmpinat dificultăți în a-l defini. Constructiviștii au formulat o explicație pe baza ideilor și a normelor; un astfel de exemplu fiind ideea de „securitate comună” adoptată de către Gorbaciov. În plus, teoria constructivistă susține că trăim într-o perioadă în care valorile și normele străvechi sunt în schimbare, limitele și granițele dispar, iar chestiunile legate de identitate și cultură devin din ce în ce mai proeminente și mai surprinzătoare. În mod neașteptat, cercetătorii au fost atrași către teorii care plasează aceste probleme în față și la centru. În epoca post-Război Rece, constructivismul a apărut și la nivelul dezbaterilor din jurul teoriilor relațiilor internaționale. Cu toate acestea, unii cercetători critică faptul că „mai mult decât orice altceva, constructivismul rămâne o metodă”, și susțin că el nu oferă o teorie esențială a politicii globale. În plus, el oferă o abordare științifică prin care se poate înțelege și explica economia politicii internaționale. Prin urmare, constructivismul ar trebui să opereze cu alte teorii de la alte discipline și ramuri, precum politica comparativă, psihologie socială etc.

Pe de altă parte, constructivismul s-a demonstrat ca și teorie eficientă în înțelegerea și explicarea lumii politice, mai ales după ce Alexander Wendt a publicat articolul „*Anarchy is What States Make of It*” (*Anarhia este ceea ce produc statele*), care a dezvoltat bazele abordării constructiviste. Acesta se concentrează mai mult asupra lumii nemateriale și consideră că schimbările din lumea materială sunt determinate de lumea socială. Astfel, distribuția puterii și a puterii militare a statelor nu duce în mod automat la o structură socială internațională. Chiar și în lipsa unei guvernări centrale care are autoritate asupra tuturor statelor lumii, sistemul internațional nu devine în mod cert un „sistem de securitate competitiv”.

Din perspectivă constructivistă, principala

problemă din lumea de după Războiul Rece este modul cum diferite grupuri își privesc interesele și identitățile. Puterea nu este irelevantă. Constructivismul se axează pe modul în care ideile, normele, valorile și identitățile sunt create și construite, pe modul în care acestea se dezvoltă și pe modul în care schimbă percepția și reacția statelor cu privire la propria lor situație. Astfel, este foarte important modul în care SUA își adoptă sau respinge identitatea „ca și polițist global și modul în care europenii se privesc în principiu în termeni naționali sau continentali”. Abordările constructiviste sunt extrem de variate și nu oferă un grup unificat de așteptări în aceste privințe.

Constructivismul se diferențiază de neoliberalism și neorealism prin accentuarea realității ontologice a cunoașterii intersubiective. Acest lucru nu înseamnă că prin constructivism se neagă lumea materială deoarece cunoașterea intersubiectivă și lumea materială interacționează la nivel afectiv și se influențează reciproc. Mai mult, atât lumea materială cât și cunoașterea intersubiectivă nu sunt independente și separate. Ele au o relativă autonomie.

Conform teoriei constructiviste, lumea materială nu definește complet modul în care se comportă oamenii sau statele. Ea limitează șansa interpretării și lumea intersubiectivă pe care o pot construi oamenii. Consolidarea structurilor materiale este limitată la structura socială. Constructiviștii nu au în vedere posibilitățile nelimitate ale structurii sociale. Dar, oamenii au capacitatea de a interpreta și nu au mari dificultăți în a interpreta lumea socială și propria lume materială. Există limite de interpretare a lumii sociale, iar lumea materială se schimbă și este schimbată de către lumea socială.

Teoria constructivistă abordează problema anarhiei în sistemul internațional. La nivel simplu, conceptual, Alexander Wendt susține că abordarea realistă a anarhiei nu explică de ce apar conflicte între state. Principala problemă este modul în care este explicată anarhia, iar Wendt susține că „anarhia este ceea ce produc statele”. El susține de asemenea că formele de comunicare transnațională și valorile civice comune slăbesc respectul național tradițional și

produc un gen extrem de nou de alianțe politice. Teoria constructivistă este centrată pe rolul normelor, susținând că legea internațională și alte principii normative au redus în principiu noțiunea de suveranitate și au modificat scopurile legitime în care se poate utiliza puterea unui stat.

Teoria constructivistă recunoaște semnificația puterii nemateriale (cultură, idei, limbă, cunoaștere, ideologie) și a puterii materiale deoarece cele două forme de putere sunt conectate și interacționează pentru a construi ordinea globală. Spre exemplu, puterea nematerială acționează prin crearea și recrearea semnificației intersubiective. Ea clarifică modul în care structura materială, identitatea statelor, interacțiunile și relațiile dintre state și dintre alți factori sociali ar trebui să fie realizate și înțelese.

Sfârșitul Războiului Rece a fost o surpriză pentru teoriile clasice dominante, care nu au estimat sau explicat schimbările din politica globală. S-a furnizat oportunitatea evoluției gândirii critice odată cu anii 1985. Abordarea realistă a relațiilor internaționale a fost aspru criticată pentru caracterul materialist, explodând în scurt timp și fiind cunoscută ca și teoria care se concentrează pe dimensiunea socială a politicii internaționale. Această evoluție către posibilitatea schimbării a ajutat la adoptarea unor elemente semnificative din relațiile lumii: numeroși factori din presupunerile și normele politicii globale, care au fost provocate și amenințate de către constructivism.

Constructivismul a definit teoria puterii politice, mai ales percepția dominantă a amenințării și a conflictului în politica globală și a ales o abordare complet diferită în studiul naturii amenințării prin intermediul atenției acordate dimensiunilor sociale ale politicii internaționale, astfel încât le recunoaște ca fiind elemente construite social în procesul de formare a identității sub influența normelor și a valorilor comune ale societății.

Abordând zona euro-mediteraneană, Prof. Anis Bajrektarevic susține în volumul „Geopolitică-Energie-Tehnologie” că: „Zona MENA este localizată în una dintre cele mai frumoase părți ale lumii. Ea reprezintă de fapt singurul coridor terestru care leagă trei continente. Con-

tribuind cu aproximativ 6% din populația globală, importanța sa demografică este aproape egală cu cea a SUA (4,5%) și a Rusiei (1,5) la un loc. În timp ce SUA și Rusia sunt state separate, complexul MENA este un puzzle de câteva zeci de state fragile în care există profunde și extinse diferențieri religioase, politice, ideologice, istorico-culturale, economice, sociale și teritoriale. Cu toate acestea, teritoriul MENA ocupă doar 3% din suprafața uscată a Terrei (iar SUA ocupă 6,5%, Rusia 11,5%). Având o densitate ridicată a populației și o creștere demografică puternică, această tânără populație de vârstă medie (în medie 23-27 de ani), dominată de tineri fără locuri de muncă sau subcalificați, dar care sunt mobilizați social și uneori chiar radicalizați politic, se luptă pentru resursele finite și reduse, fie că este vorba despre teren arabil, apă sau alte elemente de bază.

Concurența în acest teatru, care are o istorie lungă de dominație și influență externă, este accentuată, multiplă, imprevizibilă și prin urmare fluidă și instabilă din punctul de vedere al modelelor, accesului, direcțiilor și participării existente sau alternative socio-economice, ideologice, culturale și politico-militare”.

Așa cum se poate observa, activitatea constructiviștilor s-a centrat pe obiectivul de a explica modificările din lumea politică din perioada premergătoare și de după Războiul Rece, îndeosebi atunci când abordările și teoriile dominante din relațiile internaționale nu au reușit să estimeze schimbarea subită din politica globală. Această transformare a ridicat întrebări despre construcția socială și despre metodologia teoriilor referitoare la relațiile internaționale și implicarea și efectul acestora în producerea de putere internațională.

Principalele teorii internaționale nu au reușit să explice căderea Uniunii Sovietice și avem în vedere aici teoriile care se centrează pe puterea materială și pe armele nucleare. Acest lucru se datorează faptului că, deși este o putere nucleară, Uniunea Sovietică s-a prăbușit. Neorealiștii au încercat să ofere o explicație simplă prin declinul puterii sovietice. Dar, explicația s-a centrat îndeosebi pe politica națională și pe economie și nu pe structura materială a distribuției

de putere la nivel global. Astfel, nu s-a putut explica îndeajuns de ce Uniunea Sovietică și Gorbaciov au adoptat decizii care puteau pune în pericol securitatea și supraviețuirea națională și opreau creșterea hegemoniei și a puterii. Cu toate acestea, neorealiștii aveau certitudini cu privire la semnificația neorealismului.

O altă explicație a fost oferită de către liberaliștii democrați, care au încercat să accentueze obiectivele cetățenilor de libertate și de respingere a comunismului. Neoliberalismul și economia de piață au favorizat hegemoniile în lume și au sporit validitatea tiraniei și a economiei comandate. În timp ce acest lucru ar putea explica declinul ideologiei comuniste a Uniunii Sovietice, nu poate însă să explice de ce s-au produs aceste transformări și schimbări în anii 1980. Neoliberaliștii au oferit o altă explicație. Liberalismul și comunismul au interacționat dincolo de granițele politice, mai ales la nivelul noului mod de gândire al liderilor politici, reducând hegemonia comunismului și ducând la prăbușirea Uniunii Sovietice. Bunăoară, prăbușirea Uniunii Sovietice și sfârșitul Războiului Rece au reprezentat o provocare deosebită pentru înțelegerea constructiviștilor. Wendt spunea că „structura materială poate avea un impact deosebit”.

Repartizarea puterii, anarhia din relațiile internaționale și puterea militară nu stabilesc identitățile și relațiile statelor. Puterea militară a unui stat poate fi percepută ca și putere amenințătoare, dar și ca putere protectoare pentru alte state.

O armă nucleară este o chestiune de percepție. Spre exemplu, armele nucleare din posesia Statelor Unite prezintă o semnificație diferită pentru Taiwan decât o armă nucleară aflată în posesia Chinei. Astfel, dacă am considera că statele sunt „mingi de biliard de diferite dimensiuni” nu ar fi suficient pentru a explica și înțelege realitatea. Capacitățile militare ale unui stat și distribuția de putere în sistemul internațional sunt elemente care interferează, nefiind suficiente pentru înțelegerea relațiilor dintre state. Spre exemplu, doua state inamice sau aliate pot fi diferențiate prin definirea structurii materiale militare. Teoria constructivistă (de fapt o ontologie) susține că identitățile comune și o lungă is-

torie de alianță și cooperare pot reprezenta un fundament solid pentru un sistem de securitate comună. Pe de altă parte, identități diferite și o lungă istorie a conflictului și a luptei pot crea un sistem de securitate competitiv bazat pe conflict și război.

Amel OUCHENANE este membru al Organizației pentru Studii Strategice și de Securitate din Algeria. Ea este de asemenea și cercetător în cadrul Centrului de Cercetare, Studii și Consultanță drak.

D-ra Ouchenane a fost cercetător în cadrul Universității Alger din 2011 până în 2018. (Departamentul Relații Internaționale și Studii Africane).

mult dincolo de plasarea de limite imigrației și să includă toți factorii demografici și sociali.

Europa are nevoie de elaborarea unei strategii până la mijlocul acestui secol. Cel mai apropiat scop trebuie să fie resetarea opiniei publice și atenuarea atitudinilor inflexibile. Studiul trebuie să arate că sunt mult mai multe aspecte legate de chestiunea imigrației decât ce a fost prezentat până acum publicului.

Multe guverne ale UE -- inclusiv cel al Germaniei, în condițiile în care coaliția Angelei Merkel este în stare de avarie din cauza acestei chestiuni -- au agravat tensiunile cedând presiunilor anti-imigraționiste. Respectiv guverne au procedat astfel în principal pentru rațiuni electorale, devenind mai vulnerabile decât oricând în fața populismului.

Până când partidele politice tradiționale nu vor fi în măsură să semnaleze politici comune care să liniștească electoratul, politicienii populști pot folosi teama de migrația în masă cu care să smulgă puterea de la primii. Ei vor demonta guvernele UE responsabile unul câte unul când au loc alegeri.

Miza este mult mai mare decât politica internă. Naționalismul predicat de populștii antiimigrație condamnă solidatitatea UE. "Imigrația rămâne preocuparea Numărul Unu a europenilor," a avertizat Comisia UE într-un raport recent în care a arătat că numai o cincime dintre persoanele chestionate au o părere favorabilă privind imigrația în timp ce aproape două cincimi declară că este o problemă gravă.

Numărul persoanelor care trăiesc în prezent într-o țară a UE fără să se fi născut acolo a crescut brusc de la 34 milioane în anul 2000 la 57 milioane în prezent, reprezentând peste 11% din populația totală de 512 milioane. O treime dintre aceștia sunt cetățeni UE aparținând "liberei mișcări", iar două treimi sunt ne-europeni. În acest timp, diferendul privind măsura în care fenomenul îmbătrânirii face ca Europa să aibă nevoie de mai mulți muncitori domină dezbaterile.

Atât în 2015 cât și în 2016, circa 1,2 milioane refugiați și emigranți economici au ajuns în Europa. Acest influx s-a redus la 650.000 în 2017,

Dezamorsați acest summit exploziv privind migrația cu un studiu strategic al UE

Giles MERRITT Fondator și Președinte al Friends of Europe

Dacă vreodată un summit UE părea sortit eșecului, atunci este vorba de confruntarea finală privind migrația. Trei reuniuni ale miniștrilor de interne ai țărilor UE au ajuns în impas în acest an pe teme privind refugiații și imigrația, a mai fost mini-summitul neconcludent din 28-29 iunie, de la Bruxelles, iar acum urmează reuniunea cu puteri depline a Consiliului Europei, care va fi al cincilea summit.

Umorele se aliniază pe ideea căciulirii față de vecinii care fac controale privind migrația iar chestiunea arzătoare este cum să se evite o explozie. Imigrația a devenit un subiect atât de toxic încât riscă să otrăvească relațiile intra-UE pentru mulți ani de acum înainte.

Ceea ce este sigur despre acest summit este că liderii UE nu vor găsi o soluție miraculoasă; nu există o soluție miraculoasă pentru o atât de complexă problemă într-o atmosferă atât de tensionată.

Ieșirea dintr-o astfel de situație o reprezintă elaborarea unui studiu independent de către politicieni de nivel și de experți care să treacă în revistă multitudinea de aspecte ale acestei probleme. Dosarul acestui studiu trebuie să meargă

dar a fost de trei ori mai mare decât cel înregistrat în 2007.

Guvernelor le place să insinueze că această "criză a migrației" se apropie de sfârșit. De fapt, este doar începutul. Imigranții legali, -- spre deosebire de refugiați și de migranții economici intermitenți -- au ajuns în Europa începând cu 2010 într-un ritm de 1,75 milioane pe an iar reunificarea familiilor, studenții și recrutarea muncitorilor calificați sugerează cu certitudine că acest număr va crește. Schimbările climatice și conflictele vor spori, cu siguranță, numărul celor care caută o viață nouă în Europa.

În lipsa unei abordări cuprinzătoare a UE, imigrația ilegală va continua și va crea comunități penale și economie neagră nefiscalizată.

Maltratarea cererilor de azil ale refugiaților a înrăutățit lucrurile. Problema centrală este reprezentată de Regulamentul Dublin din 2003 care stipulează că refugiații care fug de persecuție trebuie să solicite azil în prima țară UE în care au ajuns. Țările UE din sud declară că această prevedere constituie o povară nedreaptă, însă restul țărilor UE refuză să împărtășească această abordare.

O mare majoritate a refugiaților este condamnată să se transforme în migranți economici căror să li se refuze azilul pe motive politice.

Mulți dintre aceștia evadează din locuințele de repatriere și rămân suspendați, îngroșând rândurile "ilegalilor" nedocumentați ai Europei.

Intensificarea controverselor privind migrația paralizează tentativele eșalonate ale UE de creare a unui sistem comun de azil cât și o abordare pe termen lung a migrației.

Fără o soluție evidentă la îndemână, Consiliul Europei ar trebui să lase la o parte diversele certuri în care sunt implicate Italia, Germania, cele patru țări de la Visegrád dar și alte țări și să mandateze un organism independent de nivel înalt condus de o personalitate respectată care să treacă în revistă multe aspecte complexe ale imigrației.

Acest dosar cuprinzător trebuie să acopere chestiunile economice și sociale din interiorul Europei cât și politicile externe de dezvoltare și să prezinte liderilor UE recomandări înaintea alegerilor de anul viitor pentru Parlamentul European.

Imigrația schimbă peisajistica terenului politic al UE și amenință ca, în final, să îl răvășească. Este necesară, de asemenea, o analiză extinsă și obiectivă a complexelor schimbări geopolitice în curs, având în vedere că în lipsa acesteia, soluțiile politice de durată nu sunt posibile.

Cauți analize geopolitice?

Te interesează evoluțiile din Orientul Mijlociu?

Cele din zona extinsă a Mării Negre?

Dar problemele actuale de securitate și serviciile de informații în secolul XXI?

Te interesează tehnica militară de ultimă generație?

Vrei să știi care sunt cele mai importante și noi apariții în geopolitică?

Cauți elemente actuale ale evoluției economiei?

Abonează-te la Pulsul Geostrategic

Un an - 12 numere (numeroase Suplimente, Comentarii, Semnale) apariție lunară

On line: plată securizată pe www.ingepo.ro

Transfer bancar: în contul SC INGEPO Consulting SRL RO76BRDEO80SV35412140800 deschis la BRD sucursala Brasov; SWIFT - BRDEROBU, România

Ramburs: (la primirea primului număr, valabil numai pentru România)

Versiunea PDF prin e-mail: 1.198 RON

Versiunea tipărită: 1.255,20 RON

Pentru informații suplimentare sunați la +4 0268 470070; fax +4 0268 47 00 76 sau contactați-ne pe e-mail: office@ingepo.ro; ingepo.vc@gmail.com

PUNCTE DE VEDERE**Orientul Mijlociu - quo vadis?*****Corneliu PIVARIU***

Așa-zisa “primăvară arabă” a aruncat Orientul Mijlociu și Africa de Nord într-o dezordine ale căror evoluții în perspectivă sunt dificil de anticipat, mai ales ca urmare a situației geopolitice globale, care încă nu lasă încă să se întrevadă care va fi viitoarea ordine mondială.

Principala situație conflictuală din Orientul Mijlociu de azi o reprezintă cea dintre Iran și Israel. Dacă de la apariția statului Israel acesta a reușit să câștige toate războaiele cu țările arabe vecine, iar spre finalul secolului trecut să încheie inclusiv tratate de pace cu Egiptul și apoi cu Regatul Hașemit al Iordaniei, relațiile cu Iranul nu au evoluat de loc spre normalizare, ci dimpotrivă, au apărut elemente noi de tensiune și pericole pentru Israel și pentru pacea din Orientul Mijlociu. Începerea, spre sfârșitul anului 2011, a protestelor împotriva regimului Bashar al-Assad în Siria, pare să rezolve și ultima amenințare din vecinătatea imediată a Israelului, prin eliminarea unuia din ultimele regimuri dictatoriale din Orientul Mijlociu, cel de la Damasc. Transformarea acestor proteste în război civil au dus la escaladări și evoluții contrare, dintre care cele mai importante au fost intervenția rusă în Siria și implicarea militară directă a regimului de la Teheran în sprijinirea lui Bashar al-Assad, aliatul Teheranului încă din timpul războiului de zece ani dintre Iran și Irak.

Situația din Siria s-a complicat și ca urmare a politicii externe greșite dusă de Administrația Obama, diferendelor care s-au accentuat între Arabia Saudită și țări din Golf (Qatarul în primul rând), slăbiciunilor regimului de la Cairo, situația din Irak și evoluțiilor din Turcia.

În acest context regimul ayatolahilor de la Teheran a exploatat în propriul interes situațiile pentru a-și extinde și consolida influența spre est, pe direcția Bagdad -Damasc - Beirut, dar și în Golf, prin dezvoltarea relațiilor cu Qatarul și implicarea în conflictul din Yemen. De asemenea, sprijinul acordat organizației palestiniene Hamas, mai ales în Gaza, constituie un alt element prin care Teheranul își realizează politica externă în Orientul Mijlociu.

Denunțarea, de către președintele Trump, a acordului nuclear cu Teheranul și înăsprirea sancțiunilor asupra Iranului, loviturile militare executate de Israel asupra unor obiective militare iraniene din Siria, precum și menținerea poziției intransigente a Teheranului în ceea ce privește Israelul sunt principalele evoluții care au făcut ca posibilitatea declanșării unui nou conflict militar în Orientul Mijlociu să crească. În acest moment considerăm că există, într-un procent important, apropiat de 50%, posibilitatea ca SUA să se implice într-un conflict pentru răsturnarea regimului de la Teheran, împreună cu aliații săi principali Israelul și Arabia Saudită. Un conflict militar direct cu implicarea forțelor militare americane este mai puțin probabil, dar nu imposibil și el depinde nu numai de poziția iraniană ci și de evoluția relațiilor dintre Washington, Moscova și Ankara, precum și de poziția pe plan intern a președintelui Donald Trump. O apreciere cum că regimul ayatolahilor de la Teheran este de neclintit constituie o exagerare, iar istoria a demonstrat de multe ori slăbiciunile unor regimuri care se considerau imuabile și care au dispărut ca urmare a faptului că nu s-au putut adapta la schimbările geopolitice și evoluțiile societății umane. Ori, slăbiciunea regimului de la Teheran vine tocmai din interiorul său, din lipsa de voință politică pentru reformare.

Evoluțiile din Orientul Mijlociu vor fi influențate și de situația din Turcia, unde tocmai a fost marcată împlinirea a doi ani de la așa-zisa tentativă de lovitură de stat eșuată (peste 70.000 de arestați și peste 110.000 oameni destituiți din funcții în administrația de stat), după ce președintele Erdogan a câștigat un nou mandat prezidențial cu puteri constituționale sporite.

Problema palestiniană rămâne astfel pe un plan secund al preocupărilor din Orientul Mijlociu, iar o nouă pace, cât de cât durabilă în această zonă, va însemna că și pe plan global evoluțiile sunt spre o nouă ordine mondială, a cărei arhitectură este încă greu de anticipat.

AFRICA 2018: UN PARADIS AL BAZELOR MILITARE STRĂINE

Dinu COSTESCU

De la încheierea celui de-al doilea Război Mondial, continentul african nu a cunoscut o asemenea concentrare de prezențe militare străine care, astăzi, din perspectiva dimensiunii și a numărului de actori statali, este superioară celei înregistrate în perioadele de vârf ale Războiului Rece.

În ultimii ani, aproape 40 de baze militare străine, puncte de sprijin, facilități și acces permanent sau temporar au fost inventariate în Africa, prezența acestora fiind justificată, în majoritatea cazurilor, prin imperativele luptei împotriva fenomenului terorist, a pirateriei maritime, a grupurilor de crimă organizată și, mai recent, în Cornul Africii, de tensiunile create prin izbucnirea războiului civil din Yemen, a sciziunilor apărute în interiorul organizației sub-regionale a Consiliului de Cooperare al Golfului și de climatul încordat în relaționarea dintre monarhiile arabe sunnite din această parte a Orientului Mijlociu și regimul teocratic šiit din Iran, pe de o par-

te și între acesta și Statele Unite plus statul Israel, pe de altă parte. Dar această dinamică ascendentă a interesului pentru „continentul negru” este, în același timp, și efectul unei acerbe competiții pentru influență și expansiune economică și strategică între marile puteri globale și cele emergente, context în care contează mai puțin rolul și opinia statelor africane și mai mult sau în primul rând, programele și interesele puterilor

Africa. Harta politică și administrativă

implicate în acest joc strategic pe eșichierul continentului african

Nu în ultimul rând, pe lista rațiunilor cauzale ale acestui fenomen al expansiunii geografice a prezenței militare non-africane se regăsește și apariția și diseminarea fenomenului jihadist islamist instituționalizat prin grupări precum Statul Islamic și francizele sale autohtone, organizațiile Al-Qaida din Maghrebul Arab (AQMI) sau Boko Haram din regiunea Sahelului (Niger, Nigeria, Ciad și din Africa occidentală). Anarhia, disoluția instituțional-statală și gravele crize

economice cu care se confruntă majoritatea statelor și guvernelor de pe continent, impun și o altă abordare a interesului străin pentru această regiune a mapamondului, în sensul că problemele securitare și economice se constituie într-o acută amenințare pentru interesele economice ale țărilor dezvoltate primate prin prisma uriașelor resurse naturale de care dispun statele africane și între care figurează, cu precădere, resursele energetice și minerale precum petrolul și gazele naturale, aurul, uraniul, zăcămintele diamantifere, fosfații, bauxita, plutoniul, manganul, cobaltul și lista ar putea continua. O realitate care atrage dar care, în același timp, conduce și la puternice rivalități competitive, ca în cazul celor existente între Statele Unite și Franța. Din acest punct de vedere, rostul implementării de baze militare permanente este și acela de a securiza accesul țărilor respective la aprovizionarea cu resurse energetice și de altă natură

Pe de altă parte, nu trebuie ignorată și o altă realitate deloc străină de atenția pe care marii

Cornul Africii cu Strâmtoarea Bab El-Mandeb. Sursa. IISS

actori o acordă continentului african și se materializează în pirateria maritimă devenită un fenomen malign în apele internaționale care scaldă Cornul Africii (Somalia, Djibouti, Eritreea), din estul mijlociu al continentului, perturbând în modul cel mai periculos și păgubos navigația pe una dintre cele mai importante rute maritime care leagă Oceanul Indian cu Marea Roșie prin Strâmtoarea Bab El-Mandeb, până la Canalul Suez și, prin Marea Mediterană, cu Europa. Strâmtoarea Bab El-Mandeb, cu o lățime de numai 29 km, permite tranzitul cotidian al cel mult 60 de vase comerciale de mare tonaj, din care petrolul brut transportat prin acest punct de trecere se cifrează cca. 5 milioane de barili pe zi. Dar, în același timp, trecerea dinspre Oceanul Indian către Marea Roșie este înconjurată de o vecinătate deosebit de volatilă și conflictuală, fie că este vorba de pustiitorul război pe care o mini-coaliție arabă condusă de Arabia Saudită îl poartă în Yemen, împotriva rebelilor separatiști houthiți susținuți financiar și militar de Iran, fie de

insecuritatea și instabilitatea de pe malul stâng, unde, cu deosebire, Somalia și Eritreea sunt furnizoare principale de terorism islamist sau de piraterie maritimă. Cu toate acestea, numai în ultima vreme, în această zonă au fost implantate baze militare ale Arabiei Saudite, Emiratelor Arabe Unite, Turciei, Chinei și Israelului, pe lângă cele occidentale, deja existente și pe care le amintim în altă parte a acestui articol.

Este evident că, vorbind de „cură pentru Bab El-Mandeb”, nu avem în vedere doar sus-amintita competiție dintre Washington și Paris. La începutul acestui an, fostul ministru american de Externe Rex Tillerson declara, de-a dreptul, că „penetrarea chineză în Africa primejduiește nu numai resursele naturale ale continentului, ci și stabilitatea politică și economică a acestuia pe termen lung”. Îngrijorarea Americii - dar și a comunității occidentale europene este de înțeles, în condițiile în care, din 2009, China a devenit primul partener comercial al Africii, schimburile între Beijing și piețele africane cifrându-se, în 2016, la 149,2 miliarde dolari, China fiind, în același timp, unul dintre investitorii de vârf în diverse domenii ale structurii economice și infrastructurilor africane. Nu este, deci, surprinzător că, în 2017, China și-a inaugurat prima bază militară la Djibouti, nu departe de baza corpului expediționar american „Camp Lemonnier”, noua locație chineză fiind pregătită să primească, până în 2026 cca. 10.000 de oameni.

Nici India nu este absentă din competiția pentru Africa, nu numai prin dezvoltarea unor puternice schimburi comerciale care, de la nivelul de 1 miliard dolari în 1995, s-au cifrat la 65 miliarde dolari în 2015, ci și prin asigurarea unei prezențe militare materializată, în prezent, printr-o stație de interceptare a telecomunicațiilor implantată în nodul Madagascarului și printr-o bază navală în Arhipelagul Seychelles, cu dublul obiectiv de combatere a pirateriei maritime și de supraveghere a prezenței și acțiunilor militare ale Chinei în apele Oceanului Indian.

La rândul său, Federația Rusă și-a înscris, printre prioritățile sale de politică externă, dinamizarea relațiilor și a prezenței militare, economice și comerciale pe continentul African - obiectiv pe

care șeful diplomației ruse, Serghei Lavrov, îl sublinia recent, în cursul unui turneu de contacte africane care a cuprins Angola, Namibia, Mozambic, Zimbabwe, Etiopia și Africa Centrală cu care Moscova a încheiat un acord pentru dotarea și echiparea a două batalioane ale armatei centrafricane și pentru dislocarea a 200 instructori ai forțelor ruse de elită, pentru pregătirea unităților de profil din Bangui.

*

Așa cum se prezintă astăzi, prezența militară străină în Africa oferă următoarea morfologie în care nu sunt cuprinse forțele și facilitățile care acționează sub steagul Organizației Națiunilor Unite sau al altor structuri multistatele alcătuite, în marea lor majoritate, din unități africane și echipe de pregătire sau susținere logistică non-africane.

I. Franța

1. **Djibouti:** Forțele Franceze detașate în Djibouti (FFDJ): cel mai important contingent al forțelor franceze staționate în Africa, cu un efectiv de 1450 militari - un regiment interarme, un detașament de aviație ușoară, Baza Aeriană 188 cu avioane Mirage 2000, C160, elicoptere Transall și Puma, o bază navală, un centru de antrenament pentru ducerea războiului în condiții deșertice.

2. Forțele Franceze din **Coasta de Fildeș** - un batalion de pușcași marini cu misiuni de asigurare operațională din zone de interes strategic. Un efectiv de 900 oameni dislocați în patru centre situate în Abidjan și Toumoudi.

3. Forțele franceze din **Gabon:** 350 militari staționați în două campusuri, respectiv Camp de Gaulle de pușcași marini și Baza Aeriană Guy Pidou pentru elicoptere de luptă și logistice precum și un centru de instrucție pentru luptă în condiții geo fizice și climatice dificile.

4. Efectivele Franceze din **Senegal**, având ca misiuni principale apărarea și protecția intereselor și a resortisanților francezi, sprijin logistic pentru operațiuni desfășurate în regiune. Au un efectiv de 350 soldați găzduiți în orașelul Ouakarm și în portul militar din Dakar. Dispun de facilități operative la aeroportul militar din

Dakkar.

5. Forțele Franceze „Epervier” (Șoimul) din **Ciad**: 950 soldați, dislocați în patru locații. Dispun de o bază aeriană la aeroportul internațional din N'Djamenna și coordonează operațiile care au loc pe un areal mai larg care include Ciadul, Nigerul, Burkina-Faso, Mauritania și Mali.

Armata franceză dispune de baze permanente similare în Burkina Faso, Niger, Mauritania, Mali, Republica Africa Centrală, Guineea Bissau.

regiunea Sahel), **Camerun** (bază pentru drone Predator, cca. 300 soldați), **Djibouti** (cca. 4000 oameni), adăpostește comandamentul militar american pentru forțele internaționale AFRI-COM), **Gabon, Ghana, Kenya** (bază pentru dronele folosite în Somalia și Yemen), **Seychelles, Niger, Africa Centrală, Republica Democratice Congo** (bază temporară), **Senegal** (temporară), **Somalia, Sudanul de Sud, Ciad** (bază de operare pentru dronele Predator și Reaper, **Algeria, Egipt, Eritreea și Tunisia**.

III. China

Din 2017, China dispune de o bază militară în portul Obock din Djibouti, la Marea Roșie, care, în 2026 urmează a primi 10.000 soldați, tran-

II. Statele Unite

Dispun de 21 baze militare în 19 țări astfel: **Burkina Faso** (supraveghere informativă în

Baze permanente, temporare, facilități ale SUA în Africa

sformând acest amplasament într-un avanpost militar al Chinei pe continentul african.

IV. Marea Britanie

În **Kenya**, Marea Britanie dispune de o bază permanentă de sprijin, instalată la Nanzuki, la 200 kilometri nord de capitala Nairobi, iar în **Mali** urmează a fi dislocat un eșalon al forțelor speciale și un escadron de elicoptere Chinook pentru operațiuni anti-teroriste în regiunea Sahel.

V. India

O primă stație de ascultare a fost implantată de India în nordul insulei Madagascar, în anul 2007, pentru supravegherea rutelor maritime din Oceanul Indian. În insula Assumption din **arhipelagul Seychelles**, India este în curs de amenajare a unei baze navale la Oceanul Indian, sub motivul aparent al luptei împotriva pirateriei, dar cu misiunea reală de a supraveghea activitățile maritime regionale ale Chinei.

VI. Germania

În Niger, dispune de o bază militară pentru transporturi aeriene la aeroportul internațional din Niamey, și utilizează un detașament dislocat în zona Gao din Mali cu misiuni de recunoaștere aeriană, culegere de informații și sprijin logistic.

VII. Turcia

Deține o bază militară în Somalia, utilizată, inițial, pentru antrenarea și pregătirea militară a armatei somaleze.

VIII. Japonia

Un contingent de cca.200 oameni în Djibouti

IX. Italia

O bază militară (400 soldați) la Missurata, în

zona centrală a Libiei și o bază navală la Tripoli. Italia a obținut dreptul de acces militar în spațiul aerian și în apele teritoriale maritime ale Libiei. La începutul acestui an, o misiune militară italiană a fost instalată în Niger (470 soldați), pentru sprijinirea autorităților autohtone în controlul fluxului migraționist ilegal către Europa.

X. Federația Rusă

De la începutul anului 2018, 200 de instructori din partea forțelor speciale ruse sunt detașați la Banghui, în Republica Africa Centrală pentru pregătirea și instruirea militară a armatei centrafricane.

XI. Arabia Saudită

Sunt în curs de finalizare negocieri pentru crearea unei baze militare saudite în Statul Djibouti, îndeosebi pentru supravegherea navelor iranienne, în contextul în care Ryadul și Teheranul sunt angajate într-un război pe teritoriul Yemenului.

XII. Emiratele Arabe Unite

După o tentativă nereușită de implementare a unei prezențe militare permanente pe insula yemenită Soqatra, din Oceanul Indian, autoritățile de la Abu Dhabi fac demersuri pentru construirea unei baze militare în Somalia (în zona independentistă Somaliland), unde ar urma să fie construită, la Berbera, o bază mixtă aeriană și navală. EAU au, de asemenea, o prezență militară restrânsă în Eritreea și în Libia. De asemenea, porturile yemenite Mokha și Hodeide sunt vizate ca posibile destinații ale unor noi prezențe emirateze, sau emiratezio-saudite stabile.

SPRE O CONCILIERE ÎNTRE ARABI ȘI EVREI?

Dinu COSTESCU

Istoria modernă a Orientului Mijlociu înseamnă, în contextul istoric al secolului XX, o istorie a conflictului dintre lumea arabă și Israel. De la apariția pe hartă a statului Israel, la 14 mai 1948, și până la primul act de pace în această parte a lumii a trebuit să treacă 30 de ani - o perioadă de timp însângărată de patru războaie majore care, în total, au lăsat în urmă peste 52.000 de morți - evrei și arabi -, sute de mii de răniți, orfani, refugiați, uriașe distrugerii materiale, dureroase reconfigurări ale geografiei politice și, mai ales, sentimentul că acest „conflict arabo-israelian” sau „conflict al Orientului Mijlociu” este nu doar o confruntare acerbă pentru supraviețuire, de o parte, și eliberare și demnitate, de cealaltă parte, sentimentul că, dincolo de retorica politicianistă și populaistă, marele conflict arabo-israelian depășește limitele conflagrației militare, pentru a se manifesta ca un război între două istorii, două culturi și două civilizații.

De la prima confruntare armată dintre Israel și lumea arabă, cea din 1948, s-au împlinit, în această primăvară, șapte decenii, din care 30 de ani au trebuit să treacă până la realizarea, în 1978-1979 a primului act de conciliere arabo-israeliană prin istorica vizită efectuată în Israel de fostul președinte egiptean Anwar El-Sadat, urmată de semnarea, la 26 martie 1979, a Tratatului de pace dintre Israel și Egipt. Pentru această „trădare a unității și solidarității arabe”, Egiptul avea să fie exclus din calitatea de membru al Ligii Arabe – al cărei sediu a fost mutat de la Cairo la Tunis, iar Anwar El-Sadat avea să fie ucis, la 6 octombrie 1981, de gloanțele fanatismului islamist.

Încă 14 ani au mai trecut până în septembrie 1993, când, pe peluza din fața Casei Albe președintele Organizației de Eliberare a Palestinei, Yasser Arafat și premierul israelian Itzhak Rabin semnavă „Declarația de Principii privind aranjamentele interimare de Autoguvernare” cunoscute, în mod curent, sub numele de

„Acordurile de la Oslo”, menite să deschidă calea spre o tranziție progresivă către o autonomie palestiniană și către constituirea, în final, a unui stat palestinian. Semnatarii au fost încununăți cu laurii premiului Nobel, plătind, însă, și ei, cu viața – Itzhak Rabin împușcat de un fanatic israelian la 4 noiembrie 1995, iar liderul palestinian mort la 11 noiembrie 2004, în condiții suspecte, neelucidate nici astăzi.

Încă un an a precedat pacea între Israel și Regatul Hashemit al Iordaniei, consfințită prin „Tratatul de la Wadi Araba” (Arava în ebraică), semnat la 26 octombrie 1994.

Toate aceste trei documente de relații bilaterale au fost rezultate ale unor conflicte armate în care statele semnatare au fost angajate.

Singurul demers politic în direcția păcii, venit din partea și în numele comunității arabe și care nu a fost consecință nemijlocită a unui conflict militar se regăsește în așa-numita „Inițiativă Arabă de Pace”, demers elaborat de către Arabia Saudită și prezentat la Conferința la Nivel Înalt a Ligii Arabe desfășurată la Beirut, în anul 2002. Inițiativa, susținută și asumată de Liga Arabă propunea, pentru prima oară, o rezolvare globală a conflictului arabo-israelian și israeliano-palestinian, recunoașterea dreptului la existență al statului Israel și normalizarea relațiilor dintre acesta și lumea arabă, pe baza retragerii israeliene din toate teritoriile arabe ocupate și crearea unui stat palestinian independent cu capitala la Ierusalim. Inițiativa panarabă nu a produs urmări în sensul conținutului său.

Astăzi, în Orientul Mijlociu asistăm la o importantă schimbare de paradigmă cât privește concepția însăși despre relaționarea arabo-israeliană, proces în care unii analiști identifică un veritabil reviriment al interesului pentru renunțarea progresivă, chiar dacă lentă, la tradiționala ostilitate între aceste două tabere beligerante, în favoarea unei apropieri plurimorfe și pacifiste. De la faimoasele sintagme ale „aruncării evreilor în mare” „și eliminarea din

geografie a „dușmanului sionist”, s-a ajuns la forme de exprimare neechivocă - discursivă sau practică - a voinței pe care atât partea israeliană, cât și comunitatea arabă (sau, deocamdată, doar o parte a ei) o manifestă, locul vechilor șabloane retorice fiind luat de vehicularea unor noi paradigme posibile între care, nu pe ultimul loc, se regăsesc „concilierea”, „apropierea”, „normalizarea” sau „interesele existențiale și securitare comune”.

Tatonările și demersurile în sensul întinderii de punți între israelieni și arabi nu sunt noi și istoria modernă și contemporană a regiunii a înregistrat nu puține dintre acestea: relații comerciale, forme diverse de reprezentare israeliană îndeosebi în statele din Maghrebul arab, dialoguri oficioase la nivele guvernamentale ș.a., dar, în lipsa unui climat propice care să aibă drept fundament ideea de pace globală între lumea arabă și statul evreu, acestea au avut, mai degrabă, caracterul unor manifestări de bune intenții, mai mult sau mai puțin vremelnice și ținute departe de opinia publică și de informația mediatică.

Evoluțiile politico-militare pe care regiunea le-a cunoscut în ultimii ani au produs profunde revizui conceptuale, strategice și de securitate, începând cu explozia revivalismului terorist islamist, războaiele intervenționiste din Afghanistan și Iran, răsturnările dramatice produse de „primăvara arabă”, până la coalizarea politico-militară a întregii comunități internaționale globale împotriva jihadismului instituționalizat în forma distructivă a „noului califat islamic” și până la apariția și dezvoltarea unor noi ecuații securitare, a unor noi competiții pentru influență și expansiune între noii poli ai ecuației regionale, deteriorarea până la limite extreme a tensiunilor confesionale și hegemoniste, ca în cazul Iranului și Arabiei Saudite, perpetuarea războiului civil sirian și ingerințele directe ale marilor actori globali în evoluțiile conflictuale regionale - toate acestea generând, în mod inevitabil, sentimentul insecurității și, implicit, al nevoii de noi alianțe, de noi abordări securitare puse sub semnul apărării intereselor de securitate națională etc.

Astăzi, purtătorii arabi de stindard al ideii de apropiere și normalizare a raporturilor lor cu

statul Israel sunt, cu predilecție, Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite, secondate, mai discret, de majoritatea celorlalte monarhii ereditare din zona Golfului.

Relaționarea dintre aceste state arabe și Israel a cunoscut, în ultimii zece ani, un avans fără precedent care îl determina pe premierul Benjamin Netanyahu să declare că „statele arabe din regiune nu mai privesc Israelul ca pe un inamic, ci, mai degrabă și tot mai mult, ca pe un aliat”, în vreme ce, spărgând un tabu, suveranul micului regat al Bahreinului, proclama „dreptul statului Israel de a se apăra” împotriva provocărilor de securitate iraniene. Pronunțând aceste cuvinte, monarhul Hamad Bin Issa Al-Khalifa transmitea un dublu mesaj: acela că una dintre rațiunile fundamentale ale noilor orientări arabe se regăsește în ceea ce monarhiile Golfului consideră a fi „amenințare existențială” pe care Iranul o reprezintă la adresa intereselor lor de securitate, pe de o parte, și acela că regimul teocratic iranian este inamicul comun atât al țărilor arabe, cât și al Israelului, ceea ce, în logica lucrurilor, impune și o alianță comună arabo-israeliană pentru contracararea acestor amenințări.

În 2015, Emiratele Arabe Unite au autorizat deschiderea la Abu Dhabi a unei reprezentanțe israeliene în domeniul energiei regenerabile și participă la exerciții militare comune cu armata israeliană. Nici din partea saudită nu lipsesc semnele deschiderii către apropiere concretizate în contacte nepublice pe linia ministerelor de Externe și a serviciilor de informații, și în consultări pe teme de cooperare în domenii tehnologice avansate, permisiunea acordată pentru compania aviatică civilă israeliană El Al de survol al teritoriului saudit către destinații din Orientul Îndepărtat și sub-continentul indian etc.

De partea sa, guvernul israelian a reușit să facă din președintele american Donald Trump un activ purtător de cuvînd al statului evreu pe lângă cancelariile arabe și, cu deosebire, cele de pe malul Golfului Arabo-Persic.

În această relație triumphiulară Tel-Aviv - Ryad - Washington, o întrebare se pune: cine de cine are mai multă nevoie? Iar răspunsul se referă, neîndoindu-se, la Israel, al cărui prim-ministru ur-

mărește, de mai mulți ani, un obiectiv prioritar și anume normalizarea relațiilor cu țările arabe „sunnite moderate”, în condițiile foarte avantajoase ale realizării unei concilierii israeliano-arabe fără ca aceasta să fie preconditionată de realizarea unei păci israeliano-palestiniene. Or, în noul context, soluționarea dosarului palestinian este readusă în actualitate de Arabia Saudită ca monedă de schimb și tranzacție pentru normalizarea raporturilor cu Israelul. În fond, nu rezolvarea problemei palestiniene sau punerea în aplicare a „Inițiativei arabe de pace din 2002” este pentru monarhia de la Ryad o „prioritate a priorităților” ci măsura în care acest dosar servește intereselor sale naționale în conflictul „existențial” dintre liderismul sunnit saudit și expansionismul šiit iranian.

Aventura concilierii nu este lipsită de capcane. Drapelul israelian fluturând pe o clădire a ambasadei israeliene în inima „Casei Islamului” (*Dar Al-Islam*) ar readuce în memoria colectivă rațiunea ideologică pentru care Ossama Bin Laden a pus temelia „Bazei” sale teroriste (acuza adusă monarhiei saudite de a fi permis ca „pământul sfânt” al Islamului să fie maculat de ghetetele și șenilele „necredincioșilor cruciați”, în vreme ce un drapel verde inscripționat cu textul fundamental al mărturisiri de credință, fluturând deasupra unei ambasade saudite la Ierusalim, ar putea să aibe, în lumea arabă și islamică, urmări dramatice pentru regimul wahhabit autointitulat „depozitar, slujitor și custode” al locurilor sacre ale Islamului.

Orice început este dificil. Important este ca el să nu fie silit chiar de propinenți să vireze către un sfârșit lamentabil.

DE LA ISLAMISM LA ISLAMUL CIVIL. CAZUL TURCIEI

**Ambasador prof. Dumitru
CHICAN**

Unul dintre atributele distinctive ale societății și guvernării bazate pe principiile democrației funcționale se regăsește în separația pe care aceasta o operează între viața politico-socială și credința religioasă, fără ca

aceasta să însemne o relație de negare sau de excludere reciprocă între factorul politico-social și sfera religiei. În condițiile modernității, individul poate să fie un practicant pios al credinței religioase, fiind, în același timp, un asiduu susținător al principiilor liberalismului democratic, după cum un devot al credinței religioase poate să fie un anti-democrat și un inamic al ideologiei politice. Această a doua ipostază se exprimă cu claritate în cazul Islamului și al islamismului, în care Islamul, ca izvor al credinței, este compatibil și poate coexista într-un climat social democratic, în vreme ce islamismul este un fenomen ideologic visceral opus principiilor liberale care guvernează societatea modernă.

Pe când Islamul este definit în Coran drept „calea care conduce spre Transcendență”, islamismul, considerat ca proiect ideologic-pragmatic, are drept esență și scop dinamizarea și mobilizarea comunității islamice la lupta împotriva a ceea ce el însuși înțelege prin sistemul și ordinea mondială dominată de valorile și principiile Occidentului. Este vorba, mai exact exprimat, de o opoziție ireductibilă între Islam și secularism, între lectura ad-litteram a textelor fondatoare, pe de o parte, și interpretarea liberală a conceptului de emancipare a individului și comunității, de pluralism, multiculturalism și alteritate, pe de altă parte. Înțeles ca atare, islamismul contemporan își definește acțiunea în termeni politici și revoluționari, sau prin prisma teoriilor islamistului pakistanez Abu Ala Al-Mawdudi care, la jumătatea secolului trecut, des-

cria Islamul drept „o doctrină revoluționară și un sistem superior formelor laice de guvernare a problemelor sociale”. Prin mijlocirea unei asemenea politizări a religiei, islamismul nu a trebuit decât să facă un pas mic către cristalizarea ideii de „stat islamic universal” în care religia domină toate aspectele vieții individuale și sociale. Or atingerea acestui obiectiv de universalitate, nu este posibilă fără acapararea puterii politice care, din acest punct de vedere, devine mai importantă decât coordonatele spirituale care, de cele mai multe ori, sunt sacrificate în avantajul ofensivei pentru putere. Iar aceasta face ca adepții unui asemenea islam politizat să fie ostili ideii de dialog și să separe, abrupt, societatea umană între „cei buni” care sunt musulmanii „adevărați” și restul societății umane alcătuită, aceasta, din seculariști devianți, politeiști, necredincioși, apostazi și fățarnici care, în retorica islamistă, sunt vinovații exclusivi pentru toate problemele și neîmplinirile societăților și statelor musulmane contemporane.

Trebuie spus că, în contradicție cu aserțiunile ideologilor islamiști, curentul pe care aceștia îl reprezintă și îl promovează, nu este decât una din interpretările pe care musulmanii le dau propriei lor religii. Iar în varietatea „islamismelor” existente se regăsește și ceea ce teoreticienii islamologi au identificat prin sintagma de *Islam civil* pentru care Islamul ca atare nu este nici corupt și nici transformat în ideologia politică al cărei ideal suprem este islamizarea și statalizarea musulmană a comunității umane universale. În acest caz, este vorba de o abordare al cărei element central este reprezentat de efortul pentru dezvoltarea spirituală și culturală a individului musulman, efort care nu exclude conceptele moderne precum drepturile omului și ale cetățeanului, libertatea de expresie și credință, pacea socială, supremația legii, prosperitatea economică individuală și comunitară etc.

Mai mult, spre deosebire de islamismul tradiționalist, Islamul civil, pe care unii teoreticieni îl denumesc și *post-islamism*, nu vede un adversar în lumea occidentală sau în secularismul modern, fiind preocupat, mai degrabă, de punerea în practică a cunoscutei sentințe coranice a „săvârșirii de fapte bune și a evitării tentațiilor

diavolești” și, prin urmare, reprobabile. Din această perspectivă, se înțelege că, atâta vreme cât sunt asigurate și respectate drepturile omului și libertatea credinței, necesitatea „revoluționară” a creării unui stat islamic universal nu se mai justifică.

Dacă, inițial, islamismul s-a manifestat ca o mișcare autoritaristă, rigidă și exclusivistă, o nouă generație de musulmani se află în ascensiune, distingându-se prin eforturile sale de adaptare la normele și valorile democrației contemporane, ceea ce are drept efect faptul – aflat și el într-o fază incipientă – că însăși dinamica internă a fenomenului islamist și, în ultimă instanță, obiectivele sale politice cunosc un lent dar vizibil proces de schimbare și revizuire.

În studiul său „*The Coming of a Post-Islamic Society*” (Middle East Studies, Illinois, 1996), reputatul sociolog și profesor iraniano-american Asef Bayat descrie post-islamismul drept „un context politic și social în care atractivitatea, energia, simbolurile și sursele de legitimizare a Islamismului s-au epuizat chiar și pentru cei mai convinși dintre suporterii lui”. Altfel spus, post-islamismul este un rezultat al eșecului pe care islamismul tradițional l-a înregistrat în confruntarea dintre retorică și examenul practicii care presupune asumarea și depășirea provocărilor generate de propriile contradicții interne, presiunea societății și competiția democratică cu alte curente și mișcări intelectuale, politice și religioase. Într-un fel, se poate spune că post-islamismul este un proiect de regândire a islamismului în sensul punerii sale în consonanță cu ideea libertății individuale de opțiune și de expresie, cu impertivele democrației și a religiozității moderne. O materializare elocventă în acest sens este oferită de experiența partidului islamist „*El-Nahda* (Renașterea) din Tunisia de după „Primăvara arabă”. În concluzie, dacă islamismul reprezintă fuziunea dintre religie și politică, post-islamismul țintește detronarea monopolului absolut al adevărului proclamat de religie și realizarea unui *modus-vivendi* între religiozitate, pe de o parte, și drepturile omului împreună cu responsabilitățile etice ale omului, pe de altă parte. Ca proiect politic, post-islamismul are capacitatea de a contribui la realizarea unei

punți a tranziției de la Islamism la Islamul Civil, adică la acel islam care să-și descopere capacitatea de a conviețui cu democrația pe care islamistii rigoriști o consideră a fi „copilul bastard al civilizației Apusene”.

*

Islamism, Post-islamism, Islamul civil – trei fațete ale militantismului politico-religios care au avut și au, fiecare în parte, o influență notabilă pe eșichierul intern al Turciei moderne și contemporane. Decenii de-a rândul, islamistii turci au fost supuși la acțiuni represive, scoaterea abuzivă în afara legii a formațiunilor lor politice și ingerințe severe ale instituției militare și ale aparatului birocratic în viața cotidiană a curenților islamiști. Abia din anul 1980 procesul de reformă politică și deschidere a sistemului politic a făcut posibilă inserția elementului islamist în viața politico-socială a țării, context în care a luat ființă și Partidul (de guvernământ) al Justiției și Dezvoltării (*Adalet ve Kalkınma Partisi-AKP*) care, însă, nu trebuie considerat ca un partid islamist prin excelență în măsura în care structura sa se prezintă, mai degrabă, ca un amalgam de grupuri în care nu toate pot fi definite ca islamiste, coeziunea internă între acestea datorându-se interesului de a avea o alianță ale cărei obiective sunt nu atât generate de considerente de etică religioasă și spirituală, cât de motivații electorale. Liderul însuși al acestei formațiuni, președintele Recep Teyyp Erdogan se manifestă ca un depozitar al moștenirii istorico-religioase a califatului otoman, a cărei măreție trebuie păstrată în memoria colectivă a poporului turc. Recep Teyyp Erdogan practică un Islamism care poate fi asimilat cu gândirea post-islamistă. O asemenea abordare în care factorul religios este chemat să aibă un rol activ în Agora și să participe, în primul rând, la construirea laică a societății moderne și abia apoi la mobilizarea omului islamic în efortul de auto-perfecționare etică și comportamentală. Este paradigma unui Islam pe care Recep Teyyp Erdogan îl propune ca model de urmat pentru întreaga comunitate musulmană globală.

Numai că “modelul islamului turc” pe care îl

propune liderul Erdogan se confruntă cu un adversar redutabil și anume acela reprezentat de rețeaua de instituții și activități “*Hizmet*” (Serviciul public) înființată de imamul și teologul Fethullah Gullen, pe care analiștii îl plasează, din punct de vedere taxonomic, în sfera Islamului Civil dar pe care partidul AKP și liderul său, Recep Teyyp Erdogan îl acuză de a fi fost inițiator și “creier” al puciului eșuat din 2016 împotriva regimului aflat la putere.

În definitiv, islamismul, asemenea altor curențe de gândire, filosofice, politice, confesionale, culturale ale lumii contemporane traversează o perioadă de prefaceri impuse de istoria în mișcare, de evoluția socială și de necesitatea de adaptare la imperativele modernismului contemporan. Atâta vreme cât credința, religia gândirea religioasă și Islamul vor exista, ele vor fi, în mod firesc, marcate de căutarea acelor soluții și atitudini care să le asigure continuitatea.

IRAN - ISRAEL: NOUA LINIE DE FRONT A ORIENTULUI MIJLOCIU?

Ambasador prof. Dumitru CHICAN

Rezumat

Starea conflictuală care caracterizează regiunea Orientului Mijlociu cunoaște, în prezent, o rivalitate ascensională între două mari tabere angajate într-o acerbă competiție pentru dominație și pentru consolidarea propriilor interese securitare în cadrul sistemului regional de securitate. Este vorba, pe de o parte, de coaliția care alătură Republica Islam, ca actor statal, și entitățile statale și non-statale alinate în jurul regimului de la Teheran. Este vorba, de cealaltă parte, de o tabără adversă constituită din aliați regionali tradiționali ai comunității occidentale, în frunte cu Statele Unite ale Americii, formată din Israel, Arabia Saudită și ansamblul monarhiilor arabe ereditare din zona Golfului Arabo-Persic și având drept vector funcțional nu atât structura unei alianțe sau coaliții stricto-sensu, cât o abordare consensuală a unui conflict considerat de

ambele tabere și în mod reciproc - drept o amenințare securitară și existențială. Traectoria liniei avansate de confruntare între aceste două grupuri beligerante este cea care trasează, astăzi, linia roșie a cărei violare, de una sau alta dintre tabere, amenință să arunce regiunea Orientului Mijlociu într-un conflict fierbinte cu consecințe geopolitice majore.

Ostilitatea între actorii menționați nu este nouă, iar dinamica de tip conflictual a relațiilor dintre Arabia Saudită și Teheran a constituit, mai ales în ultimii zece ani, unul dintre elementele definitorii pentru climatul politico-militar al Orientului Mijlociu și al arealului sub-regional al Golfului, iar diversitatea fronturilor, a alianțelor și implicărilor extra-regionale a făcut ca rivalitatea dintre wahhabismul sunnit și confesionalismul Iranian șiit să se amplifice, în ultima vreme, până la un nivel la care orice scânteie locală accidentală ar avea energia de a declanșa o conflație regională cu atât mai periculoasă cu cât ea ar putea antrena și principalii actori globali și la fel de ostili unul altuia – Statele Unite și Federația Rusă. La riscurile deja existente a venit să se adauge și recenta decizie a Administrației Donald Trump de a se retrage unilateral din acordul “5+1” încheiat cu Iranul în anul 2015, pentru reglementarea disputelor legate de preocupările și programele nucleare ale Iranului, fapt care a avut drept consecință nu numai acutizarea tensiunilor reciproce între principalii actori, ci și readucerea în prim plan a cursei înarmărilor nucleare regionale.

Iran și “Frontul Refuzului”

Doctrina khomeynistă a “exportului de revoluție” către ambientul regional s-a concretizat, pentru regimul teocratic iranian, în constituirea așa-numitului “Front al Rezistenței și Refuzului” bazat pe instrumentalizarea politică a confesionalismului, promovarea unei politici de expansiune regională și crearea unui sistem de alianțe cu actori statali (Irakul de după înlăturarea, în 2003, a regimului baasist al lui Saddam Hussein, Siria, încă în perioada cât la conducere s-a aflat regimul laic al generalului Hafez Al-Assad) sau non-statali (Organizația de Eliberare

a Palestinei, mișcările politico-militare șiite “Amal” și “Hezbollah” din Liban, mișcarea Hamas, ca filială palestiniană a “Fraților Musulmani”, Jihadul Islamic din Liban și teritoriile palestiniene, sau, o perioadă, chiar rețeaua radical-islamistă Al-Qaida). De la obiectivul inițial declarat – refuzul ocupației israeliene în teritoriile arabe și al recunoașterii existenței statale a statului evreu, precum și refuzul oricăror soluții sau negocieri “defetiste” impuse de America și de aliatul său israelian, Republica Islamică s-a reorientat către extinderea influenței proprii către Levant și Marea Mediterană și ridicarea Iranului la statutul de putere regională, menținând, în același timp, și accentuând ostilitatea față de Israel și Statele Unite, pe de o parte și subminarea acelorași aspirații de influență și putere regională ale regatului sunnit al Arabiei Saudite. În acest context, doctrina regimului teocratic Iranian pornește de la idea că superioritatea militară a oricărui alt actor din “tabăra adversă” se circumscrie unor planuri vizând răsturnarea regimului și a ordinii instaurate de revoluția din 1979, fapt care a impus idea că obținerea cel puțin a unui echilibru al descurajării, dacă nu chiar o superioritate militară în raport cu adversarii săi, este realizabilă prin dezvoltarea unor programe care să aducă Iranul în situația de a dispune de un arsenal nuclear. Pe de altă parte, doctrina iraniană a descurajării și consolidării propriei prezențe și influențe în proximitatea sa geografică respinge *de plano* însăși idea instituirii în regiunea a unei ordini și a unui sistem de forțe din care Iranul ar fi exclus pe o cale sau alta. Iar din acest punct de vedere, puterea militară ca pârghie de realizare a intereselor politice constituie un factor esențial în ansamblul abordărilor geopolitice și geostrategice ale decidenților de la Teheran. Pe această bază, Republica Islamică exploatează orice deschideri și oportunități strategice care s-ar ivi, și care, combinate cu o indiscutabilă abilitate în utilizarea actorilor non-statali în prevenirea sau derularea și finalizarea avantajoasă a unor situații conflictuale asigură regimului o capacitate remarcabilă de reziliență, chiar în pofida disfuncțiilor și tulburărilor existente la un moment dat pe eșichierul intern. Războiul din Yemen – relativ prea puțin costisitor pentru Teheran, în

comparație cu „alianța arabă” inițiată și condusă de Arabia Saudită - oferă, din acest punct de vedere, un exemplu cât se poate de grăitor. Nu mai puțin semnificative, în aceeași ordine de idei sunt, pe de o parte, modul în care Teheranul a exploatat falia produsă între statul Qatar și celelalte monarhii satelitare Arabiei Saudite pentru a șubrezi atât credibilitatea monarhiei de la Ryad, cât și coeziunea organizației subregionale a Consiliului de Cooperare al Golfului, iar, pe de altă parte, rapida adaptare la situația creată în Uniunea Europeană și în relațiile dintre Bruxelles și Washington după retragerea unilaterală a Administrației Donald Trump din tratatul „5+1”

Frontul anti-iranian

În pofida unor interese comune – susținute și de Administrația Donald Trump, constituirea unui front viabil și activ împotriva Iranului rămâne, încă, un obiectiv discutabil. Este adevărat că Statele Unite, Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite și Israelul au în comun aversiunea față de regimul iranian, aceste state sunt departe de a constitui, împreună, o coalitie anti-iraniană pragmatică. Căci, în vreme ce statul evreu și monarhiile arabe din Golf își trimit, reciproc, semnale încurajatoare cât privește avansul către o apropiere și chiar către o normalizare a relațiilor dintre ele, în fața acestui deziderat există o serie de obstacole pe care, deocamdată, nici unul dintre preopinenți nu are nici disponibilitatea și nici capacitatea de a le depăși, iar între acestea, pe primul plan, se situează nodul gordian al dosarului palestinian și, în context, imposibilitatea de a gândi prezența unei misiuni diplomatice – saudite, de pildă – în Israel, în condițiile în care premierul Benjamin Netanyahu însuși a făcut cunoscut că, după pasul făcut de Donald Trump, orice nouă ambasadă deschisă pe lângă statul evreu, va trebui să se afle la Ierusalim.

Actorii regionali sus-menționați mai au în comun și convingerea că, în condițiile actuale, singura cale de a obține și menține superioritatea asupra Iranului o reprezintă recursul la forță, uneltele diplomatice fiind, din acest punct de vedere, pe cât de ineficiente, pe atât de primejdioase în măsura în care, pe de o parte, nici un de-

mers diplomatic nu va determina regimul iranian să facă un minimum de concesii față de adversarii enumerați și, pe de altă parte, pentru că recursul la pârghiile diplomatice ar fi văzut la Teheran ca o dovadă de slăbiciune și, mai mult, în cazul unui eșec al avansurilor diplomatice, ar crește aroganța și inflexibilitatea regimului teocratic. În ceea ce privește viziunea noii Administrații de la Washington privind forța ca singura manieră de abordare a „dosarului iranian”, aceasta se datorează convingerii lui Donald Trump că, odată eliminat pericolul reprezentat de gruparea teroristă „Statul Islamic”, Iranul va rămâne principalul factor de perturbare și amenințare a ordinii regionale a Orientului Mijlociu. Ori din punctul de vedere al statelor arabe sunnite din Golf, ca și al Israelului, această manieră americană de a vedea lucrurile oferă o bună oportunitate de „încercuire” a strategiei iranienilor și de presiuni care, în mandatul lui Barack Obama, nu ar fi fost posibilă. Însăși Administrația Donald Trump pornește de la ideea că realizarea unui puternic front anti-iranian în regiune va permite realizarea premizelor de acțiune pentru crearea, în perspectivă, a unei noi arhitecturi de securitate care ar servi intereselor securitare ale Israelului și ale aliaților arabi regionali, ar facilita demersurile vizând normalizarea relaționării dintre Israel și statele arabe din Golf și, eventual, ar încuraja și eforturile vizând găsirea unei soluții pentru problema palestiniană. Din această perspectivă, prințul-moștenitor saudit Mohammed Bin Salman este văzut ca un viitor partener potrivit pentru edificarea unei punți de relații între Golful arab și statul evreu, trecând prin Regatul Hashemit al Iordaniei.

Israel – Percepții, analize, proiecte

Pentru decidenții politici israelieni, Iranul reprezintă, cel puțin în momentul de față, cea mai mare amenințare securitară, dacă nu, chiar, existențială, iar o asemenea percepție este împărtășită, fără rezerve, la nivelul de planificare și decizie al instituției militare și al serviciilor de informații. Din punctul de vedere al analiștilor și politologilor israelieni, sursele de amenințare iraniană se regăsesc în dezvoltarea posibilă a

unui arsenal nuclear, sponsorizarea terorismului, subminarea regimurilor și a politicilor regionale, producția intensivă a arsenalului de rachete balistice și influența ideologică și confesională. La toate acestea ar mai putea fi amintită și aprecierea decidenților israelieni potrivit cărora intervenția rusă în războiul civil sirian, cuplată cu implicarea pe front a formațiunii libaneze Hezbollah în susținerea regimului lui Bashar Al-Assad au contribuit la acutizarea amenințărilor la adresa securității naționale a statului evreu. Limitându-și implicarea în Siria la raiduri ocazionale de bombardament în spațiul aerian sirian, la misiuni de asistență umanitară și la susținerea – neconfirmată oficial – a unor grupuri ale opoziției armate siriene active în Platoul Golan, Israelul nu a fost angrenat ca parte la negocierea diplomatică a viitorului Siriei. În atari conjuncturi și în lumina politicii regionale a Administrației Donald Trump, statele arabe sunnite și, cu deosebire, Arabia Saudită, Emiratele Arabe Unite și Egiptul și-au intensificat, cu discreție, cooperarea de securitate cu Israelul, inclusiv în sectorul serviciilor de informații. Combinată cu politica anti-iraniană a președintelui Donald Trump, o asemenea cooperare securitară dintre Israel și principalele state sunnite din regiune poate dinamiza și accelera procesul de apropiere și, în final, de normalizare a relațiilor israeliano-arabe, bazate și pe evaluarea comună a amenințărilor pe care politica iraniană le generează. Față cu proiectul iranian de realizare a unui „arc šiit” pe axa Irak-Siria-Liban-Marea Mediterană, Israelul este vital interesat în crearea unei alianțe cu monarhiile sunnite din Golf care să contracareze ambițiile expansioniste ale Teheranu-

lui, să compenseze relativa distanțare a Statelor Unite de problemele Orientului Mijlociu, fundamentată și promovată de precedentă Administrație a lui Barack Obama și să creeze un climat propice pentru abordarea unei soluționări favorabile a dosarului palestinian.

Punerea în aplicare a viziunii strategice israeliene nu este lipsită de impedimente și piedici, mai ales în ceea ce privește obiectivul de eliminare a Iranului și a oricărei prezențe militare a acestuia pe eșichierul războiului sirian. Mai întâi pentru că această prezență înseamnă cca. 60.000 de combatanți pe care Iranul îi gestionează în Siria. În ultima vreme, schimburile de amenințări belicoase între Teheran și Tel-Aviv s-au accentuat, dar, în situația existentă, este dificil de făcut o separare netă între retorică și intențiile reale, spre a nu mai aminti de faptul că, fără o susținere clară de către Donald Trump regionale israeliene, Benjamin Netanyahu nu își poate permite să împingă lucrurile până la o limită dincolo de care ar interveni o reacție imprevizibilă din partea lui Vladimir Putin. În aceste condiții, nu este exclus ca guvernul israelian să aibă în vedere și o recalibrare a obiectivelor, scopurilor și priorităților sale în ceea ce privește Iranul și războiul din Siria, recurgând la o utilizare alternativă a capacităților militare deschise și confidentiale cu o diplomatie „cordială” cu actorii regionali și internaționali. Deocamdată este prematur să se vorbească de un conflict cel puțin de dimensiunea războiului din octombrie 1973 fie și pentru motivul că, într-o asemenea situație, Israelul ar fi în situația unui conflict deschis cu Federația Rusă - o putere non-arabă, fără granițe comune cu statul evreu și fără posibilitatea de a controla reacțiile actorilor non-statali pro-iranieni precum Hezbollahul libanez sau Jihadul Islamic din Gaza. Iar consecințele ar fi, cu certitudine, greu de estimat.

ÎNTRU PALESTINIE NIENI ȘI ISRAEL: IMPOSIBILA PACE AMERICANĂ

Dr. Munir SALAMEH, Ramallah

Un vechi truism certificate de practica și de principiile dreptului internațional și diplomatic spune că, atunci când un mediator de pace între două entități beligerante se face avocat al uneia dintre părți, șansele ca pacea durabilă și unanim acceptată dispar de la bun început, iar continuarea negocierilor își pierde și sensul și rostul.

În cazul contenciosului între palestinieni și arabi, în care Administrația Donald Trump promite ca, prin angajarea sa în procesul de mediere și bune oficii să se încheie printr-o mare "afacere a secolului", truismului sus-amintit îi este, în mod paradoxal, opusă situația că, în pofida deciziei abrupte adoptate de conducerea politică palestiniană de a nu mai accepta vreun rol de mediator al Americii, un proces de deblocare a negocierilor de pace fără o implicare americană, este sortit nu numai să eșueze, dar nici, cel puțin, să înceapă.

Cronica și tacticile de acțiune ale Statelor Unite în abordarea acestui conflict, autonomia cvasi-absolută pe care statul evreu a obținut-o în raport cu comunitatea internațională, inclusiv cu Organizația Națiunilor Unite și Consiliul său de Securitate, susținerea necondiționată, nelimitată și plurimorfă de care statul evreu a beneficiat din partea Americii și beneficiază și mai consistent din partea Administrației Donald Trump, inhibițiile politice la adăpostul cărora se situează comunitatea europeană - altfel, bine intenționată - , faliile care separă între interesele și programele statelor care alcătuiesc comunitatea arabă, vin, în ansamblul lor, să confirme și să susțină acest adevăr

Diverse state sau parlamente europene au recunoscut în mod simbolic, existența unui stat palestinian, alte organizații internaționale au procedat în mod similar, acordând acestui stat calitatea de membru observator sau cu drepturi depline, dar nici una din aceste inițiative nu a

avut potențialul de a debloca negocierile de pace sau de a influența în vreun fel, relaționarea dintre statul evreu și Autoritatea Națională Palestiniană, îndeosebi în ceea ce privește politicile pe care guvernele israeliene le practică în raport cu teritoriile palestiniene autonome. Chiar în cadrul Consiliului de Securitate, China și Federația Rusă rămân consecvente unei politici externe prudente și conservatoare în ceea ce privește susținerea statului palestinian, poziție expicabilă prin preocuparea celor două țări de a nu crea precedente care ar putea fi exploatate de către mișcările și comunitățile minoritare din propriile teritorii naționale. La aceasta se adaugă legăturile economice, comerciale și tehnologice avantajoase pe care atât Beijingul, cât și Moscova le-au încheiat cu Israelul fie în contextul relațiilor bilaterale, fie, ca în cazul particular al Siriei, în contextul gestionării războiului civil și al prezenței militare străine din această țară arabă.

Europa s-a situat constant pe o poziție secundară, preferând rolul de sponsor financiar al autorităților palestiniene și limitându-se la exercitarea ocazională de presiuni lejere asupra guvernului israelian, dar măsurate, și acestea, cu unitatea de măsură a intereselor naționale politico-economice în relaționarea bilaterală cu Israelul. Cât despre comunitatea lumii arabe pentru care chestiunea palestiniană a constituit, multă vreme, „problema problemelor” în ecuația păcii și a războiului în regiunea Orientului Mijlociu, se poate constata o distanțare progresivă a statelor arabe de „frații arabi palestinieni” și o concentrare prioritară asupra propriilor probleme interne generate fie de consecințele „primăverii arabe”, fie de conflictele regionale în care statele arabe sunt angajate, fie, în sfârșit, de reconfigurarea sistemului de alianțe regionale și internaționale care să le ofere cele mai credibile și mai avantajoase aranjamente politice, economice și securitare. În atari conjuncturi, este de înțeles că Statele Unite pot să se prezinte drept singurul mediator posibil între israelieni și palestinieni, dar un mediator pe care fostul diplomat american Aaron David Miller îl descria cu sintagma de „avocat al Israelului” pe care am amintit-o la începutul acestor rânduri.

În retorica și istoriografia palestiniană, situația

existentă astăzi în segmentul palestinian al conflictului arabo-israelian, este, în bună măsură, imputabilă colonialismelor britanic și francez. Susținerea declarată pe care guvernul de la Londra a promis-o și a acordat-o aspirațiilor sioniste ale lui Theodor Herzl de asigurare a unui „cămin național” pentru poporul evreu, apoi abandonarea de către Marea Britanie a Palestinei, la încheierea regimului de mandat, imediat după cel de-al doilea Război Mondial, au fost primii și cei mai importanți pași către nașterea „problemei palestinienilor”. Vidul lăsat în urmă de colonialismul european a fost acaparat cu rapiditate de către Statele Unite ale Americii care nu a întârziat să elaboreze și să implementeze, odată cu intrarea în era postbelică, o strategie regională pe termen lung bazată pe alianța de interese economice, energetice și strategice cu Israel, Arabia Saudită și Iranul monarhic. Decenii de-a rândul, Administrațiile care s-au succedat la Washington au proclamat că unicul drum către crearea unui stat palestinian îl reprezintă negocierile. Dar, în același timp, aceleași Administrații au fost, practic, inactive față de repetatele tentative ale guvernelor israeliene de blocare a procesului însuși de negocieri politico-diplomatice, tentative însoțite și de o asiduă politică de colonizare evreiască a teritoriilor palestinienilor ocupate în 1967 și ulterior, scopul fiind acela al creării unui nou statu-quo teritorial „bazat pe realități și pe fapte” care, astăzi, fac dificil și îndoielnic discursul despre „teoria celor două state”. La aceste două componente ale strategiei israeliene – tergiversarea negocierilor și punerea în discuție a unor precondiții maxime și prohibitive, de o parte, și reducerea progresivă, prin colonizare, a teritoriilor „autonome”, pe de altă parte, se adaugă o a treia componentă reprezentată de o complexă rețea instituțională de șubrezire a mijloacelor de funcționare normală, cotidiană, a societății palestinienilor.

Este îndeajuns de bine cunoscut faptul că Statele Unite au dezvoltat cu Israelul o dinamică și consistentă relație bilaterală care acoperă o vastă arie de domenii economice, diplomatice și de asistență militară, relații în cadrul cărora statul evreu primește anual un transfer nerambursabil de peste 3 miliarde dolari ca ajutor civil și mili-

tar din partea Statelor Unite și, potrivit unei analize a Serviciului de Cercetări al Congresului SUA, Israelul este principalul receptor al asistenței financiare externe oferite de SUA care, în perioada celor 7 decenii de la nașterea Israelului însumează peste 120 miliarde dolari.

În momentul de față, lumea arabă oferă un peisaj fragmentat, afectat de numeroase conflicte active și latente și lipsit de o pondere diplomatică grație căreia comunitatea arabă să se facă auzită pe eșichierul global - în situația, desigur, că statele arabe ar avea o asemenea voință politică unitară. Israelul se află la granița mediteraneeană a unei vecinătăți instabile în a cărei limită estică Iranul este perceput ca o amenințare existențială pentru statul evreu. Dar, în același timp, ecuația conflictului arabo-israelian a cunoscut, cu începere din anul 2011, o profundă schimbare sub aspectul provocărilor securitare. Lumea arabă de azi nu mai constituie o amenințare pentru interesele israeliene de securitate națională. Mai mult, această lume arabă este tot mai interesată de o reșezare a liniilor de echilibru regional în sensul unei apropieri progresive de Israel. Pe de altă parte, au rămas în urmă și vechile aprehensiuni ale Israelului privitoare la o „plecare” a Statelor Unite din Orientul Mijlociu, vehiculată mai ales în cel de-al doilea mandat al fostului președinte Barack Obama. America lui Donald Trump nu poate și nici nu are interesul să abandoneze Orientul arab în favoarea altor coordonate - asiatice sau nu - ale geografiei politice. Singura amenințare virtuală la adresa securității statului evreu poate veni din partea regimului teocratic iranian și a grupărilor regionale care gravitează pe orbita iraniană - o amenințare care, deocamdată, este mai degrabă un mit cu bună-știință alimentat atât de Israel, cât și de Statele Unite ale Americii.

În acest context, ce prioritate și ce atractivitate ar mai putea să reprezinte problema palestiniană pentru Administrația Donald Trump? Și, mai ales, ce argumente ar putea fi invocate în favoarea unei imparțialități morale a „mediatorului” american în negocierile între israelieni și palestinieni? Poate că „afacerea secolului” de care vorbea Donald Trump va fi o chemare a acestora din urmă la masa negocierilor pentru a asculta recvi-

emul final al problemei palestinienilor. Aceasta va fi, probabil, o pace americană. Dar ideea de pace reală și durabilă va continua să fie prezentă.

PACEA SIRIANĂ ȘI PREZENȚA ARMATĂ STRĂINĂ

Maher NABOULSI, Siria

Retorica despre apropierea "soluționării politice" a războiului civil din Siria nu este de dată recentă. Discursul ca atare a fost lansat încă de la intervenția militară a Federației Ruse, la sfârșitul lunii septembrie 2015, a fost, apoi, obnubilat, o perioadă, de prioritatea acordată evoluțiilor pe fronturile de luptă împotriva fenomenului terorist, pentru a fi readus în lumină în ianuarie 2017, când a fost pus în discuție proiectul noii constituții a Siriei, elaborate, în integritate, la Moscova. După prima rundă a negocierilor din "procesul Astana" și, mai exact, după ce orașul strategic Alep a fost recucerit de sub controlul formațiunilor de opoziție și al combatanților islamisti, și a fost reafirmat, pentru a treia oară, în cadrul întâlnirii de la Moscova între Vladimir Putin și Benjamin Netanyahu, prilejuită de sărbătorirea Zilei Victoriei în cel de-al doilea Război Mondial. Întâlnirea însăși a fost marcată de două dintre cele mai puternice raiduri de bombardament executate de aviația israeliană în spațiul sirian de la războiul din octombrie 1973 încoace, bombardamente care au vizat poziții ale armatei iraniene și ale milițiilor Hezbollah desfășurate în Siria, raidul beneficiind - se înțelege - de acordul lui Vladimir Putin și, din culise, de binecuvântarea lui Donald Trump.

Evoluția situației de pe front între aranjamente politice și raiduri de bombardament a dovedit, în primul rând, o realitate fundamentală și anume aceea că punțile de comunicare și dialog între Casa Albă și Kremlin nu s-au prăbușit și a transmis, în al doilea rând, un mesaj punctual către președintele Bashar Al-Assad care a fost făcut să înțeleagă (și să accepte) că toate mișcările și luările de poziție ale Moscovei fac parte dintr-o complexă viziune a Federației Ruse asupra geostrategiei și geopoliticii întregului Orient

Mijlociu. Bashar Al-Assad a mai înțeles că politica de eschivă și tergiversare în a accepta proiectul de constituție elaborat după paradigma rusească și refuzul mai mult sau mai puțin explicit de a accepta ideea că unitățile iraniene ale Gardienilor Revoluției și milițiile Hezbollahului libanez proiranian venite în Siria la chemarea guvernului din Damasc vor trebui să considere că și-au încheiat misiunea și să se întoarcă la cazarmile lor din Iran și Liban - o întoarcere concepută a se realiza eşalonat, pe etape, acest refuz, deci nu va face decât să subrezească imaginea și pozițiile de superioritate ale regimului sirian în viitoarele faze ale procesului politic de pace. În atari împrejurări, Bashar Al-Assad s-a grăbit să meargă la Soci pentru a-și întreba protectorul-aliat ce-i de făcut pentru a evita o lunecare a situației către necunoscut. Dicuțiile intense care au avut loc cu acest prilej au avut cel puțin două rezultate nu lipsite de importanță: pe de o parte, declarația prin care Bashar Al-Assad își exprima acordul cu o revizuire de fond a constituției siriene, pe baza proiectului elaborat de Federația Rusă și, pe de altă parte, anunțul făcut de Vladimir Putin însuși pentru a face cunoscut că, personal, se așteaptă ca o asemenea etapă constituțională să permită retragerea din Republica Arabă Siriană a tuturor forțelor militare străine dislocate în această țară. Reprezentantul special al președintelui rus pentru dosarul sirian, Alexandr Lavrentiev făcea, ulterior, precizarea că sintagma "forțe militare străine" se referă la efectivele iraniene, la milițiile Hezbollah, la unitățile armatei turce și la efectivele militare americane din Siria"

O asemenea formulare ridică, în mod firesc, întrebări și nedumeriri: Cine are puterea de a impune americanilor să părăsească, pașnic, cele peste 20 de garnizoane și poziții pe care le dețin în nord-estul Siriei? Nu mai puțin greu de imaginat este și un accept al lui Recep Teyyp Erdogan de a pleca, de bună voie, din Idlib și Afrin, evitând, în același timp, declanșarea altor conflicte sângeroase pentru umplerea golului lăsat în urmă de efectivele turcești. O retragere pașnică a Turciei ar putea să se producă, eventual, dacă se va ajunge la un acord în acest sens, între Ankara și Moscova, dar un asemenea acord este, practic, de neconceput în ceea ce privește “expulzarea” americanilor. Și într-un caz și în celălalt, barierele și incidentele ar putea fi evitate, în extremis, prin extinderea “zonelor de dezescaladare”, pentru a include teritoriile aflate, în prezent, sub control american, respectiv turcesc. O asemenea alternativă ar însemna includerea în textul amendat al constituției siriene, a posibilității de “descentralizare” a actualelor zone de dezescaladare care, astfel, ar putea beneficia de un anumit grad de autonomie care să le permită inclusiv convenirea de acorduri militare cu parteneri străini, ceea ce ar asigura o legitimizare formală a prezenței americane și turce în regiunile pe care le controlează.

În cazul Gardienilor Revoluției Islamice din Iran și al milițiilor Hezbollahului libanez, situația este diferită din două perspective care țin de configurația frontului și de fundamentarea juridică a implicării lor în conflictul intern sirian. Pe de o parte, această categorie de prezență militară străină nu a condus la constituirea a unor “zone de influență” propriu-zise, ele având o distribuție difuză nu numai în geografia națională a Siriei, ci și în morfologia socială a țării, în care a produs chiar modificări ale compoziției demografice confesionale și etnice. Îndeosebi Iranul a acționat, în toți anii de prezență în Siria, pentru implementarea masivă a numeroase familii iranene în localități siriene precum suburbiile turistice Zabadani și Bloudan, și în așezările din sectorul rural al capitalei, mai ales de-a lungul vechiului drum dintre Damasc și Liban, unde se poate vorbi de apariția unor veritabile comunități urbane și rurale iranene. Pe de altă parte, din

punct de vedere al Iranului, al autorităților siriene și al Federației Ruse, toate aceste efective militare ale Iranului sau pro-iranene au intrat în Siria la cererea guvernului sirian și singurul motiv de plecare nu ar fi oferit decât tot de o cerere în acest sens, venită tot din partea regimului din Damasc, sub argumentația că misiunea pentru care unitățile respective au fost chemate – respectiv lupta împotriva fenomenului terorist reprezentat de Statul Islamic – a fost îndeplinită prin înfrângerea acestei entități jihadist-teroriste și prin crearea condițiilor de încheiere a conflictului sirian printr-un proces de negocieri politice.

Este interesant de remarcat că, noul discurs despre plecarea trupelor străine din Siria se referă, punctual, la Statele Unite, Turcia, Iran și Hezbollah, fără aborda și viitorul prezenței rusești (în legătură cu care unicul punct de referință îl reprezintă mai vechile “asigurări” date de Vladimir Putin și de înalți comandanți militari ruși care au vorbit de “disponibilitatea” Moscovei de a-și retrage militarii și echipamentele militare într-un viitor confuz care ar începe “după ce Siria va fi fost pacificată și reconstruită”.

În același context se vorbește, însă, ca și în cazul Turciei și Americii, despre aceeași “retragere etapizată” și “onorabilă” și în cazul efectivelor iranene și ale Hezbollahului libanez. Rațiuni favorizante ale unei asemenea “plecări onorabile” de pe câmpul de luptă există. Pentru Iranul confruntat cu evoluții regionale adverse, cu ostilitatea americană și cu impactul tot mai apăsător pe care îl presupun cheltuielile de ducere a unui război pe două fronturi - cel sirian și cel yemenit - nu mai face o prioritate stringentă din soarta păcii în Siria, Teheranul fiind ocupat, mai degrabă, cu propriile probleme interne, inclusiv de natură economico-socială și cu gestionarea acestora. La rândul său, formațiunea Hezbollah, căreia alege rile legislative din primăvara acestui an i-au asigurat un loc privilegiat pe eșichierul politic libanez, cu un consistent control asupra guvernului și al parlamentului de la Beirut, dar cu resurse puternic erodate de îndelungata sa campanie siriană alături de armatele lui Bashar Al-Assad, are mândria, obsesiv repetată de către Hassan Nasrallah, de a fi fost un “eliberator” al țării veci-

ne, fiind, totodată, animat de dorința de a se impune ca un factor politic și de stabilitate atât pe eșichierul intern libanez, cât și pe cel al ecuației conflictuale a Levantului și a Orientului Mijlociu.

Pe de altă parte, este de dificil de crezut că, după pașii concreți realizați până acum în direcția păcii, Rusia, dar și ceilalți actori regionali și internaționali vor avea disponibilitatea de a permite, în continuare, Iranului și Hezbollahului să lupte "până la ultimul sirian" pentru realizarea propriilor planuri de supremație și expansiune regională și să amenințe cu declanșarea unei noi conflagrații de proporții, prin implicarea Israelului și susținere din partea Americii.

Dacă, așa cum estimează unii analiști arabofoni, situația generală va evolua mai dinamic în direcția păcii, iar procesul retragerii militare din Siria va începe înainte de sfârșitul acestui an, aceasta va permite o accelerare a eforturilor pentru redactarea noii constituții a Siriei, pregătirea cadrului pentru organizarea de alegeri parlamentare, cu rămânerea, fie și formală, în funcție a lui Bashar Al-Assad în perioada de tranziție premergătoare organizării de alegeri prezidențiale și readucerea în discuție a procesului de reconstruire a Siriei și a rolului pe care Organizația Națiunilor Unite îl va avea ca protector și garant al menținerii păcii.

Dacă, până acum, procesele de negocieri desfășurate fie la Geneva, sub auspiciile ONU, fie în capitala kazahă, Astana, sub triplul gir rusoturco-iranian, fie la Soci, în gestiunea lui Vladimir Putin, au reușit înlăturarea a nu puține obstacole politice, militare și morale din calea spre pace, există speranța că, de acum înainte va fi vremea aranjamentelor de culise, bilaterale sau multilaterale, în care toți cei implicați vor avea datoria de a renunța la inhibiții, la orgolii și la respingerea compromisului, pentru a se pune de acord că o pace siriană este posibilă.

„ORATORIUL SIRIAN” SUB BAGHETA LUI VLADIMIR VLADIMIROVICI PUTIN

Maher Naboulsi, Siria

Trebuie să mărturisim că ideea de a așterne pe hârtie rândurile de față ca, de altfel, și titlul lor ne-au fost inspirate de un foarte respectabil studiu, publicat în ediția din luna mai a fundației ruse pentru discuții și studii „Valdai” și purtând semnăturile a trei autori nu mai puțin respectabili, respectiv Vasily Kuznetsov, Vitaly Naumkin și Irina Zvayagelovskaya, fiecare dintre ei, fiind profesori universitari, doctori și academicieni veniți dinspre Institutele de Studii Arabe, Orientale și Islamice de pe lângă Academia Rusă de Științe, Academina de Științe Umaniste a Federației Ruse sau celebra și venerabila Universitate Lomonosov de la Moscova. Lucrarea, de amplă respirație ideatică și dimensiune în spațiul tipografic, poartă titlul - reprodus aici în limba engleză în care ne-a fost accesibil „Russia in the Middle East. The Harmony of Polyphony” – sugerând ispititoare invitație într-un Atheneu sau, oricum, într-un vast tărâm al muzicii polifonice în care, printr-o meșteșugită tehnică a stilisticii, nu ne așteaptă nici monștrii sacri ai secolelor de portative, nici comoda tiranie purificatoare a muzicii, ci însăși muza Euterpe care și-a schimbat harfa cu spada și cu platoșa de fier al zeului Ares. Pe acest fundal al pretextului muzical, autorii vorbesc despre istoria ascensiunii și despre deznodământul apoteotic al „asistenței” ruse acordate propășirii și renașterii liberale, statornice și echitabile a lumii arabo-islamice a Orientului Mijlociu și, în acest context, a Siriei

măcinată de șapte ani de război pustiitor, dar având zăgrăvită pe flamură, o pasăre Phoenix ridicând-se din cenușă. În economia articolului celor trei autori - articol care urmează structura unui libret de operă, azi ne aflăm, noi spectatorii, în faza în care sunt, analizate tempourile discursului muzical: andante pentru palestinieni, allegretto, pentru politica lui Donald Trump, andantino, cât privește ultimele zbateri ale frontului sirian și așa mai departe. După această fază de laborator, urmează procesul negocierilor de la Ganeva, apoi cele de la Astana și de la Soci și repetiția generală cu public în măsura în care acesta va putea fi găsit. Aceasta este mișcarea a doua numită de autori, „concert for Russia and the World” și, apoi, partea finală, apoteotică – „Symphony of Moscow”.

În faza în care se află astăzi criza din Siria, președintele Vladimir Putin nu mai are nici un motiv serios de îngrijorare cât privește evoluțiile viitoare pe termen scurt în această țară și se poate spune că nimeni nu intenționează și nici nu are potențialul de a obstrucționa dorințele, influența și planurile pe care „omul forte de la Kremlin” le are în legătură cu viitorul poporului sirian..

În egală măsură, nimeni, în comunitatea internațională, nu mai aduce în discuție legitimitatea prezenței militare a Federației Ruse în Siria care, oficial, are la bază solicitarea făcută, în acest sens, de către regimul pro-rus din Damasc. O cerere care nu diferă, fundamental, de acordul încheiat, în 1987, între Afghanistan și fosta Uniune Sovietică, prin care guvernul pro-sovietic de la Kabul solicita intervenția Armatei Roșii împotriva rebelilor islamiști și minoritari etnici afgani. Diferența dintre aceste două cazuri este dată de faptul că dacă Occidentul nu a recunoscut niciodată legitimitatea intervenției sovietice în Afghanistan, același Occident s-a acomodat cu statu-quo-ul creat de intervenția rusă în Siria pe care nu numai că nu a contestat-o vreodată în mod serios, dar a eliminat-o, ca pe o stare de fapt, din întreaga sa retorică actuală.

Europenii, la unison cu americanii, vorbesc cu acrimă despre anexarea Crimeei și despre „treburile murdare” pe care Federația Rusă le

face în Crimeea, la periferia Uniunii Europene și a Alianței Atlantice, dar discută cu jumătate de voce atunci când discursul se abate către cele ce se întâmplă pe fronturile din Siria care, în marile cotidiene ale mass-mediei globale, sunt abordate nu ca o excepție, de la normalitate, ci ca regula care confirmă și justifică această excepție. Capitalele transatlantice au declanșat un tsunami de critici și acuze pentru obscura tentativă de asasinare, în Marea Britanie, a dublului agent-spion Serghei Skripal, dar aceleași capitale au încetat de mult să mai vorbească despre carnagiile produse de raidurile bombardierelor rusești în rândul civililor sirieni.

În Siria, „misterul” individualizării actorului rus drept unicul și decisivul dirijor al ceea ce trebuie să se întâmple și al ceea ce nu este bine să facă, are un cifru simplu de dezlegat și el constă în aceea că acționând pentru promovarea programelor și intereselor ruse în Siria și în întregul angrenaj conflictual al Orientului Mijlociu, diplomația și propaganda rusească nu conțin - și reușesc - să prezinte propriile succese ca fiind - în totalitate sau parțial - reușite ale celorlalți actori interni, regionali și internaționali angrenați în criza siriană. Atunci când „legendarul” general iranian Qassem Soleymani a prezentat omologilor săi ruși rapoarte alarmiste și hărți doveditoare ale faptului că prăbușirea militară a lui Bashar Al-Assad era iminentă, neputând fi evitată decât printr-o decisivă intervenție armată a Gardienilor Revoluției și a milițiilor lui Hassan Nasrallah, colegii ruși și, din spatele lor, „comandantul suprem” Vladimir Putin au interpretat partitura lui Soleymani, dându-i dreptate, iar a doua zi, la 30 septembrie 2015, armada aeriană a bombardierelor rusești a intrat în acțiune, salvându-l de la prăpastie pe aliatul Bashar. Și toată lumea a fost mulțumită. În mod similar, noul sultan de la Cornul de Aur, Recep Tayyip Erdogan și-a imaginat că, ordonând doborârea unui Suhoi rusesc și anunțând, cu surle și tobe, operațiunile „Scutul Eufratului” și „Ramura de Măslin” împotriva minoritarilor kurzi, a fost convins că aceste manifestări de forță îl vor intimida pe Vladimir Putin. Numai că Vladimir Putin a avut o altă manieră de a răspunde, aplicând vechea și eficienta metodă pe care arabii o numesc „*al-jazara wal-Assa*”, tra-

ductibilă prin „morcovul și bastonul” și reprezentabilă, imagistic, prin respectiva legumă atârnată de vârful unui baston și folosită drept momeală pentru a face asinul să meargă și nu oricum ci în direcția dorită de stăpân. Iar, în acest caz, morcovul a însemnat Astana care a dat lui Erdogan satisfacția de a face din Turcia unul din marii piloni ai păcii și ai războiului din Siria. Dar ai unei păci pe care scrie, cu majuscule roșii „Sdelano v-Rossiiskoy Federatij”, adică „Fabricat în Federația Rusă”

Este tot mai evident că Rusia se singularizează, prin vorbe și fapte, în toate deciziile care privesc evoluția conflictului sirian, în condițiile în care forțele americane desfășurate în această țară capătă tot mai vizibil caracterul unei „prezențe temporare” ale cărei misiuni sunt dictate nu atât de calcule și raționamente strategice, ci de evoluțiile capricioase ale fronturilor de luptă. Și chiar în referirile sporadice la un posibil nou summit între Vladimir Putin și Donald Trump, comentariile și prognozele mediatice și politologice lasă să se înțeleagă că pe agenda de lucru a eventualei întâlniri americno-ruse la nivelul cel mai înalt, chestiunea siriană va figura pe o poziție periferică în ierarhia priorităților, ceea ce reconfirmă lucrul deja știut că Washingtonul nu are nici voința, nici disponibilitatea de a rămâne, în continuare, în ceea ce, ani de-a rândul, a fost o febrilă „con competiție pentru Siria”. Iar

această atitudine de „non-combat” este la fel de aplicabilă și în cazul celorlalte mari capitale occidentale. Cancelarul Angela Merkel și președintele Emmanuel Macron par a fi foarte interesați de realizarea, împreună cu Vladimir Putin, a unei soluționări politice care să permită demararea fluxului de investiții către proiectele de reconstrucție siriană. Numai că, și în acest caz, liderul de la Kremlin se simte - și este - suficient de puternic pentru a schimba ordinea priorităților, punând în fruntea acestora nu problema cursei occidentale pentru contracte de reconstrucție, ci modalitățile de rezolvare a problemei refugiaților sirieni, inclusiv prin reîntoarcerea acestora la căminele lor. „Să separăm politica de problemele reconstrucției” este deviza actuală a președintelui rus, ceea ce înseamnă, pe lângă chestiunea umanitară a refugiaților, abordarea, în același regim prioritar, a necesității, evocată tot mai frecvent și mai insistent de Vladimir Putin însuși, a plecării tuturor forțelor militare străine desfășurate în Siria.

Vladimir Putin nu se grăbește și nu are motive să se grăbească, atâta vreme cât toate partiturile „Oratoriului sirian” sunt în mâinile sale. Iar din acest punct de vedere, autorii articolului menționat la începutul rândurilor de față, nu se înșeală: Marele spectacol de gală va avea loc la Moscova. Sub bagheta lui Vladimir Valdimirovici Putin.

Complex turistic DORIPESCO
DN13, la 25km de Brasov spre Sighisoara
Tel: 0721 204 146
Restaurant, cazare, pescuit

Al doilea Trianon. Ungaria și miza gazelor din Marea Neagră

**Dr. Dan DUNGACIU –
Director Institutul de
Științe Politice și Relații
Internaționale (ISPRI)
– Academia Română**

Există două tăceri asurzitoare ale Bucureștiului în politica externă. Una ține de Chișinău (întoarcem capul de la un episod care, păstrând proporțiile, ar fi fost echivalentul invalidării de către Putin a victoriei lui Navalnîi în funcția de primar al Moscovei), alta de Budapesta. Ultima tăcere are și o teorie: dacă vorbim public despre ce face/spune Budapesta facem jocul ei.

Ungurii atât așteaptă, adică să facem această greșală, respectiv să reacționăm, pentru că așa ei și-ar atinge obiectivele provocărilor și ar câștiga neîndoielnic.

Teoria e uluitoare. Căci dacă faci doi pași înapoi realizezi urgent absurdul ei: ce să mai câștige Budapesta în plus dacă până acum a câștigat tot? Umilește România prin refuzul de a-i onora Ziua Națională, premierul Orban nu se întâlnește cu oficialii de la București, UDMR a deveni „filială” FIDES în România, gazul din Marea Neagră l-a rezervat deja, Dunărea este blocată, deficitul comercial al României în raport cu Ungaria este aproape egal cu cel al Chinei.

Ministrul maghiar de externe se erijează la Washington în apărătorul Europei, Budapesta devine treptat hub-ul regional al României, Bucureștiul este ținut pe tușă la OECD tocmai de vecinul cu care clamăm „prietenie perfectă”. Și multe altele.

Ce să mai câștige în plus dacă România ar reacționa? În realitate, această teză este măsura neputinței noastre de azi: relația cu Budapesta nu e o chestiune de adjective, ci o chestiune de proiecte. Proiect pe care Ungaria îl are, iar România, nu.

Încremeniți în propria neînțelegere, politicienii

români dau senzația că 1918 sau Trianon-ul încă nu s-au petrecut și în mințile lor. Nimic din potențialul acelor evenimente (Centenarul, adică) nu vibrează în conștiințele lor. România este defensivă, tăcută și irelevantă. Iar declarațiile oficiale sunt strict ca urmare a presiunii publice și a întrebărilor intempestive. Reactive, fără viziune, fără miză, fără consecințe.

Suntem pe cale să consemnăm eșecul profund și irepresibil al unei clase de decidenți care va rămâne în istorie ca generația politică care a ratat Centenarul. Dar să le luăm pe rând. **Ungaria sub semnul traumei. „Cea mai mare nedreptate din istoria lumii”.**

Ungaria și-a ales deja brand-ul de țară în Centenarul unirii românilor și în perspectiva lui 2020. El este trauma. Suntem o națiune traumatizată de primul război mondial, de Trianon, și voi toți trebuie să înțelegeți asta. Iar trauma este a noastră, numai a noastră, unică și irepetabilă. În competiția suferinței din Centrul și Estul Europei, Budapesta s-a declarat de departe câștigătoare.

Noi suntem campionii suferinței. Priviți-ne rănilile! Sunt încă deschise, purulente, evidente. Și dacă nu sunt, vom face totul ca să fie! Și pentru asta sunt expuse abundent, la Budapesta și Bruxelles, pe străzi și bulevarde, în expoziții și muzee. E o suferință exhibată, ostentativă, necenzurată. Rănilile nu trebui vindecate, ci afișate, expuse. Nu se cere sprijin, ci compătimire. Nu vrem să rezolvăm sau să depășim trauma, vrem să o accentuăm. Noi suntem în regiune imaginea „dreptului suferind”. Noi suntem un lov al Europei de Est...

Pasul firesc spre rezolvare nu există. Orice propunere ar fi o jignire; un veritabil atentat la identitatea națională a ungarilor așa cum o văd liderii politici de azi. Ei nu vor să se vindece, pentru că trauma e prea prețioasă. Dacă trauma se rezolvă, printr-un miracol, ce mai rămâne după? O întrebare pe care nimeni nu să o pună în mod

serios....

Trauma sau sentimentul traumei este și revendicativ. Iar în numele traumei cerem dreptul la reacție, la compătimire, la sprijin. Le-a spus-o europenilor, cu subiect și predicat, Janos Lazar, șeful de cabinet al premierului ungar Viktor Orban și al doilea om ca putere din Ungaria, într-un discurs susținut cu ocazia Zilei Coeziunii Naționale, marcată – cum altfel? - în aceeași zi cu comemorarea semnării Tratatului de la Trianon în 1920: „Este timpul ca vecinii noștri și liderii Europei să admită și să-și ajusteze politicile în consecință: națiunea ungara este victima Tratatului de la Trianon și nu inițiatorul și făptuitorul acestuia.

Este inacceptabil ca singurul lucru pe care liderii țărilor vecine îl pot spune este acela că e timpul ca ungurii să treacă peste vechile lor doleanțe. Națiunea ungara ar trebui să primească, dacă nu reparații materiale, cel puțin reparații morale pentru cea mai mare nedreptate din istoria lumii". Ați înțeles? „Cea mai mare nedreptate din istoria lumii”.

Vladimir Putin este un ins modest, s-a limitat la un secol. Pentru el, prăbușirea URSS a fost „cea mai mare catastrofă geopolitică a secolului XX”. Pentru unguri, Trianonul este, nici mai mult nici mai puțin, „cea mai mare nedreptate din istoria lumii”.

Acesta este în realitate sunetul de fond sau decorul pe care se derulează relațiile bilaterale. Ungaria vrea să își ia în continuare revanșa după Trianon. Fără să mai existe posibilitatea un război propriu-zis, Budapesta vrea totuși să mai lupte odată în primul război mondial.

Și să îl câștige.

Relația România-Ungaria sub aspect etno-identitar

Gesticulația etno-identitară a Budapestei a fost abundentă și nici nu știi de unde să începi. S-au construit instituții de comemorare și gestionare a memoriei, prin decret guvernamental, cum este oficialul Institut de cercetare VERITAS, cu trei obiective, printre care cel mai important este

Trianonul și consecințele sale. O bună parte din iredenta maghiară aflată în afara granițelor este prezentă aici și își face încălzirea pentru 2020.

În 2017 am consemnat refuzul obstinat, sfidător și fără precedent la nivel european de refuz al participării diplomaților maghiari la Ziua Națională a României. Nici ulterior nu a venit nicio confirmare că lucrurile se pot schimba în bine, în ciuda gesturilor umilitoare la care au recurs autoritățile de la București. Plus ignorarea totală de către premierul Viktor Orban a oficialilor români pe care nu îi întâlnește.

Aproape concomitent, încep vizitele insistente ale istoricilor maghiari – vizată a fost în special Academia Română – pentru a redeschide un dialog pe chestiunea primului război mondial, consecințe, evaluări retrospective.

Unei instituții cruciale din arsenalul românesc de politică externă i-a venit o idee și mai năstrușnică: o reuniune pe un vapor a mai multor istorici din Europa care să se îmbarce la Budapesta și să tot discute despre consecințele primului război până la Sulina. În final, ar fi debarcat cu concluzii proaspete și numai bune de servit în prag de Centenar.

Spre meritul ei, Academia Română a fost prudentă. Și pe bună dreptate. Ce are de discutat/clarificat România despre consecințele primului război. Ce nu e clar? Ce e „de discutat”? Simpla punere în discuție a consecințelor are, evident, un obiectiv politic, nu academic.

În primul rând că statul național Ungaria nu este Imperiul Austro-ungar, nici măcar moștenitorul acestuia, entitatea care, după război, a căzut, alături de alte imperii, la judecata istoriei, care de atunci încolo a proclamat drept principiu politic suprem „principiul naționalităților”, bazat pe majorități naționale, nu minorități imperiale. Așa s-a născut statul național Ungaria.

Oficialii sau oficioșii maghiari nu realizează astăzi în ce schizofrenie se plasează unii dintre ei: pe de-o parte abhoră „pax americana” a președintelui Woodrow Wilson și Tratatul de la Trianon, pe de altă parte Ungaria este condusă de un lider care este întruchiparea plenară a spiritului Trianonului (pe care chiar îl excede une-

ori), respectiv ideea de stat național bazat pe majorități etno-naționale!

Dacă era ceva de discutat însă, ar fi fost, poate, maniera de argumentare a delegației maghiare conduse de Conte Appony, care, la Paris, în 1920, a încercat să amâne cât mai mult semnarea tratatului de pace care ar fi dus la recunoașterea Unirii Transilvaniei cu România. Justificarea delegației maghiare este uluitoare și ar fi interesant dacă istoricii maghiari de la Budapesta, puși astăzi pe conversații retrospective, dezbat această chestiune.

Nu e nicio surpriză că în documentația livrată de Conte Appony este negată continuitatea daco-romană, că istoria românilor din Transilvania este distorsionată strict în conformitate cu teoriile lui Roessler (românii au venit din Balcani în secolele XIV – XV) sau că aceștia au fost „factor perturbator” al ordinii maghiare, fiind nevoie de eforturi pentru civilizarea „păstorilor semino-mazi”.

Ceea ce este șocant de-a dreptul este efortul încrâncenat de a demonstra Europei și Americii, adică „lumii civilizate”, „inferioritatea rasei românești”. Nici mai mult nici mai puțin. Spicuim aproape la întâmplare: „Din punct de vedere intelectual și economic Transilvania este cu o sută de ani mai avansată decât România, de aceea alipirea ei la România va avea o influență nefastă asupra dezvoltării sale și poate provoca tulburări cât se poate de serioase”... Și încă: „Superioritatea maghiarilor și a sașilor în discuție nu se datorează nici protecției statului maghiar, nici unui sistem de opresiune bazat pe violență.

Aceasta este o presupunere care este negată de datele statistice care demonstrează faptul că inferioritatea rasei românești se manifestă într-o manieră frapantă ori de câte ori le este lăsat spațiu liber pentru inițiativa privată”... „Înapoierea civilizației și dezvoltării economice a românilor nu trebuie să surprindă pe nimeni, este o certitudine faptul că trăind într-un stat, alături de alte popoare, românii nu reușesc și nu au reușit de multă vreme să egaleze acele popoare (...)”

Argumentația pură a unui imperiu care îi consi-

dera inferiori din punct de vedere rasial pe supușii săi. Dar despre asta, lumea academică maghiară nostalgică după situația pre-Trianon și în vizită la București nu mai dorește să discute astăzi.

Relația România-Ungaria sub aspect geopolitic

Nu mai este cazul să reluăm aici argumentele despre colaborarea consistentă și primejdioasă dintre Budapesta și Moscova. Ironia este în altă parte. Episodul recent cu declarațiile la unison ale oficialilor unguri despre gazul din Marea Neagră și „sabotajul” României a căpătat, dincolo de tonul ireverențios, aspecte inimaginabile.

Postura în care este pusă România este uluitoare. În primul rând, mesajul principal era transmis de la Washington (sincronizat cu cel de la București), ocazionat de o conferință mondială dedicată energiei la care România nu avea niciun reprezentant.

În al doilea rând, este vorba despre reprezentantul unui stat care este notoriu în regiune pentru trei lucruri:

a). Ungaria a sabotat proiectul european Nabucco, care urma să aducă prin Turcia gaz natural din zona caspică și Asia Centrală în Europa, pentru a se evita dependența de gaz rusesc;

b). Viktor Orban construiește centrala nucleară Paks cu tehnologie și credite rusești, după unele voci ar fi una dintre cele mai mari afaceri de corupție, în valoare de 10 miliarde dolari;

c). Budapesta în mod unilateral a oprit proiectul european al conductei BRUA (Bulgaria, România, Ungaria, Austria) care urma să aducă gaz în Austria. BRUA nu mai există din cauza Budapestei, nu a Bucureștiului.

Cu toate acestea, ajungem astăzi la o veritabilă și ridicolă inversare de roluri. Lucrurile sunt însă clare. Proiectul Ungariei este de a deveni lider/hub regional, prin asta minimalizând și scoțând de pe hartă România.

Oprirea gazului la Budapesta este consecința acestui proiect, la fel și viitoarea conectare la

Turkis Stream sau prelungirea contractelor de gaz cu rușii. Budapesta joacă astăzi cartea euroatlantică – așa cum ieri o juca pe cea rusă – din oportunism, pentru a-și maximiza poziția în regiune și a lăsa România în minorat.

În ceasul al 12-lea Bucureștiul ar trebui să înțeleagă că dacă România a avut față de Ungaria o politică asumată și explicită de appeasement (de cedări, împăciuitoare), Budapesta a avut față de România o veritabilă politică de containment (îndiguire, blocaj).

Relația România-Ungaria sub aspect politic

Politic, Bucureștiul are față de Budapesta o atitudine concesivă și de evitare a punerii Budapestei în fața consecințelor faptelor sale, considerând că, dacă îl va lăsa pe Viktor Orban să facă câte un exces, acesta se va potoli, astâmpărându-și setea de provocări.

Există un cuvânt în limba engleză cu profunde implicații pe arena internațională – appeasement. Nu există o traducere consacrată. Sensul cel mai bun ar fi de politică împăciuitoare, fiind vorba, în esență, despre tendința spre compromis a unei părți, chiar cu încălcarea unor principii asumate și consacrate, cu scopul evitării conflictului sau a războiului.

Exemplul clasic este politica guvernului britanic condus de Neville Chamberlain, ilustrată prin Tratatul de la München din 1938. Politica de concesi, împăciuitoare, nu a prevenit în niciun caz războiul, deși acest obiectiv era justificarea concesiilor asumate. Dimpotrivă. Încurajat de această cedare, pe care a perceput-o ca o slăbiciune, Hitler a trecut la ofensivă și a invadat Polonia. Cum a spus-o cinicul vulpoi Winston Churchill: „Un împăciuitoare este cineva care hrănește un crocodil sperând că el va fi mâncat ultimul”.

Aceasta a fost și este politica Bucureștiului. România a acceptat și a înghițit totul, hrănind în continuare crocodilul. Ungaria este azi bazată pe 70% vot extrem (vot iliberal plus vot de extremă dreapta), cu o singură pată salubă, respectiv liberală, în jurul Budapestei. Ungaria este astăzi un regim iliberal, o construcție care are la bază o

sofisticată evoluție legislativă/constituțională care a modificat din temelii fundamentele societale și politice ale statului vecin afectând, după unele voci, stâlpii de rezistență antitotalitară ai ungarilor.

În pofida acestei realități, clamează superioritate morală. Iar România, paralizată, a făcut cedări de neconceput. Politic, UDMR-ul a ajuns „filiala” FIDESZ în România, iar șantajul acestui partid are nu doar o componentă de politică internă, ci una geopolitică. Cedările față de UDMR sunt soliciitate de către Budapesta inclusiv pentru „îmblânzirea” poziției la OECD. România a ajuns cu mâinile legate. Budapesta sesizează situația imposibilă și nu se poate abține să nu o persifleze.

În cadrul unei emisiuni difuzate pe 4 iunie de televiziunea ungară ECHO TV vicepremierul maghiar Zsolt Semjén a făcut o serie de afirmații uluitoare: „Noi trebuie să purtăm doliu după Trianon, trebuie să fim mândri că am supraviețuit și trebuie să prezentăm dreptatea istorică. Este important să subliniem că niciun stat succesor nu are prea multe motive pentru a sărbători.

Neluând în considerare faptul că Adunarea Națională de la Alba Iulia nu a fost legitimă din punctul de vedere juridic, cea mai „tare” chestiune o reprezintă România, deoarece în zilele noastre în conștiința națională a românilor nu Transilvania este problema principală, ci faptul că români care trăiesc pe teritoriul Republicii Moldova, în Basarabia, pe teritoriul delimitat de Prut, Nistru și de Delta Dunării nu vor să se unească cu România.

Din cauza faptului că Republica Moldova nu a fost anexată de România, această țară a suferit prima mare înfrângere în istoria sa, ceea ce românii nu pot accepta niciodată. A doua chestiune este posibila separare a Munteniei de Moldova, ceea ce este o teamă permanentă în conștiința națională a românilor și pentru politicienii români”. Sunt vorbele unui vice-premier al unui stat cu care România are „o prietenie perfectă”.

Relația România-Ungaria sub aspect economic

În 2017, deficitul comercial al României în relația cu Ungaria a fost de 2,7 miliarde de euro (cu China a fost aproape, de 3 miliarde de euro!).

Ungaria se proclamă hubul regional al României, se interconectează cu Vestul, face o politică regională (Balcanii de Vest) și chiar globală (a se vedea recente investiții MOL în Pakistan) cu mult dincolo de dimensiunile ei. Budapesta joacă în „cele trei mări” și își urmărește interesele economice, în condițiile în care proiectele economice convingătoare ale României în acest format nu au apărut încă.

România este șantajată și ținută în șah la OECD, unde Ungaria lucrează din greu să așeze criterii politice ca precondiții de aderare (în condițiile în care state ca Rusia sau Columbia, care au primit „road map”-ul, nu au fost grevate de așa ceva).

Obiectivul la OECD al Ungariei este de fapt geopolitic și geoeconomic, ca și ca în cazul blocării Dunării, sugrumată la Budapesta ca să nu poată fructifica potențialul enorm de transport pe care îl are, minimalizând, implicit, potențialul Constanței. Budapesta nu vrea o României puternică, deci nu vrea o României în OESD. Și dacă va fi să accepte, prețul va fi enorm.

În plus, în ultima vreme a mai apărut o tendință care merită consemnată aici. Economic, Ungaria „se vinde” în exterior ca având o piață de 12 milioane de consumatori, nu 10 milioane cât ar fi populația Ungariei. Milioanele în plus vin din așa numitul „ținut secuiesc”, pe care Budapesta îl prezintă ca făcând parte din zona ei economică, adică piață controlată de firmele maghiare (de aici și transformarea UDMR în „filială” FIDESZ).

Povestea gazelor din Marea Neagră este doar un episod în acest tablou amplu. Gazul românesc (concesionat) se pregătește să ajungă la Budapesta, și până când diplomația românească va reuși (cum?) să transforme BRU în BRUA gazul va fi distribuit, gestionat și repartizat de Ungaria. În condițiile în care gazul românesc din Marea Neagră va fi exploatat, miza României este să păstreze o cantitate cât mai mare pentru propria dezvoltare.

Experții vorbesc de trei direcții:

a). racordare gospodăriilor la gaze (35% în România față de 95% în Ungaria), care se poate face inclusiv prin fonduri europene sau chiar ajutoare de stat;

b). centrale electrice pe gaz (nu pe cărbune sau nu preponderent pe cărbune);

c). relansarea industriei petrochimice, care în România are o bază de plecare extrem de favorabilă, vechile platforme – Oltchim, Borzești Onești, Pitești - având facilitățile necesare (curent, infrastructură de transport, aprobări de funcționare etc.).

Între timp însă, Ungaria sapă la propria groapă, și la a altora. Căci victimele colaterale ale comportamentului sfidător și iresponsabil al oficialilor maghiar pot să fie... Exxon Mobile și OMV, companiile care au în acest moment licențele de explorare ale gazului din Marea Neagră și care se grăbesc, pe bună dreptate din punctul lor de vedere, să îl vândă.

Nu îi interesează cui, dar, în condițiile în care România nu are un plan pentru absorbția gazului, acesta se va duce celui care l-a rezervat deja, adică companiilor maghiare. Și aici poate apărea defecțiune politică. Prin sfidarea la adresa românilor, Budapesta oficială deschide o dezbatere publică în România despre gazele de la Marea Neagră care până acum a fost evitată. Adică politizează și mai mult tema.

Și se va ridica următoarea problemă: de ce România trebuie să extragă acum, intempestiv, gazele de la Marea Neagră și, în condițiile în care nu are cum să le exploateze, să le vândă unei Ungarii – cal troian al Rusiei lui Putin - care umilește, persiflează și șantajează Bucureștiul? Nu e mai bine să aștepte până când le va putea fructifica ea?....

Proverbiala aroganța maghiară riscă să joace festa Budapestei - cum a făcut de multe ori în istorie - și de data aceasta.

Consensul tăcerii. Cui i-e frică de Viktor Orban?

Nu există concluzii, doar întrebări fără răspuns. Tăcerea pe chestiunea maghiară este, din păcate,

unanimă azi în România, indiferent de culoarea politică și poziție partidelor (la putere sau în opoziție). Proiectul Budapestei îl știm. Nu îl cunoaștem pe cel românesc.

De unde și o întrebare care le rezumă pe toate: Când vom avea o poziție coerentă a politicienilor și a statului român pe această chestiune în care subiectele să fie puse, calm și eficient, pe agenda națională, europeană și euroatlantică a Bucureștiului?

Chestiunea maghiară, neclarificată la timp, e o bombă cu ceas.

Articol publicat inițial de cotidianul Adevărul, www.adevarul.ro și republicat cu amabilul accept al autorului.

Frusta matematică a riscului geopolitic

Geopolitical Futures

Rezumat

Vehiculele electrice pot reprezenta viitorul însă petrolul este prezentul și, atâta timp cât lumea funcționează pe baza producției și vânzării acestuia, rămâne o marfă pe care o monitorizăm îndeaproape. Am mai expus teza noastră în trecut: în esență, petrolul de șist, cu costurile tot mai reduse prin care acoperă investițiile (break-even costs) a fixat un plafon pe termen lung al prețurilor. Este o veste proastă pentru țările care depind de rezervele lor de petrol pentru incasările bugetare, în special Arabia Saudită și Rusia.

În prezent, prețurile petrolului se situează la niveluri care nu s-au mai înregistrat din 2014. Iranul și Israelul au făcut schimb de lovituri în Siria și au agitat piețele în acest proces. Doi dintre producătorii majori de petrol, Venezuela și Iranul, sunt

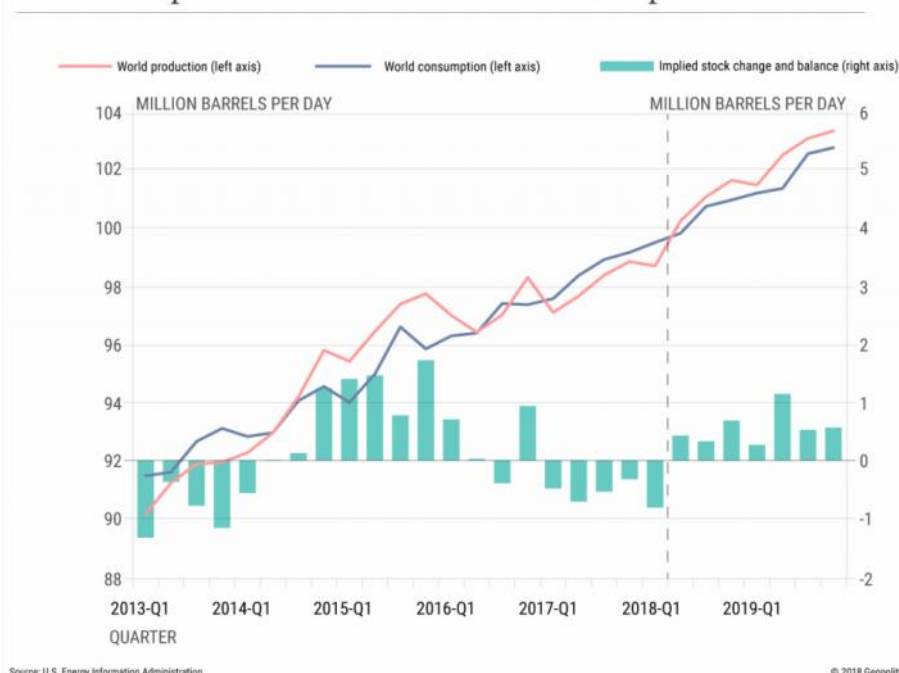
confruntate cu instabilitate internă (Venezuela) sau instabilitate internă și amenințări externe (Iran) care pun capacitățile acestora de producție și de export sub semnul îndoielii.

Nu ne ocupăm încă cu prognozarea prețurilor viitoare ale mărfurilor, dar având în vedere aceste evoluții, a venit vremea să reexaminăm teza noastră. În această abordare în profunzime, ne vom extinde în două direcții de analiză a prețurilor petrolului: fundamentele, așa cum sunt ele determinate de cerere și ofertă și primele (premiums) generate din când în când de definiția ambiguă a incertitudinii în zonele lumii producătoare de petrol. Abordarea ar trebui să ne ajute să răspundem unei întrebări fundamentale: ce ar însemna pentru Rusia și pentru Arabia Saudită, două țări majore care au nevoie de capitaluri pentru a-și transforma economiile și sectoarele militare, dacă prețurile rămân suficient de ridicate pe o perioadă destul de lungă?

Cererea și oferta

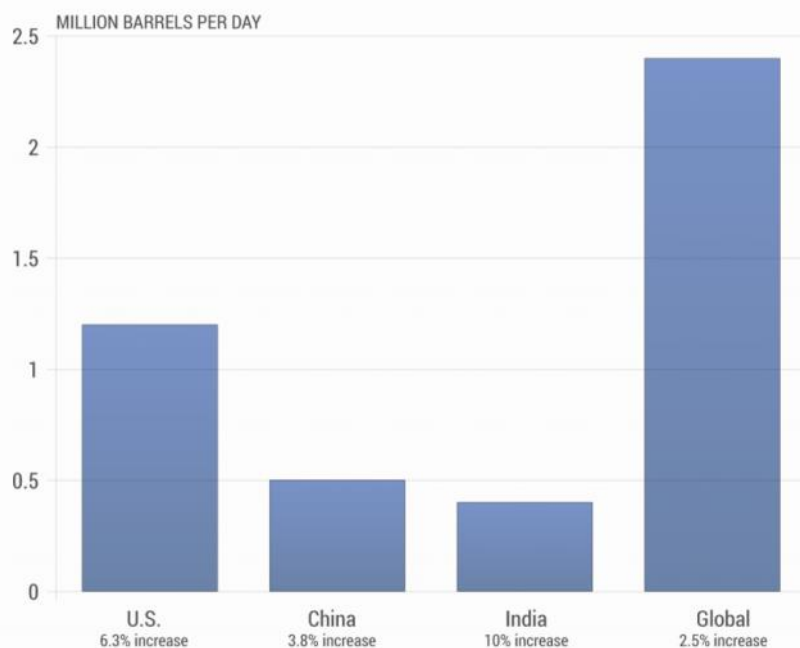
Consumul global de petrol a depășit producția încă de la începutul anului 2017 ca urmare a scăderii ofertei datorată reducerii cotelor țărilor OPEC și a declinului producției SUA (prețurile reduse ale petrolului au scos multe firme americane producătoare de petrol de șist de pe piață

Global Liquid Fuels Production and Consumption Balance

© 2018 Geopolitical Futures

Increase in Oil Consumption, 2017-2018

Source: US Energy Information Administration

© 2018 Geopolitical Futures

și au determinat alte firme americane să renunțe la a mai forța puțuri cu costuri ridicate de acoperire a investițiilor). În trimestru I 2018, consumul global s-a cifrat la 99,52 milioane barili pe zi (mbz) în timp ce producția a fost de 98,71 mbz. Cu toate acestea, Administrația pentru Informațiile privind Energia (AIE) a SUA nu se așteaptă ca acest trend să dureze și ca urmare a faptului că producția americană de petrol din șisturi este din nou în creștere, subiect care va fi abordat în detaliu mai jos.

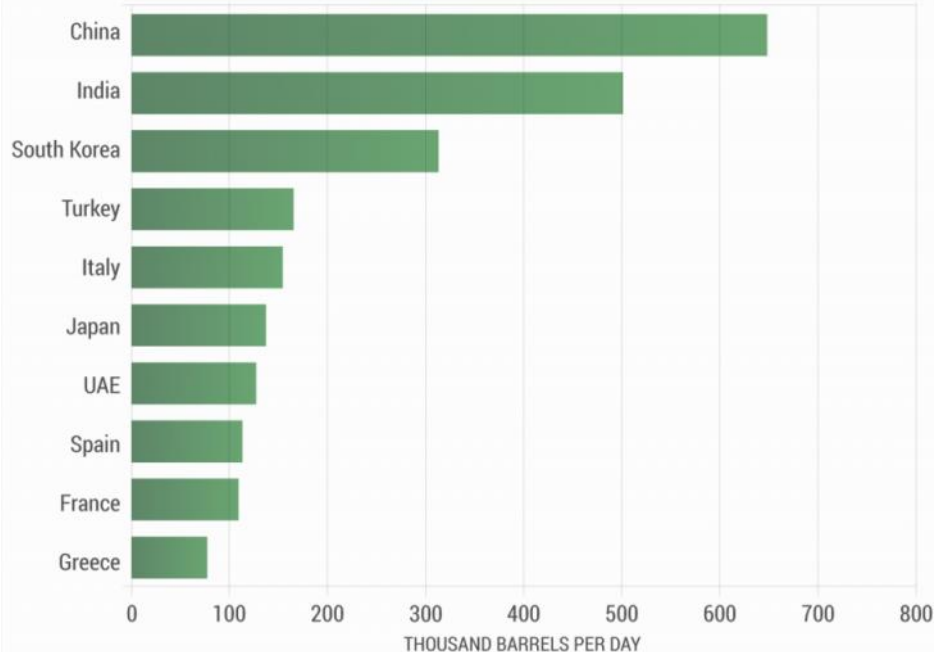
Consumul a crescut, la rândul său, în principal ca urmare a

unei cereri mai mari în America de Nord și în Asia – cu deosebire în China și India. Efectul net a fost declinul stocurilor de țiței, care au scăzut cu 20 milioane de barili sub media pe cinci ani, o cifră utilizată de OPEC pentru a-și calibra producția.

Trendurile sunt confirmate și clare, însă două circumstanțe pot strica echilibrul: denunțarea efectivă a acordului nuclear cu Iranul și cvasi anarhia în Venezuela. Le vom aborda pe rând, însă, în ultimă instanță, miza legată de producția de petrol nu este sufi-

cientă pentru scăderea ofertei globale pe un termen destul de lung pentru a crea un deficit serios.

Top Importers of Iranian Oil

Note: Average from November 2017 to April 2018
Source: Bloomberg

Graphic redesign by Geopolitical Futures

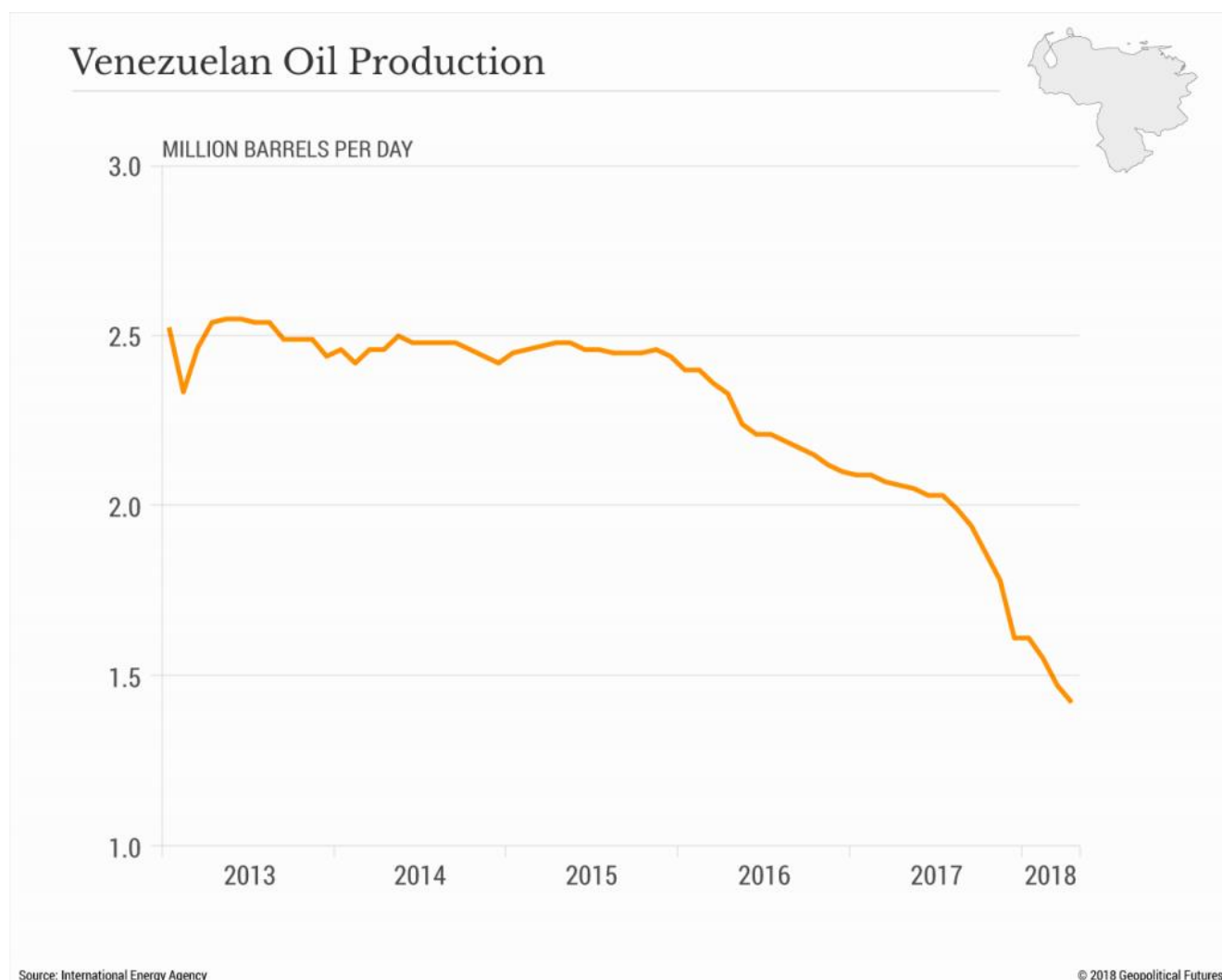
Iranul extrage aproximativ 3,65 mbz de petrol și exportă 2,4 mbz. Anumite surse estimează că reaplicarea sancțiunilor ar putea determina reducerea exporturilor Iranului cu 1 mbz. Cu toate acestea, în acest caz sancțiunile nu beneficiază de un front comun și unele țări caută modalități creative să le evite. Unul din cei mai mari clienți ai Iranului, India, a declarat clar că nu intenționează să suspende importurile de petrol Iranian, cu sau fără sancțiuni. Aproximativ jumătate din exporturile iraniene de petrol sunt direcționate către China și India și, pentru a stabili o estimare de bază, să presupunem că producția Iranului scade cu 50%, de la 2,4 la 1,2 mbz.

Venezuela a produs aproximativ 1,4 mbz petrol în aprilie 2018. Nivelul reprezintă o scădere cu 32% față de aprilie 2017 și unele rapoarte anticipează că, având în vedere instabilitatea in-

ternă, echipamentele și facilitățile depășite, producția Venezuelei ar putea scădea cu încă 500000 bz. Împreună cu declinul producției Iranului, aceasta înseamnă o scădere de aproape 1,7 mbz a producției globale de petrol în cursul anului viitor.

Având în vedere această estimare a scăderilor potențiale, pentru a comensura cu cât mai multă exactitate efectul asupra prețurilor, trebuie să estimăm și creșterile potențiale ale producției. Una dintre regiunile pregătită să crească cel mai rapid extracția de petrol este Statele Unite.

SUA extrage aproximativ 10,7mbz petrol, din care aproape 84% provine din șisturi (diferența de 1,65 mbz provine din forajele marine din Golful Mexic; este cea mai ridicată extracție înregistrată vreodată în Golful Mexic, care urmează să mai crească în 2019). Se anticipează că producția globală de combustibili lichizi (totalitatea

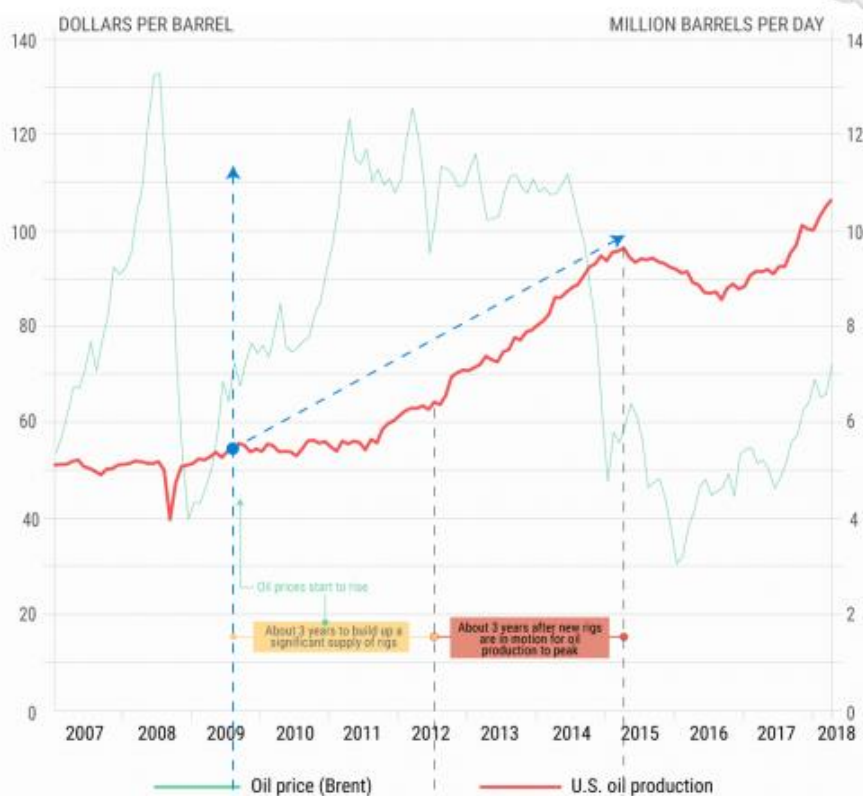

produselor petroliere lichide, în care intră petrolul și produsele rafinate) va crește cu 4,7 mbz între aprilie 2018 și decembrie 2019, conform AIE. Creșterile producției SUA vor reprezenta aproximativ două treimi (în jur de 3,11 mbz) din această majorare, urmată de Canada (65000 bz) și OPEC (330000 bz). De fapt, se anticipează că producția totală OPEC va scădea cu 80000 bz în această perioadă, dar se preconizează ca producția de combustibil lichid să crească cu 410000 bz.

Ca urmare a creșterii prețurilor petrolului, mai multe instalații de foraj intră în funcțiune în SUA pentru noi puțuri petroliere. Din punct de vedere istoric, producătorilor americani de petrol din sist le-a luat puțin timp pentru a for mai multe puțuri atunci când cresc prețurile. Și, odată ce noile instalații intră în funcțiune, nu durează mult până când producția de petrol crește.

Cu toate acestea, SUA este confruntată cu obstacole pe termen scurt care vor

Oil Price vs. U.S. Oil Production

Oil Price vs. Number of Drilling Rigs

Source: U.S. Energy Information Administration

© 2018 Geopolitical Futures

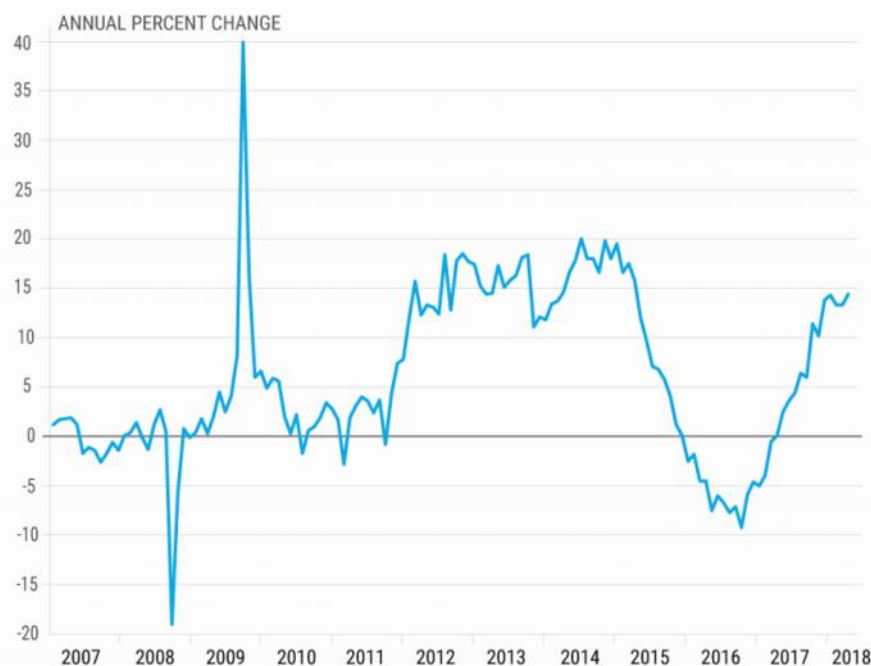
limita cât de repede poate să-și majoreze

producția, dintre care cel mai important este funcționarea aproape la capacitate a conductelor, o capacitate care va fi atinsă la mijlocul anului 2018. În locul transportului prin conducte, producătorii de țiței Permian și Midland sunt obligați să folosească transportul feroviar sau terestru (transportul terestru este mai scump decât cel feroviar, care este

mai scump decât cel pe conducte). Întârzierile în livrări și creșterea costurilor de transport obligă producătorii să ofere petrolul cu rabat și să reducă prețul petrolului Permian cu aproape 11 dolari pe baril și cel al petrolului Midland cu până la 16 dolari pe baril.

Aceste constrângeri nu vor dura. Un capital investițional substanțial a fost injectat în infrastructura de transport a petrolului din Statele Unite. Petrochemical Update, o publicație care se ocupă cu industria din aval (downstream) estimează că aproape 11 miliarde dolari vor fi investiți în infrastructura construcției de conducte numai în perioada mai 2018 și mai 2019. Ca urmare, o creștere majoră a capacității de transport prin conducte se va înregistra până la finele lui 2019. Trei dintre cele mai mari conducte în curs de realizare – Cactus II, Gray Oak și Epic – vor suplimenta cu 1,9 mbz capacitatea de transport a SUA până la finele anului 2019. Alte estimări anticipează o creștere mai mare a capacității – de până la 2,5 mbz – în aceeași perioadă. În paralel, AIE preconizează că producția de petrol a SUA va crește de la 10,7 mbz la 12

Growth in U.S. Oil Production

Source: U.S. Energy Information Administration

© 2018 Geopolitical Futures

mbz până la sfârșitul lui 2019. Cu alte cuvinte, pe baza estimărilor privind noile capacități ale conductelor, constrângerile privind transportul ar trebui să fie eliminate efectiv până la acea dată pentru producția adăugată.

Trebuie menționat că AIE a subestimat de multe ori cu cât va crește producția SUA de petrol de șist. Din punct de vedere istoric, începând cu 2010 extracția SUA de petrol a crescut anual cu peste 10% (și chiar cu până la 20% câțiva ani la rând). Singura dată când extracția americană a fost confruntată cu un declin continuu a durat puțin peste un an, de la sfârșitul lui 2015 până la începutul lui 2017. Având în vedere că performanța din trecut nu garantează rezultatele viitoare, o creștere anuală de 10% timp de doi ani ar duce producția SUA la aproape 13 mbz până la mijlocul lui 2020.

Asta înseamnă că simpla majorare a extracției SUA nu va fi suficientă pentru a compensa scăderea extracției din Venezuela și din Iran până la sfârșitul lui 2019. Și că nu vor fi creșteri de extracție în alte zone. Nivelurile stocurilor din țările OECD se situează sub media lor istorică pe

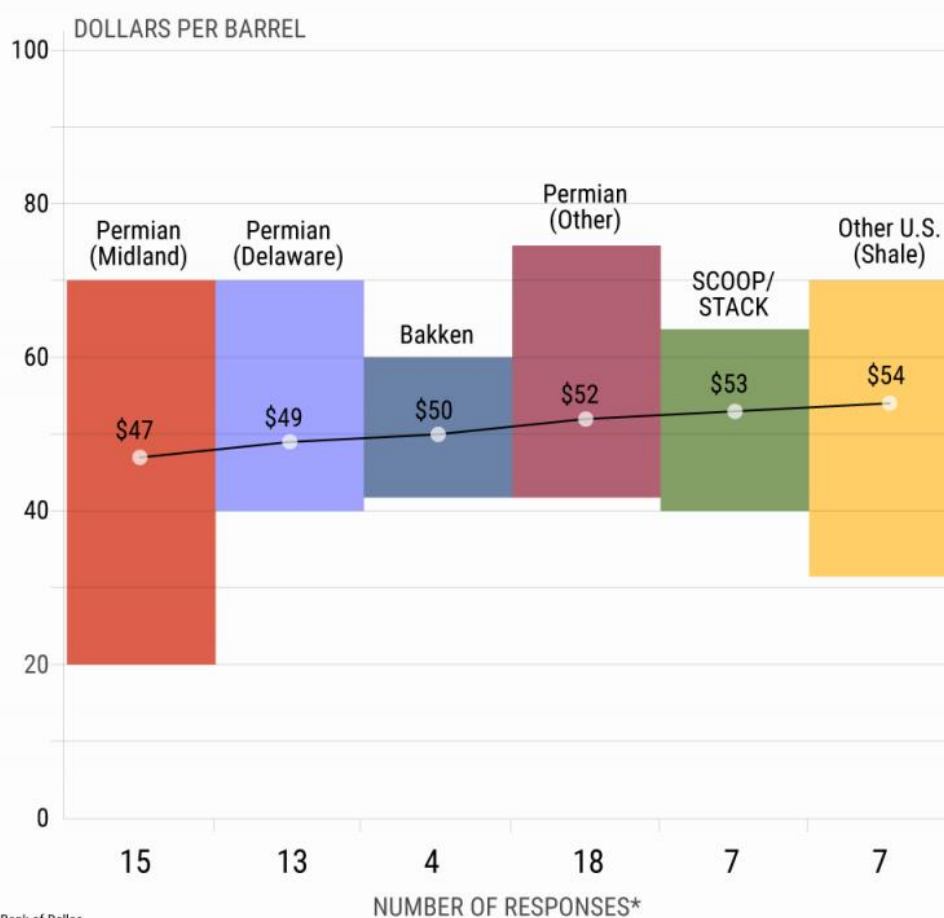
cinci ani iar cifra acestor stocuri este deseori utilizată de OPEC pentru a stabili dacă reduce sau majorează oferta, ceea ce înseamnă că OPEC ar putea de asemenea majora oferta de petrol pe piață în 2019.

În afara chestiunilor legate de transport, cealaltă constrângere notabilă privind creșterea extracției de petrol în SUA este pragul de rentabilitate (break-even prices). Cantitățile noi de petrol trimise pe piețe ar trebui să pună presiune pe preț și, la un anumit moment, este mai scump pentru producători să extragă petrol decât pentru consumatori să-l achiziționeze, forțând producătorii să sisteze extracția. Pentru petrolul de șist din SUA, pragul de rentabilitate continuă să scadă și ca urmare a avansului tehnologic care a permis creșterea cantității de petrol extras la fiecare nou puț forat.

În cazul Arabiei Saudite și al Rusiei, ceilalți

producători de petrol la nivel mondial, calculul este mai complicat decât elementul pragului de rentabilitate. Arabia Saudită poate produce profitabil barilul de petrol cu aproximativ \$10 – 15, dar motivația sa politică depășește cu mult profitul. Pentru a fi în măsură să continue să-și susțină programele și subvențiile sociale, Arabia Saudită trebuie să obțină suficient profit pentru a-și echilibra bugetul și, din această cauză, pragul său de rentabilitate fiscală este mult mai ridicat, situându-se în 2017 la aproximativ \$84, conform Fondului Monetar Internațional. Rusia pretinde că planificarea sa fiscală are la bază un preț al barilului de \$40, însă estimările noastre plasează randamentul profitabilității sale fiscale spre \$70 în 2016. Totuși, diferența esențială între Rusia și Arabia Saudită comparativ cu SUA este aceea că atunci când prețurile petrolului scad sub pragul de rentabilitate al extracției în Statele Unite, industria petrolului devine mai

Break-Even Prices for New Wells

Source: Federal Reserve Bank of Dallas

NOTES: Line shows the mean, and bars show the range of responses.

*Responses to a survey conducted by the Dallas Fed of different oil drilling companies

© 2018 Geopolitical Futures

puțin profitabilă; când petrolul scade sub pragul rentabilității fiscal în Rusia și în Arabia Saudită, soarta regimurilor acestor țări este în pericol.

Riscul geopolitic și incertitudinea

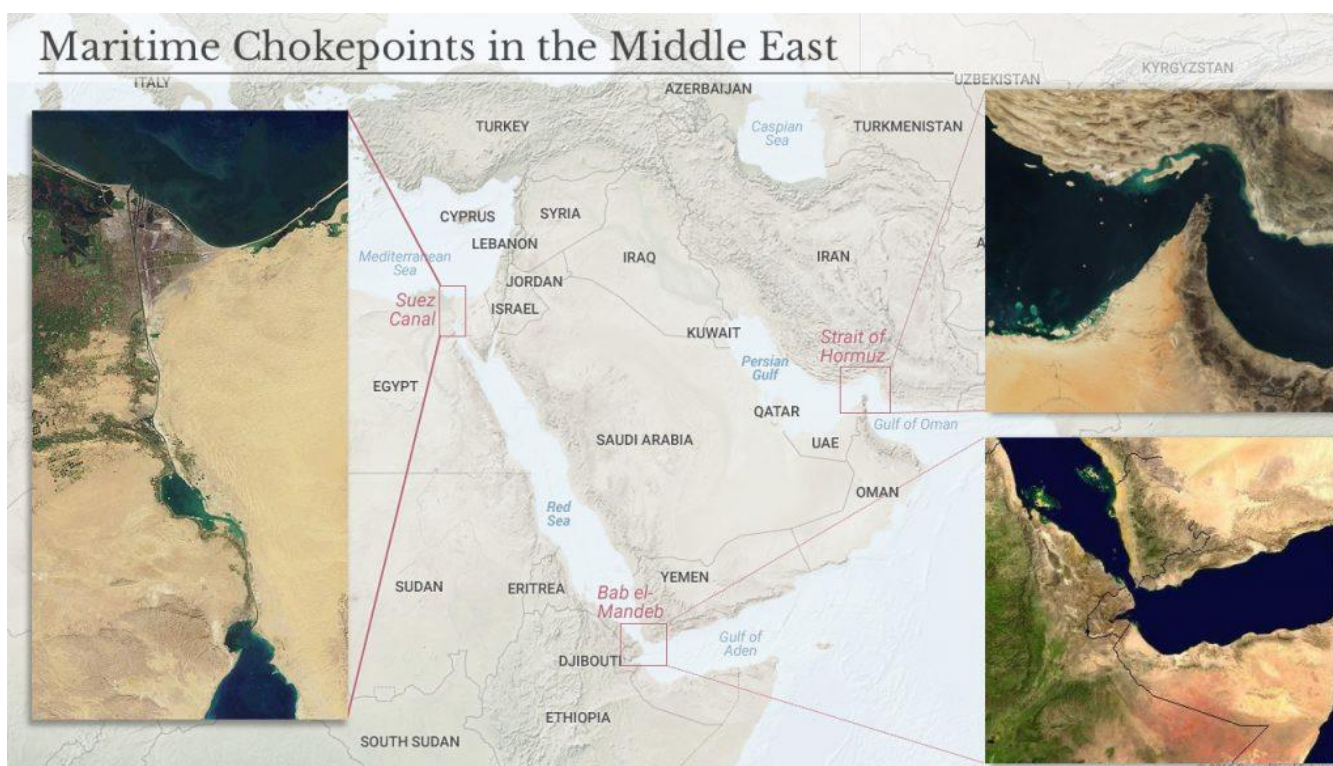
Chiar dacă este posibil să se facă predicții coerente cu privire la raportul dintre cerere și ofertă, este mult mai dificil să evaluezi cum vor reacționa piețele față de o evoluție anume. Incertitudinea îngrijorează piețele și când evenimentele din regiunile producătoare de petrol amplifică incertitudinea, prețul petrolului crește indiferent de raportul dintre cerere și ofertă. O astfel de situație este descrisă neclar drept "risc geopolitic." Reinstituirea sancțiunilor împotriva Iranului și haosul din Venezuela sunt riscuri geopolitice, însă iminenta creștere a producției în SUA poate prelua contribuția celor două țări la oferta globală. Locul unde lucrurile o pot lua razna – un adevărat risc geopolitic – este Arabia Saudită.

Arabia Saudită este cel mai mare producător de petrol din Orientul Mijlociu. Orice situație care perturbă producția sau exportul de petrol saudit – fie că e vorba de tulburări interne sau de un conflict în afara țării – ar conduce la creșterea prețurilor petrolului. Cel mai probabil, din aceste extrem de improbabile scenarii, ar fi o

lovitură militară de stat.

De când Mohammed bin Salman a fost numit print moștenitor, în iunie anul trecut, s-a produs o ruptură între reformatorii acestuia și conservatorii religioși. Schimburile intense de focuri din afara palatului regal saudit de la sfârșitul lunii aprilie a.c. au fost etichetate imediat de agențiile de știri drept o tentativă de lovitură de stat (oficial s-a spus că tulburarea a fost provocată de doborârea unei drone neautorizate, însă dubiile rămân). În cazul unei lovituri de stat, exporturile de petrol pot scădea sau pot fi chiar sistate temporar, dar s-ar relua rapid după venirea la putere a regimului militarilor care, la rândul său, ar depinde de încasările din vânzările de petrol pentru supraviețuire.

Un alt tip potențial de tulburare ar constitui-o decăderea monarhiei saudite. Eventualitatea este foarte improbabilă în viitorii cinci ani dar, dacă reformele eșuează și rezervele în valută ale țării se epuizează, o astfel de eventualitate ar putea crea un val de nemulțumiri în rândurile tinerilor mînioși față de regim. Situația ar da ocazie Statului Islamic sau unei alte versiuni a insurecției fundamentaliste islamiste să preia controlul. În fond, Arabia Saudită s-a format în urma unei revolte religioase. În situația în care o

astfel de revoltă ar răsturna regimul sau ar declanșa un război civil, exporturile de petrol saudit vor sta sub semnul întrebării. Un război civil ar putea afecta cu precădere producția de petrol pentru o perioadă lungă de timp. În situația în care un regim islamic ar veni la putere, acesta ar dori, fără îndoială, încasările rezultate din vânzările de petrol însă este neclar cui ar dori acest regim să vândă și care ar fi țările interesate să-l cumpere.

Mai există, apoi, riscul unui conflict interstatal, fie între Arabia Saudită și Iran sau în general în regiune, cel mai probabil între Iran și Turcia. Până acum, nimeni nu pare pregătit pentru război. Arabia Saudită și Iranul nu au frontiere comune, dar se pot confrunta oricând în Irak sau în Golful Persic. Recentul pas înapoi al Iranului în escaladarea cu Israelul este un indiciu că nu se simte pregătit să se confrunte direct cu un stat națiune pe moment. Totodată, Turcia are suficiente probleme interne legate de datoria națională în creștere și deprecierea lirei.

Orice confruntare cu Iranul riscă să angreneze și SUA. În trecut, Iranul a amenințat că va mina Strâmtoarea Hormuz în situația în care ar fi atacat – un act care ar afecta exporturile de petrol ale Orientului Mijlociu. Amenințarea este un mijloc de intimidare în fața unui atac al SUA, dar nu este suficient de convingător. Marina militară a SUA nu ar tolera o blocadă a strâmtoarei și ar proceda la dominare.

În orice caz, strâmtoarea nu este singura cale prin care Arabia Saudită exportă petrol, mai

poate de la Marea Roșie prin strâmtoarea Bab el-Mandeb spre sud sau prin Canalul Suez, spre nord. Ceea ce contează, totuși, este că minarea, de către Iran, a Strâmtoarei Hormuz, ar speria piețele și ar majora probabil substanțial prețul petrolului.

O altă amenințare a ostilităților cu Iranul este aceea că Teheranul ar răspunde prin activarea šiitilor din regiune. De exemplu, Iranul deține o forță combatantă potențială în Irakul vecin, respectiv milițiile šiite. Dacă Iranul ar ordona milițiilor sale să atace Basra sau alte regiuni petroliere din Irak, ar reactiva ostilitățile în această țară și ar reduce oferta disponibilă de petrol cu riscul exploziei prețurilor. Iranul ar putea, de asemenea, încerca să provoace tulburări în zonele šiite producătoare de petrol din Arabia Saudită.

Consecințe

Fiecare dintre aceste evenimente este improbabil dar dacă unul din acestea ar avea loc, implicațiile ar fi globale. Pentru că, dacă SUA ar fi atrasă în orice fel de confruntare cu Iranul, care ar forța-o să-și desfășoare forțele și să se împotmolească din nou în Orientul Mijlociu, Rusia ar beneficia financiar de pe urma creșterii inevitabile a prețurilor petrolului și geopolitic pe urma expansiunii excesive a SUA. În cazul unui război civil saudit sau a unei lovituri de stat, întreaga viziunea economică a Rusiei s-ar schimba. Prețurile țițeiului ar rămâne ridicate pe toată durata luptelor sau posibil și mai mult, permițând Rusiei să acumuleze o avuție mai mare pe care ar putea să o investească în reforme sau în modernizarea armatei. Prognoza noastră privind declinul Rusiei are la bază profunda slăbiciune structurală care merge dincolo de simplul preț al petrolului dar, dacă una dintre cele mai mari țări producătoare de petrol este scoasă din joc, prognoza noastră ar fi serios contestată.

Mai mult, țări care încearcă să evite să intervină în Orientul Mijlociu dar depind de Iran sau de Arabia Saudită pentru aprovizionarea cu petrol ar fi forțate să recurgă la alegeri dificile. China, India și Japonia sunt consumatori majori de petrol Iranian, saudit și irakian. Un conflict regional

care riscă să le blocheze aprovizionarea ar putea paraliza economiile lor. Acela ar putea fi momentul în care Asia se implică în Orientul Mijlociu.

Prețurile petrolului au atins niveluri nemaivăzute din 2014, dar nu s-a înregistrat nicio schimbare fundamentală în dinamica pieței globale a petrolului. Așa cum se anticipa, forarea și extracția petrolului de șist au început deja să se intensifice ca răspuns la prețurile majorate, chiar dacă infrastructura existentă a distribuției și-a atins aproape limitele. Această situație a forțat producătorii americani din anumite regiuni să acorde rabaturi mari pentru petrolul lor și să facă livrări terestre sau feroviare până la darea în funcțiune în 2019 a noilor conducte. La acel moment, dacă Iranul și Venezuela nu mai

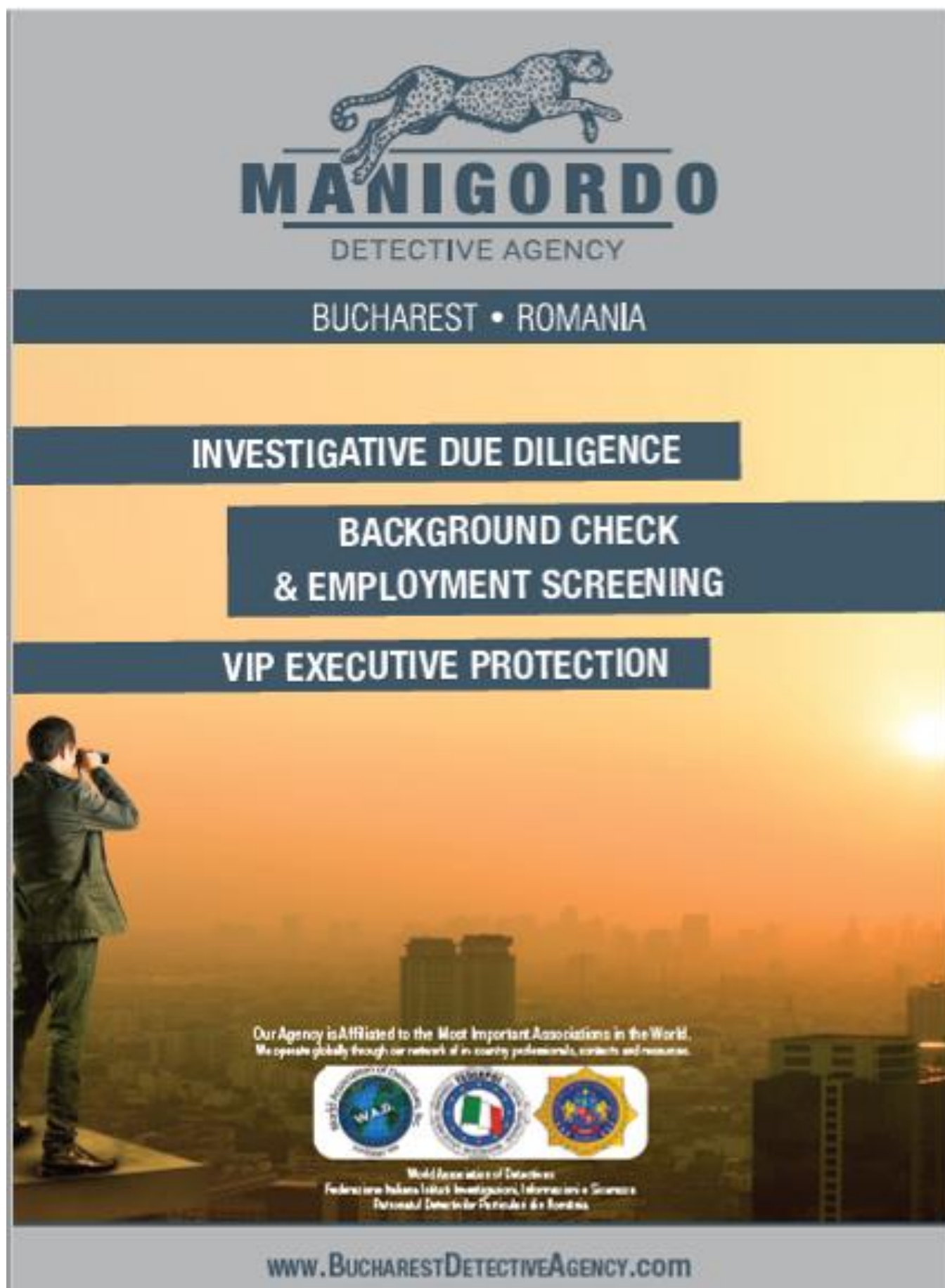
pot exporta atât petrol cât livrau înainte, producția SUA va acoperi diferența rezultată.

Stabilirea prețului petrolului însă este mai complicată decât simpla analiză a fundamentelor pieței. Nu este suficient să afirmi că "riscul geopolitic" este răspunzător pentru majorarea prețurilor. Am cartografiat unele dintre cele mai probabile scenarii ale riscurilor geopolitice dar, în ultimă instanță, Arabia Saudită ar trebui să fie suficient de stabilă pentru a nu fi afectată producția pe termen scurt, iar un război prelungit în Orientul Mijlociu care ar perturba

serios exporturile pare improbabil în acest moment. Cea mai mare temere a piețelor este teama însăși.

Articolul a fost publicat initial de Geopolitical Futures la 7 iunie 2018,

MANIGORDO
DETECTIVE AGENCY

BUCHAREST • ROMANIA

INVESTIGATIVE DUE DILIGENCE

**BACKGROUND CHECK
& EMPLOYMENT SCREENING**

VIP EXECUTIVE PROTECTION

Our Agency is Affiliated to the Most Important Associations in the World.
We operate globally through our network of in country professionals, contacts and resources.

World Federation of Detectives
Federazione Italiana (Italian Investigation, Information & Science)
Asociația Națională a Detectivilor din România

WWW.BUCHARESTDETECTIVEAGENCY.COM

Despre ISIS, IT și nu numai

Paul SÂNDULESCU

Pentru orice activitate umană, comunicațiile sunt veriga cea mai vulnerabilă și de aceea foarte vânată de cei interesați, fie ei servicii guvernamentale de securitate, de informații, de contra-informații, poliție, mass-media, companii private, spionaj industrial, parteneri geloși, simpli curioși, de te miri cine altcineva și bineînțeles de către organizațiile criminale. Da, organizațiile criminale supraveghează și ele comunicațiile polițiștilor (care de aceea utilizează un limbaj codat), ale țintelor vizate și ale tuturor celor care prezintă interes pentru ele.

La fel sau chiar mai rău procedează și mass-media. Notoriu este scandalul din 2011, în care a devenit public că angajați ai **News International**, un subsidiar al **News Corporation**, a patra corporație multinațională mass-media din lume, fondată și condusă de Rupert Murdoch, au interceptat convorbirile telefonice ale politicienilor, membrilor familiei regale britanice, celebrițărilor, dar și ale rudelor soldaților britanici uciși, ale victimelor atentatelor teroriste de la Londra din 7 iulie 2005, a lui Milly Dowler, școlărița de 13 ani ucisă în 2002 și a multor alora. Cu deplina cunoștință a lui Rupert Murdoch.

Interesant este cazul **Wikileaks**. Deși se spune că documentele secrete date publicității nu au fost obținute de organizație, ele au fost totuși sustrate de la aparținătorii de drept și transmise acesteia. Dar, datorită modului de lucru și a anonimității surselor, nu este exclus ca parte din informații să fi fost obținute prin hacking.

Datorită oportunităților oferite de comunicațiile electronice, este vânată fiecare persoană care are acces la net. Există o gamă foarte vastă de entități interesate de oamenii obișnuiți. Companii, partide politice, religii, mass-media, toți vor să știe care le sunt preferințele și toți vor să le influențeze deciziile pentru a obține ceva.

Fiind extrem de conștienți (pățiți fiind) de importanța și de vulnerabilitatea comunicațiilor,

rețelele criminale, în special cele teroriste, acordă toată atenția ascunderii și securizării acestora. În căutare permanentă de noi căi, metode, aplicații, întotdeauna sunt cu un pas înaintea celor care îi vânează, pentru că aceștia nu pot acționa decât reactiv. Întâi trebuie să vadă prin ce căi comunică teroriștii, să constate că aceștia au comunicat, ce servicii de comunicare și aplicații au folosit și de abia apoi pot căuta mijloace de interceptare, obținere și decriptare a informațiilor vehiculate. Drept este că odată ce realizează pătrunderi în sistemul de comunicații, "cei buni" realizează succese notabile, dar până atunci teroriștii se bucură de deplină conspirativitate. Schimbând des căile și mijloacele de comunicare, aceștia pot câștiga suficient timp pentru a-și desfășura acțiunile.

Djohar Dudaev a fost ucis în 1996 atunci când i s-a interceptat convorbirea telefonică pe care o avea cu Konstantin Borovoi, determinându-i-se astfel locația. Osama ben-Laden a evitat comunicațiile electronice după 1998, când SUA au lansat atacuri cu rachete împotriva bazelor sale după ce au localizat telefonul unui asociat al său, folosind în schimb comunicațiile prin curieri. Dar și curierii pot fi urmăriți (în cazul lui ben Laden a fost vorba despre Ibrahim Saeed Ahmed, zis al-Kuwaiti, care a murit odată cu liderul Al Qaeda), ceea ce a dus la localizarea și lichidarea sa, în 2011.

Dincolo de puterea mesajului său, succesul ISIS s-a datorat în extrem de mare măsură faptului că membrii săi au putut - și pot în continuare - să comunice nestingheriți, iar atunci când a fost nevoie, în secret. Mediul liberal occidental (care pune un accent extrem de mare pe drepturile omului - dar total nerespectate în țările islamice, unde *sharia* este stăpână), Internetul, media socială, aplicațiile IT, telefonია mobilă sunt mijloace parcă predestinate să sprijine activitățile criminale, în special terorismul. Pentru un terorist care dorește cu ardoare să se sinucidă pentru a provoca pierderi cât mai mari infidelilor, libertatea de mișcare, drepturile sale liberale

(dar, occidentale) de om, mijloacele de comunicare socială, care toate îi permit să își realizeze scopul, sunt o mană cerească. Ele sunt folosite cu extrem de mare succes și pentru desfășurarea operațiilor jihadiste de amploare, nu numai a celor punctuale. Un exemplu: se pare că prin intermediul **Twitter** și **Facebook**, 30.000 de soldați irakieni au fost determinați să depună armele și să abandoneze Mosulul în 2014, având în față doar 1.500 de jihadiști. Prin **YouTube** și **Facebook** și prin intermediul serviciilor de sharing, cum ar fi **archive.org** și **justapaste.it**, ISIS a difuzat și propagandă de succes, cum ar fi cântecul jihadist "*Salil as-sawarim*" ("*Ciocnirea săbiilor*") și imagini mobilizatoare, inclusiv de pe câmpul de luptă și ale execuțiilor infidelilor.

Eficiența incitării pe rețelele sociale online reiese extrem de clar din isteria creată în India de răspândirea prin aplicația **WhatsApp** a unui video falsificat care arată răpirea unui copil și care a avut drept consecință linșarea a nu mai puțin de 9 oameni, bărbați și femei, din aprilie și până acum, doar pe baza suspiciunilor create prin simpla lor prezență. Iar atunci când vorbim despre răspândirea unei credințe radicale și despre chemarea la *jihad*, eficiența rețelelor sociale crește exponențial. Potrivit Reuters, 10% în Irak și 70% în Siria din luptătorii califatului erau străini. În septembrie 2015, CIA estima că 30.000 luptători străini se alăturaseră trupelor califatului, dar erau estimări că numărul lor se ridică la 100.000. Islamiștii au răspuns întotdeauna foarte activ chemărilor la jihad. S-au alăturat imediat la respingerea trupelor sovietice din Afganistan, conflictului din Kosovo, la chemarea lui Dudaev în Cecenia și în atâtea alte conflicte islamice. Trebuie doar să fie chemați, iar mesajul să ajungă la ei!

Încă din 2015, ISIS a scos un manual de 34 de pagini cu instrucțiuni pentru securizarea comunicațiilor online, bazat pe manualul de securitate cibernetică al unei firme din Kuweit. Cele mai potrivite aplicații, considerate a fi sigure pentru utilizare, erau **Mappr** (care permite schimbarea locației din fotografii) și **Avast SecureLine** (permite același lucru, dar maschează adresa IP reală în alte locații false din cu totul alte țări). Se recomandă ca pentru corespondența email să se

utilizeze aplicații ale companiilor non-americeane, cum ar fi **Hushmail** și **ProtonMail**.

Totuși, CEO-ul Hushmail, Ben Cutler, a declarat că compania sa cooperează deplin cu autoritățile prin intermediul canalelor legale. CEO-ul Proton Technologies AG, Andy Yen, a specificat că în afara de ProtonMail, teroriștii utilizează și **Twitter**, telefoanele mobile și mașini închiriate.

Pentru apelurile telefonice, manualul ISIS recomandă utilizarea serviciilor germane **CryptoPhone** și **BlackPhone**, care garantează schimbarea de mesaje și comunicații voce securizate. **FireChat**, **Tin Cat** și **The Serval Project** asigură comunicații chiar și fără accesul la Internet, folosind în schimb bluetooth-ul.

Pentru criptarea fișierelor, sunt recomandate **VeraCrypt** și **TrueCrypt**.

Pentru schimbarea de mesaje, este recomandată utilizarea **Telegram**, serviciu de mesagerie instantanee pe bază de cloud și comunicații voce pe bază de IP, creată în 2013 de Pavel Durov. Totuși, datorită presiunilor exercitate, acesta a blocat 78 de canale utilizate de teroriști, ceea ce i-a determinat să caute un înlocuitor al acestui serviciu.

Reprezentanții Telegram afirmă că serviciul lor este cel mai sigur din lume în privința securității comunicațiilor, datorită cifrării "end-to-end". Totuși Telegram are câteva scăpări, în principal aceea că rețeaua SS7 este vulnerabilă la autorizarea prin SMS, ceea ce face posibilă accesarea chat-urilor. Chat-urile secrete nu pot fi accesate neautorizat direct, dar poate fi inițiat un chat în numele victimei. O altă deficiență este că dezvoltatorii Telegram au violat unul dintre principiile criptografiei, acela de a nu inventa independent noi protocoale, dacă există deja și pot fi folosite protocoale care s-au dovedit rezistente la spargere. În al treilea rând, faptul că utilizează comunul protocol numeric Diffie-Hellman și că îi lipsesc metadatele de securitate, așa încât poate fi urmărit în server transferul mesajelor, poate fi adăugat la Address book orice număr din mesageria serviciului clientului și poate fi aflat momentul în care o persoană a intrat online.

WhatsApp pare mult mai sigur, căci foloses-

te criptare "end-to-end" pentru toate chat-urile și generează o cheie secretă distribuită, utilizând protocolul Diffie-Hellman pe curbe eliptice. Din această cauză, serviciul este folosit de mulți teroriști, cu toate că jihadiștii se mențin totuși sceptici în ceea ce îl privește. În ianuarie 2016, un expert în securitate IT care îi sprijină pe jihadiști, Al-Habir al-Takni, a publicat un studiu a 33 de aplicații pentru telefoane mobile, împărțindu-le în "sigure" și "nesigure". WhatsApp a fost clasat pe ultimul loc, pentru motivul că a fost cumpărat de compania israeliană Facebook.

Teroriștii și-au creat propria aplicație, **Alrawi**, identificată online în ianuarie 2016 de către Ghost Group (care este specializată în lupta împotriva terorismului). Alrawi este disponibilă doar pe Dark Web și a luat locul aplicației **Amaq**, care oferă acces la știri și video-uri de propagandă, inclusiv ale execuțiilor și de pe câmpul de luptă. Spre deosebire de Amaq, Alrawi asigură criptare completă.

Ghost Group a tras concluzia că după ce specialistul Junaid Hussain a fost ucis în vara anului 2015, eficacitatea califatului a scăzut dramatic.

Așa cum spuneam la început, ca și hackerii, jihadiștii sunt în permanență în fața autorităților, care acționează aproape întotdeauna reactiv. Teroriștii utilizează primii noile platforme și servicii, câștigând astfel timp în fața celor care vor să le combată acțiunile. Devin din ce în ce mai experimentați în modificarea strategiilor lor de comunicare. Dacă înainte le trebuiau ani pentru a se adapta unei noi platforme, acum le sunt necesare doar câteva luni.

Jihadiștii utilizează zeci de alte servicii în afară de **WhatsApp** sau de **Telegram**. Autorii articolului "*Hacking ISIS: Cum să distrugi ciber-Jihadul*"@listează zeci de astfel de servicii. De exemplu, **Signal**, aplicația favorită și a lui Edward Snowden, are un cod sursă deschis, criptează sigur informațiile și permite schimbul de mesaje și de apeluri cu cei din agenda telefonului. Potrivit autorităților indiene, Abu Anas, membru al ISIS, a folosit și el Signal. Un alt serviciu de mesagerie, înființat în 2014 de un grup de specialiști în securitatea cibernetică, este **Wickr**. Aceasta distruge mesajele nu numai de pe tele-

foanele mobile, telefoane și computere, dar și de pe serverele prin care mesajele circulă. Programul are o funcție care permite ștergerea întregii istorii, iar după ce a fost folosită, mesajele nu mai pot fi sub nici o formă recuperate.

Alte servicii sunt **Surespot**, **Viber**, **Skype**, **Kik** și **Threema**. Ultima a primit 6 puncte din 7 posibile pentru securitate din partea *Electronic Frontier Foundation*. În lista jihadiștilor apare și **Silent Circle**, dar după ce au aflat asta, creatorii aplicației colaborează cu agențiile de securitate și informații.

Pentru laptop-uri și PC-uri, se folosesc alte aplicații. Cum ar fi browser-ul **Tor** sau **T.A.I.L.S.** (*The Amnesic Incognito Live System*), o aplicație în sistemul de operare Debian, dezvoltat la rândul lui pe baza kernelului Linux, creată special pentru a asigura anonimitate pe net. Toate conexiunile T.A.I.L.S. sunt ascunse în rețeaua Tor și toate cele care nu sunt anonime sunt blocate. Sistemul nu lasă nici o urmă pe calculatoarele pe care este utilizat. A fost utilizat și de Edward Snowden pentru a demasca online, fără a fi identificat, programul american PRISM, de colectare în masă de informații care circulă pe rețelele de telecomunicații.

Povestea nu se reduce la atât. Nu începe și nu se termină cu utilizarea netului de către teroriști. Este mult mai amplă și ne afectează pe toți, afectează întreaga societate umană.

Există o dualitate, pe care eu o consider criminală, în politicile marilor companii IT și de telefonie mobilă privitor la datele utilizatorilor. În primul rând, împinse de goana după profit, acestea se întrec și își fac un titlu de glorie din a asigura securizarea absolută a comunicațiilor utilizatorilor și ajung să refuze să coopereze cu autoritățile, chiar și în cazul teroriștilor și chiar și atunci când există decizii judecătorești definitive, obligatorii în acest sens. Edificator este cazul **Apple**, care a refuzat să ajute la decriptarea datelor de pe unul din telefoanele folosite de teroriștii care au atacat în decembrie 2015 la San Bernardino, ucigând 14 oameni și rănind alți 22. Se justifică asta? Este de preferat să nu vrei să ajuți autoritățile la deconspirarea rețelelor criminale - ceea ce poate avea drept consecință alte

atentate și alte victime - doar pentru a arăta că ți se pare mai importantă securitatea datelor persoanelor decât viața lor? Cât de oribil duală este această fățarnicie!

Nu numai că giganții IT refuză să acorde ajutor agențiilor guvernamentale în documentarea activităților teroriștilor și a crimei organizate, ele chiar le facilitează activitatea cu bună știință! Mark Zuckerberg, președinte și CEO al **Facebook**, a refuzat în 2016 să ia măsuri pentru ca teroriștii să nu poată utiliza Facebook pentru a face propagandă și a-și desfășura acțiunile, ceea ce a avut ca rezultat pierderi de vieți omenești. Într-un memoriu intern (dar care a ajuns până la urmă public), unul din vicepreședinții Facebook, Andrew Bosworth, afirma la acea dată că moartea și terorismul sunt justificate pentru creșterea Facebook și că ceea ce contează este comunicarea, nu viața!

Ca o mică paranteză, dar care arată cât de determinanți sunt giganții comunicațiilor sociale pentru existența omenirii, Mark Zuckerberg a recunoscut ca "*lumea se simte neliniștită și divizată*" și că este posibil ca Facebook să contribuie la asta. Dar, nu pare deloc deranjat. Despre nefastitatea lui Zuckerberg poate că voi scrie un articol separat.

Companiile private colectează și își vând între ele datele personale, locațiile, preferințele, dizgrațiile, dorințele, anxietățile, interesele clienților lor, fără ca aceștia să se poată opune. Știu unde locuim, unde muncim și unde ne aflăm în permanență, deși nu li s-a dat acceptul pentru asta. De exemplu, în vara anului 2014, Jean Yang, aflată în vacanță în Europa, a făcut numeroase fotografii. La întoarcere, a constatat cu surprindere că în **Google+** avea un al-

bum editat de fotografii atent selectate, organizat pe titlul "Călătorie", creat de aplicațiile **Store** și **Auto Awesome** ale **Google**. Fotografiile erau bine colate, organizate, adnotate conform traseului ei, cu locații, date, ore. În noiembrie 2017 s-a aflat că aplicația de fitness **Strava** a adunat automat datele privitoare la locațiile militarilor americani, rezultând implicit locațiile bazelor militare americane și de cercetare în întreaga lume, unde aceștia erau dislocați, și treselele urmate de personal.

Algoritmii **Facebook** și **Google**, de exemplu, ne cunosc programul, știu unde ne aflăm, ce preferințe avem, ce nu ne place, care ne este programul, cu cine comunicăm, cât de des, cum aratăm, cât de pregătiți suntem, cum vorbim, cine ne sunt prietenii, care ne sunt orientările politice, cele sexuale, religioase, ce obiceiuri avem, ce ne provoacă anxietate, ce pasiuni avem, ce urâm. Pe baza acestora ne fac profilul complet, iar pe baza lui ne pot prevedea aproape toate acțiunile, ce urmează să votăm, ce vom cumpăra, cum o vom face, ce dorim să vedem, ce nu dorim, și știu exact cum să procedeze pentru a ne declanșa anxietățile, dorințele, preferințele. Într-un cuvânt, știu cum să ne determine acțiunile viitoare! Deja notorii sunt dezvăluirile referitoare la influențarea de către **Cambridge Analytica** a voturilor la alegerile prezidențiale americane din 2016 prin

utilizarea datelor personale a 50 milioane de americani obținute de la **Facebook**, dar și influențarea voturilor în scrutinul Brexit și ale altor alegeri.

Sunt toate aceste lucruri în interesul general? Încet, încet, politicienii se trezesc la realitate, dar fără nici un folos. Este deja prea târziu. Nu au nici o șansă în fața giganților IT, în primul rând pentru că înțeleg greu despre ce este vorba, care sunt consecințele evoluțiilor și pentru că acționează în permanență reactiv. Mark Zuckerberg a fost chemat în fața Congresului SUA și a Parlamentului UE. Cu ce consecințe? UE a adoptat în 2016 Regulamentul General de Protecție a Datelor EU 2016/679, care a intrat în vigoare începând cu 25 mai 2018. Dar, nu pare a avea nici o consecință, deoarece după o mică de-gringoladă în rândul companiilor care utilizează agresiv Internet-ul, aceștia au revenit la vechile practici.

Digitalii. Digital born killers? Istoria unei erori

Vasile DÂNCU

Probabil că tinerii de azi nu își pot închipui viața fără internet. Un articol de acum 17 ani a

lansat sintagma nativi digitali și parcă a fost rapid asociată cu un film care a apărut în acea vreme, Natural Born Killers, beneficiind de regia lui Oliver Stone și de un scenariu al lui Quentin Tarantino. „Născuți asasini”, apărut în 1994, considerat un film cu un grad ridicat de violență, era un film care stigmatiza televiziunea, dar putea fi și o etichetă pe o întreagă generație. „Nativi digitali” sau Net generation devine un concept care face ca mințile să patineze spre imaginea unui sfâr-

șit de lume. Parcă intrăm în postuman sau, mai rău, ar veni un sfârșit de umanitate. Cum vom educa noua generație? O epocă a mutațiilor se apropie.

Discursurile apocaliptice

Mulți dintre cercetătorii care studiază astăzi generația de tineri spun un lucru interesant: dincolo de evoluția lentă, normală, a existat o ruptură, un moment de discontinuitate pe care Prensky¹ (2001) o numește „singularitate”, adică un eveniment care schimbă radical lucrurile. Prensky a caracterizat această generație prin competențe tehnologice ieșite din comun, preținzând nevoia unui alt stil de educație decât cel tradițional, deoarece exponenții acestei generații ar avea capacitatea de a prelucra informația de o manieră multitasking, preferă imaginea textului, pentru ei emoția fiind mai importantă decât informația. Această caracterizare a beneficiat de o bază teoretică redusă și de puține observații sistematice, științifice, dar s-a răspândit foarte repede și în zona științelor sociale. Ce se observă însă, în ultimii ani, în urma unor cercetări care caută să verifice această dogmă este că multe dintre aceste „adevăruri” nu se verifică, deoarece această generație nu este omogenă, majoritatea membrilor nu au o cunoaștere atât de profundă a tehnologiei, chiar dacă sunt utilizatori mai mult sau mai puțin frecvenți. Studiile realizate pe cohorte de tineri² arată că această abilitate tehnologică nu este egal distribuită, ci este dependentă de statusul social al familiei, de venituri, de mediul de rezidență sau de studii. Aceste fracturi intrageneraționale se pot transforma și în inegalitate de acces. Cum scria Sonia Livingstone în 2010³, exagerările au dus la postularea unei noi „rase” de tineri, văzută aproape ca o generație extraterestră. În fond, era vorba și cred că este încă valabilă următoarea observație: o gravă lipsă de cercetare a culturii tinerilor a dus, cred eu, la aceste exagerări. Apoi mass-media a transmis mereu lucruri spectaculoase, negative majoritatea, și toate acestea au activat

1. Prensky M., 2001, Digital Natives, Digital Immigrants, On the Horizon, MCB University Press, Vol. 9 No. 5, October 2001

2. Balley C., 2017, Socialisation adolescente et usages du numérique. Revue de littérature, Rapport d'étude de l'INJEP, Paris

3. Livingstone S., 2010, Digital learning and participation among youth: critical reflections on future research priorities, International Journal of Learning and Media, no2, vol. 2-3, p. 1-13.

fricile părinților care au exagerat, astfel extrapolând crizele de identitate ale adolescenților sau conflictul generațional și punând totul pe seama unui nou stil de consum și pe folosirea tehnologiei. După mai bine de două decenii, chiar și inventatorul formulei „născuți digitali” recunoaște că nu s-a bazat pe date ci, mai mult, pe inspirație, ca atare aprecierea asupra unei întregi generații este exagerată.

Socializarea virtuală

Socializarea adolescenților este un proces complex, care nu se reduce la influența tehnică. Adolescenții caută să se distanțeze de vârsta copilăriei, dar și de referințele din această perioadă: părinții. Și acum, dar și atunci când nu aveau acces la tehnologii avansate, adolescenții caută mereu modalități de prezentare a sinelui în viața cotidiană, caută modele și mijloace de expresie pentru a răspunde constrângerilor sociale, prin adaptare sau revoltă. Cel mai important proces psihosociologic este cel al construcției identității sociale, de aceea modul în care sunt folosite social media derivă dintr-o nevoie relațională, aceea de a obține confirmări, feedback social, iar tehnologia este doar un mediator, un suport tehnic pentru întâlnirea unor identități. Întotdeauna, cu sau fără tehnologie smart, construcția identităților este un proces de întâlnire, de interacțiune. În fond, avem un proces continuu de enunțare a sinelui și deschidere spre altul (Amri et Vacaflor, 2010, p. 2), avem în acest caz un fel de individualism expresiv, un proces de prezentare și continuă reconstrucție a sinelui, o individualizare digitală și multe cercetări arată că răspunsul pe care tinerii îl așteaptă de la ceilalți este slab și incomplet.^{4 5 6}

Subiecții cercetărilor sociologice se plâng că rareori le este recunoscută valoarea socială în mediile virtuale, unele studii arătând că interacțiunile pe rețele nu reușesc să creeze identi-

tăți puternice, stabile și autonome. Tinerii caută mereu aprobări și likeuri, o popularitate în rândul egalilor care trebuie mereu confirmată și sincopele creează disperare sau nemulțumire. Cum spune Giddens⁷, o deosebită importanță în socializarea tinerilor o are partajarea intimității, ca dimensiune esențială a legăturii sociale. Aceasta se realizează foarte bine cu ajutorul textelor și imaginilor transmise, al conținuturilor parolate sau al grupurilor de discuții din sfera rețelelor sociale. Aceste tipuri de schimburi și aprecieri sunt mai ușor de realizat astăzi, precum în trecut erau jurnalele intime împărtășite ca mesaje intime sau așa-numitele „oracole” sau jurnalele din adolescența altor generații. Există mulți autori care fac o legătură între problemele de depresie sau obezitate și folosirea abuzivă a telefonului mobil, la fel cum există diferite studii recente care arată că viața de familie câștigă în consistență prin folosirea noilor tehnologii. Smartphone-ul și tableta ajută la crearea de amintiri comune, la susținerea unor bloguri de familie, la comunicarea la distanță pe skype între părinți, bunici și nepoți, în general, schimburile se accelerează, dinamica relațiilor familiale crește.

Inegalitatea de șanse și cetățenia digitală

Când vorbim despre „net generation”, invariabil ocultăm faptul că nu este vorba despre o generație omogenă, că, și în cazul acestei generații, fracturile economice și sociale generează și o inegalitate de acces la tehnologii, deci o fractură digitală. Chiar dacă răspândirea smartphone-ului este tot mai mare, atunci când vorbim despre înțelegerea sau folosirea resurselor de informație, nivelul de educație și cel al părinților este determinant. Contrar unei idei destul de răspândite, noile tehnologii nu sunt un element destul de puternic de salt peste condiția culturală a familiei. În plus, multe studii asupra stereotipurilor negative arată că rețelele sociale virtuale re-

4. Amri M., Vacaflor N., 2010, Téléphone mobile et expression identitaire: réflexions sur l'exposition technologique de soi parmi les jeunes, Les enjeux de l'information et de la communication, no 1.

5. Allard L., Vandenberghe, F., 2003, Express yourself! Les pages perso. Entre légitimation technopolitique de l'individualisme expressif et authenticité réflexive peer to peer, Réseaux, no 117, p. 191-219

6. Granjon F., 2011, De quelques pathologies sociales de l'individualité numérique. Exposition de soi et autoréification sur les sites de réseaux sociaux, Réseaux, no 167, p. 75-103.

7. Giddens, A., 1992, The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies. Cambridge : Polity.

produc conținuturi generate de apartenențe la rețele sociale reale.

Imaginea despre folosirea de către tineri a tehnicii și a noilor modalități de socializare de către părinți, jurnaliști sau educatori este exagerat privită ca o panică morală⁸, considerate ca o amenințare socială gravă, ca un risc social, în fond este vorba de exagerări, de amplificări prin asociere, efecte ale fricilor de riscuri pe care nu le pot stăpâni, amplificate de „dramatizările” mediatice. Tot timpul însă aceste imagini nu fac decât să ascundă potențiala influență pozitivă asupra tinerilor și adolescenților. Chiar dacă trăim într-o societate a riscului sau, cum spune Ulrich Beck, într-o galaxie internet unde referința la risc este omniprezentă, iar angoasele hiperbolizate duc la o adevărată depresie colectivă, este necesar să privim și partea plină a paharului, măcar în varianta de potențialitate.

Adicție?

În afara unor cazuri patologice, cum spune un sociolog american, adolescenții nu sunt adictivi de aceste mijloace tehnologice și sunt adictivi unii de alții, iar noi greșim atunci când ne raportăm mai ales la timpul petrecut în folosirea acestor mijloace și ne uităm mai puțin la tipul de activități pe care le fac ei în acest timp: discută cu prietenii, se joacă, comunică în rețele, se informează, altfel activități normale, socializante. Există încă o dezbatere științifică legată de acceptarea adicției compulsive când este vorba despre aceste tehnologii. Multe cercetări arată că, după 16 ani, scade mult frecvența consumului compulsiv, iar ceea ce numim cyberdependență este, de fapt, satisfacerea unor nevoi de întâlnire și interacțiune care azi nu mai sunt ușor de realizat în viața reală, inclusiv din cauza unor pericole legate de delincvența urbană. În plus, aceste mijloace tehnice îi ajută pe tineri să fie mult mai implicați civic și politic. Dacă formele tradiționale de participare nu mai au succes poate datorită jocului instituțional tra-

dițional al democrației reprezentative, care pune accent pe reprezentarea indirectă, participarea la dezbateri în social media sau preocuparea mai mare pentru viitor se văd tot mai prezente în comportamentul și atitudinile tinerilor. Un cercetător⁹ vorbește recent despre noile tipuri de angajament politic prin termenul de „solospheră”, adică participarea la câmpuri omogene de credințe, valori, atitudini, în condițiile în care diferența este răspunsul. Chiar dacă rețeaua Twitter este tot mai populată de politicieni, unii autori constată că această rețea nu creează popularitate, ci este doar un amplificator de vizibilitate pentru notorietatea obținută în alte medii, altfel spus potențialul democratic este foarte redus. Cu toate acestea, noile forme de participare civică se văd în nașterea unei culturi participative¹⁰ care poate câștiga consistență în mobilizarea electorală sau în noi practici politice viitoare.

Trebuie să nu separăm activitățile digitale de alte activități sociale și interacționale de care sunt conectate. Chiar dacă se conectează la prima vedere cu tendințele individualiste, tehnologiile informației permit o mai bună conectivitate la realitățile sociale și o mai rapidă și intensă expresie identitară sau socială a individului, într-o perioadă în care individualismul și izolarea individului sau consumerismul nu au apărut odată cu digitalul, ci cu mult înainte.

Hiperconectivitatea nu este un pericol

Hiperconectivitatea este adevărat că aduce o altă viteză și o „cultură a imediatului”, o confruntare cu situații sau cu mesaje sub formă de bombardament, în care nu există prea mult timp de reflecție, ci mai mult acte reflexe. Influența este directă, rapidă, dar asta nu înseamnă că manipularea este mai ușoară și rezistența la manipulare imposibilă. Nu sunt naivi sau ușor de manipulați nativii digitali, pentru că este destul de greu să le atragi atenția, să-i scoți din fluxul la care sunt conectați sau la obiceiurile lor de comunicare.

8. Cohen, S., 1972, *Folk Devils and Moral Panics. The creation of the Mods and Rockers*, MacGibbon and Kee Ltd, London and New York

9. Boyd, D., 2014, *It's Complicated. The Social Life of Networked Teens*, Yale University Press, New Haven/Londres

10. Jenkins, H., 2009, *Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century*, MacArthur Foundation, Chicago

Ce se întâmplă cu creierul lor? Unii cred că undele radio și câmpurile electromagnetice le prăjesc creierul lor fragile. Studiile arată că nu este chiar așa, în schimb, prin diferite adaptări cognitive, adolescenții se cuplează mai repede la viteza de raționament, sunt mai reactivi și pot lua decizii mai rapid. Poate că nu mai au abilitatea de a scrie texte lungi sau discursuri, dar pot realiza mai multe sarcini în același timp, pentru că tipul nou de activități crește mult plasticitatea creierului, deci nu prea există argumente multe ca să ne panicăm. Experiența mea cu studenții și doctoranzii arată o serie de câștiguri și calități: o convivialitate care unește mai bine echipe de studiu, de cercetare sau muncă; un potențial ridicat pentru muncă în echipă și realizarea de sarcini comune; o mai mare sensibilitate la gesturi de solidaritate; o participare mai accentuată la acțiuni cu caracter prosocial.

Creierul lor nu sunt schimbate, doar că sunt diferit cablate și realizează diferit anumite sarcini. Arhitectura neuronală este la fel atât la adulți, cât și la copiii născuți în epoca Facebook. Mulți autori au teoretizat după 1990 adicția de jocuri video, dar astăzi impactul în rândul tinerilor și adolescenților nu mai este atât de mare.

România – de la plaiul mioritic, la plaiul digital

O cercetare realizată de IRES pe un eșantion de peste 4.000 de persoane, dintre care 2.895 de utilizatori adulți de internet și 327 de utilizatori minori între 12 și 18 ani¹¹, în luna mai 2017, ne-a ajutat să realizăm un tablou elocvent asupra modului în care s-au integrat românii în noua tendință digitală. Interesul pentru internet are intensități diferite în funcție de generație, acesta variind între 59% pe întreaga populație, la 57% pentru subeșantionul de adulți, ajungând la 84% pentru subeșantionul de copii.

Utilizarea internetului este declarată de 67% din populație, ceea ce înseamnă un procent apropiat de țările Europei occidentale, cu un vârf

de 97% din subeșantionul de copii. Explicațiile cele mai frecvente ale celor care nu folosesc internetul sunt: vârsta înaintată, lipsa de timp, lipsa cunoștințelor, lipsa interesului sau a nevoii. Un procent semnificativ menționează și lipsa financiară, a serviciilor sau a echipamentului. Utilizatorii adulți declară în proporție de 75% că folosesc internetul zilnic, iar copiii în proporție de 90%.

În cazul populației de copii, 18% declară că stau pe internet peste 5 ore pe zi, 15% între 3 și 5 ore, 41% între 1 și 3 ore într-o zi obișnuită. La adulți, timpul de navigare este mai restrâns, dar destul de mare: 12% peste 5 ore, 11% între 3-5 ore, 28% între 1-3 ore, 30% între 30 de minute și o oră, 18% sub 30 de minute. Prime time pentru internet este intervalul 18.00-22.00 când sunt prezenți la tastatură 43 - 50% dintre români. În privința locului unde folosesc internetul, 70% dintre copii fac asta acasă, ca și 50% dintre adulți. În proporție egală, 25% folosesc internetul pe telefon.

La adulți, pe primul loc este dorința de informare (91%) ca motivare a comportamentului, urmată de socializare și discuții cu prietenii (79%), urmate de muzică (71%) și email (65%). La copii, muzica (98%) ocupă primul loc, urmată de socializare și discuții cu prietenii (97), informarea (94%), vizionarea de filme (73%), lectură (72%), jocuri (63%) și email (53%).

Undeva în jur de 20% se declară a fi dependenți de internet, adică nu ar rezista mai mult de o zi fără internet.

Români care nu-și pot închipui viața fără internet

Chiar dacă nu este un indicator clinic pentru dependență, 29% dintre românii utilizatori de internet declară că nu-și pot imagina viața fără internet, la copii procentul fiind de 36%. În același timp, 83% dintre copii și 76% dintre românii adulți cred că internetul creează dependență, iar

¹¹. Studiul „Românii și internetul: atitudini, comportament și obiceiuri de utilizare”, realizat de IRES, în perioada 4 - 16 mai 2017, pe un eșantion de 4.328 de persoane cu vârsta de peste 12 ani, din România. Eșantion copii 12 - 18 ani - 327 subiecți, eșantion utilizatori de internet: 2.895 subiecți. Eroarea maximă tolerată: eșantion total: ±1,5 %, subeșantion utilizatori internet: ±1,9 %, Copii: ±5,5 %.

majoritatea adulților și copiilor cred că părinții ar trebui să reducă accesul copiilor la cel mult o oră pe zi. Dar ne dăm seama cel mai bine că internetul are o puternică funcție integratoare, de facilitare a comunicării, într-o lume în care oamenii sunt tot mai separați și izolați, din aderența la afirmația „Dacă nu aş socializa și pe internet, aş fi mai trist” - 32% dintre adulți, precum și 38% dintre copii. La fel se întâmplă și atunci când este vorba despre percepția despre ceilalți, 31% dintre copii și 32% dintre adulții români cred că „oamenii care socializează pe internet sunt mai fericiți decât ceilalți”.

Deși doar 9% dintre utilizatorii români declară că au un blog personal, 44% dintre respondenți cunosc alți oameni care au blog personal, 80% dintre utilizatorii români fiind fascinați de YouTube. În privința aceasta, 37% dintre români au conturi pe YouTube, iar 27% dintre ei au încărcat pe platformă cel puțin un film realizat de ei.

Tehnologia influențează cogniția?

Greenfield (2009)¹², pornind de la faptul că, în ultimii 100 de ani, rezultatele la testele de inteligență au crescut continuu ca o consecință a creșterii nivelului general de educație, urbanizare sau pe fondul apariției tehnologiei, se întreabă în ce măsură noile tehnologii vor păstra aceeași tendință. Întrebarea de cercetare este interesantă, deoarece în ultimii ani ai secolului XX a existat și există încă o scădere în ceea ce privește folosirea limbajului abstract și o reducere cantitativă a limbajului de bază, precum și o scădere a comportamentului general de lectură sub impactul masiv al televiziunii. Constatarea de bază este însă faptul că s-au ameliorat alte componente ale cogniției: înțelegerea iconicului, vizualizarea spațială sau orientarea spațială. Practicanții de jocuri video de astăzi au o capacitate mai mare de a realiza activități de tip multitasking. Cu toate acestea, s-a studiat puțin comparația dintre realizarea de sarcini simultane și aceleași sarcini realizate de o manieră consecutivă, deci nu avem în acest moment o teorie

completă și rezultate de mare acuratețe.

Copiii convergenței. O speranță?

O lucrare din anul 2006, aparținând lui Henri Jenkins¹³, lansa o paradigmă interesantă, dar care, deși cunoscută în științele comunicării, nu a reușit să se impună în mediile culturii mainstream sau în științele sociale; este vorba despre paradigma culturii convergenței. Autorul american pornește de la constatarea că astăzi trăim o etapă în care s-a ajuns la o cultură media bazată pe interactivitate, pe un teritoriu al transmediei, unde conținuturile media își șterg frontierele dintre ele, consumatorii nu mai sunt captivi, ci participă la îmbunătățirea unui conținut, trecând de la o media la alta sau receptând simultan mai multe mesaje, dar care se transmit simultan pe canale diferite congruente. Prin convergență, autorul înțelege fluxurile de conținut media care trec prin mai multe platforme mediatice, cooperarea dintre multele industrii mediatice și comportamentul migrator al publicurilor. Mediile coexistă, nu se desființează una pe alta, mai degrabă intră în rezonanță. De exemplu, prin smartphone se vizionează televiziune, se ascultă radio, se pot vedea filme, se transmite conținut produs chiar de consumatori, se poate interacționa în direct cu emisiuni live. Dar convergența nu este doar tehnic determinată, este mai mult decât atât, trebuind a fi privită din perspectiva culturală a nașterii unor comunități participative. Distribuind conținuturi media, comentându-le sau evaluându-le cu like, se poate vedea cum consumatorii și emițătorii pot să-și schimbe locurile.

În aceste noi medii de comunicare, indivizii care se adaptează se mișcă natural și devin, pe neașteptate, creatori și participanți la comunități care își creează identități speciale, uneori originale. Dacă analizăm astăzi studiile sociologice tot mai serioase realizate pe utilizatorii de internet, vom putea vedea că se confirmă cele cinci logici intuite de Jenkins acum mai bine de un deceniu: logica divertismentului, logica conexiunii socia-

12. Greenfield, P. M. (2009). Technology and Informal Education: What Is Taught, What Is Learned. Science, Vol. 323 n 5910 p. 69-71

13. Jenkins, H., (2006), Convergence culture: where old and new media collide, New-York, NY University Press

le, logica expertului, logica imersiunii și logica identificării. Toate acestea duc, în viziunea lui Jenkins, la apariția unui nou domeniu – Transmedia Storytelling - la intersecția a trei fenomene sociale importante: convergența media, cultura participării și nașterea unei inteligențe colective surprinzătoare.

Astăzi, dacă nu privim cu destulă luciditate, suntem puși în situația de a nu înțelege această inteligență colectivă și evaluându-i individual pe tinerii noștri subiecți de cercetare, hiperconectați la ecrane, se poate să nu vedem contururile aceste noi forme de inteligență, născută social, un fel de a nu vedea pădurea din cauza copacilor. Căci convergența nu se realizează la nivelul tehnologiilor bulversante, ci la nivelul creierelor consumatorilor individuali în interacțiunile sociale cu ceilalți, construindu-se lanțuri de virale care dau sens vieții cotidiene. Acest mod de a crea sensul colectiv poate că, în viitor, va fi în stare să influențeze major fenomene ca educația, economia, dar poate că ar putea schimba substanțial și politica.

Problema cea mai mare nu sunt tinerii, născuți digital sau nu, generație net sau emogeneration, ci mecanismele de putere și influența din spatele statului, politicii sau a marilor corporații. Această convergență media, care devine o mare convergență socială, încurcă formele de hegemonie cu care centrele de putere s-au obișnuit de secole în fiecare societate. Formațiunile politice, statul sau structurile de putere informale vor accepta cu greu ca aceste coagulări de sens colectiv, născute din participarea liberă a utilizatorilor media, să se dezvolte fără niciun control. Scandalul recent numit generic Cambridge Analytica are ca obiect controlul contextului informațional care creează opinii, preferințe sau convingeri în cazul publicului conectat la social media. Cât timp era vorba doar de publicitate și persuasiune economică, instituțiile și organismele care se ocupau de securitatea națională (un proces care ar trebui definit mai precis, fiind lărgit tot mai mult în ultimii ani, în lume, sub presiunea unor amenințări reale) nu au părut deranjate prea tare, deoarece economia face parte din marele complex industrial-electoral. Acum rețelele de socializare sunt anatemizate pentru că

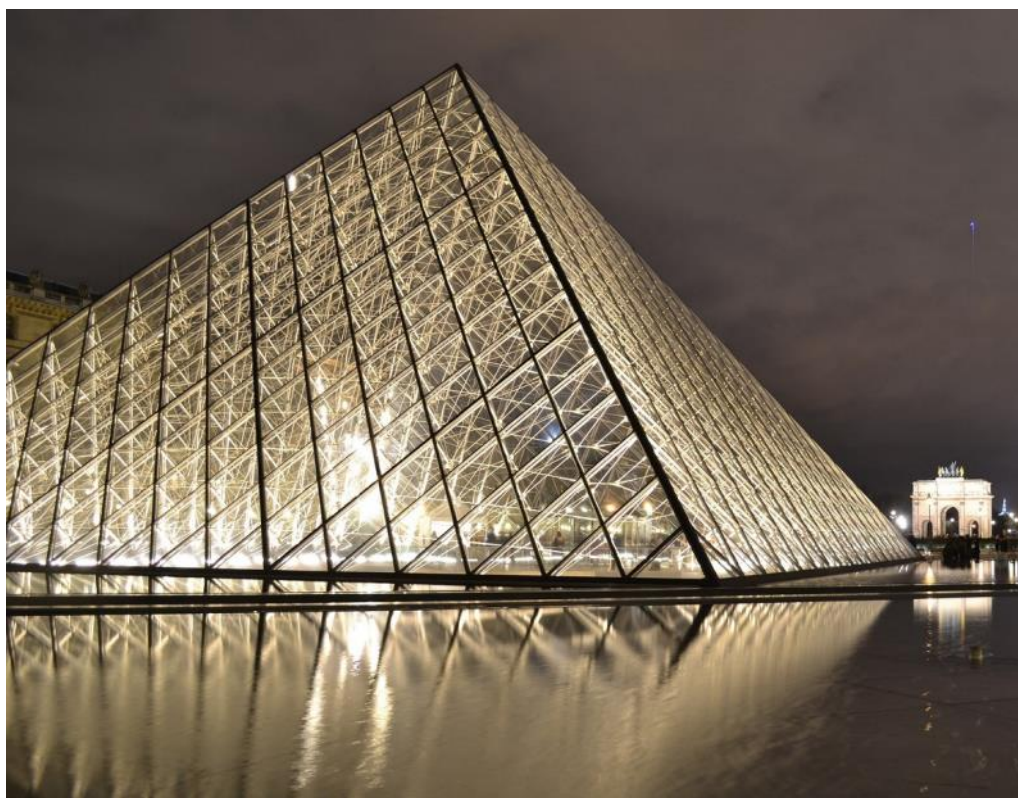
folosesc tehnici de profilare, de țintire a unor grupuri, deși procedeul nu este deloc nou și niciun studiu nu a reușit până acum să convingă de faptul că opțiunile politice se pot schimba masiv prin această tehnică de bombardament informațional personalizat. Într-o politică haotică, așa cum este cea românească, cercetările pe care le-am făcut de-a lungul ultimilor ani au scos în evidență că peste 60% dintre români și-au schimbat într-un deceniu partidul sau candidatul favorit, nu pentru că au fost bombardați de instituții gen Cambridge Analytica, ci pentru că au constatat că favoriții lor nu au urmărit deloc programul de guvernare și promisiunile electorale.

Ceea ce vedem astăzi este doar că, în afara familiilor politice sau a structurilor instituțiilor statului, se pot coagula forțe, se pot face proiecte sociale sau politice, se poate naște o parte a sensului colectiv.

Digital born killer?

Sigur, nu putem subestima pericolul venit din spre rețelele folosite în scopuri războinice, dar să ne uităm și la partea bună: democrația face o nouă încercare de a ieși la suprafață, ca firul de iarbă care iese prin asfalt. Digitalii forțează în lupta pentru recâștigarea libertăților individuale, iar absolutismul statal sau corporatist se va opune pentru că lucrurile par că pot scăpa de sub control.

Nu știm dacă se pot coagula direcții politice prin această convergență, sigur însă se naște o nouă cultură, iar actorii ei nu sunt digital born killer, decât în măsura în care vorbim despre uci-

derea unui trecut și a vechiului mod de viață.

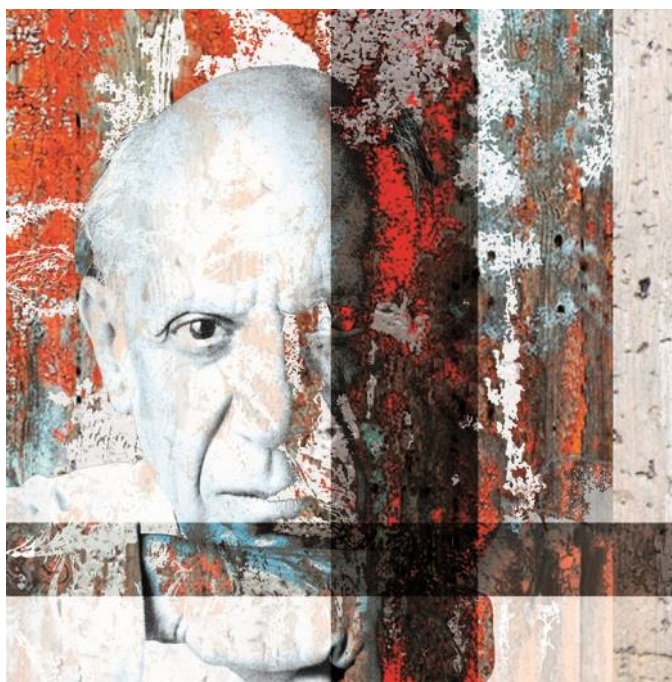
Dincolo de modul în care se duce astăzi dezbaterea, este greu de crezut că alegerile americane au fost deviate de către mesajele troll-ilor din Macedonia sau Râmnicu-Vâlcea și nici că fake-news-urile au determinat Brexitul. Facebook nu este o agora manipulabilă sau manipulată care concurează cu sfera publică acreditată, nici vorbă. Este o oglindă a fragmentării, a impulsivității și a egocentrismului ce caracterizează criza de sens de astăzi. Nu are forța de a schimba societatea, după cum se vede, candidații ei la președinție, campioni pe rețea, nu trec nici măcar de pragul electoral, în multe situații¹⁴. Imaginea societății de pe Facebook ar trebui să-i îngrijoreze pe decidenții din educație, politică sau cultură. Facebook sau Twitter au adus viteza de comunicare și sentimentul, pentru unii, că participă la nașterea unor tendințe majore, născute din like-uri, dar numărul de inimioare și cățeluși lătrători este covârșitor mai mare decât cel al conceptelor vehiculate.

A stigmatiza o generație care este obligată să se adapteze la lumea nouă, învățând viața fără profesor, nu este corect și nici profitabil pentru vii-

tor. Ei nu sunt nici victime și nici călăi, nu sunt nici coloana a cincea pentru entități non-statale care ar putea să controleze statele și societățile. E adevărat, establishmentul găsește întotdeauna raționalizări pentru insuccesele de guvernare sau pentru propriile abuzuri când sunt dovedite, dar trebuie să trecem dincolo de stereotipuri și să construim centre de analiză în universități și în alte zone civice pentru a studia evoluția societății și emergența unei noi generații pe care ne

-am grăbit să o etichetăm ca fiind diferită, extraterestră, străină de modul nostru de viață.

Digitalii pot salva o civilizație obosită sau pot adânci haosul pentru a grăbi prăbușirea. Noi ceilalți, non-digitalii, umanii, inteligenții, noi-supremii, ce facem?

14. Cazul Monica Macovei la alegerile prezidențiale din România, 2014

Cauți analize geopolitice?

Te interesează evoluțiile din Orientul Mijlociu?

Cele din zona extinsă a Mării Negre?

Dar problemele actuale de securitate și serviciile de informații în secolul XXI?

Te interesează tehnica militară de ultimă generație?

Vrei să știi care sunt cele mai importante și noi apariții în geopolitică?

Cauți elemente actuale ale evoluției economiei?

Abonează-te la Pulsul Geostrategic

Un an - 12 numere (numeroase Suplimente, Comentarii, Semnale) apariție lunară

On line: plată securizată pe www.ingepo.ro

Transfer bancar: în contul SC INGEPO Consulting SRL RO76BRDEO80SV35412140800 deschis la BRD sucursala Brasov; SWIFT - BRDEROBU, România

Ramburs: (la primirea primului număr, valabil numai pentru România)

Versiunea PDF prin e-mail: 1.198 RON

Versiunea tipărită: 1.255,20 RON

Pentru informații suplimentare sunați la +4 0268 470070; fax +4 0268 47 00 76 sau contactați-ne pe e-mail: office@ingepo.ro; ingepo.vc@gmail.com

Tehnologii și echipamente cu întrebuințare militară, noi sisteme de arme

Alți roboți cu întrebuințare militară (Rusia)

A existat și există preocupare privind realizarea de platforme dedicate și sisteme de armamente adaptate special roboților, aceștia (roboții) pot și de cele mai multe ori, acționează în perechi, fiind dirijați dintr-un vehicul de comandă și control, protejat sau blindat.

Uran-6 este un robot care poate detecta, identifica și distruge mine care au o putere echivalentă a 60 kg TNT (trinitrotoluen).

Utilizarea acestui tip de robot, a redus drastic numărul victimelor din rândul militarilor specialiști în deminare.

Uran -14 este un robot destinat luptei împotriva incendiilor forestiere sau analizarea resturilor unui incendiu, fiind dotat în mod special cu senzori care-i asigură posibilitate de ocolire sau depășire a diferitelor obstacole.

Ambii roboți pot fi controlați de un operator aflat într-un vehicul situat la o distanță de până la 1.500 metrii.

Nerekhta este un minitank robot, foarte manevrabil, dificil de detectat și neutralizat, este gestionat de la distanță, are o mare autonomie de mișcare (motor hibrid), ideal pentru operațiuni de recunoaștere, distrugerea țintelor fixe și în mișcare, mijloc de sprijin a unităților terestre, în patrulare sau cercetare. Inamicul este detectat

de un radar sau un dispozitiv electro-optic, care pot fi și împreună, sunt montate pe o gondolă specială, conectată la arma din dotare (integrată).

Gondola (turela) poate lipsi fiind în-locuită cu un container exploziv.

Este construit în jurul unei platforme de cauciuc blindate, a fost prezentat prima dată la Expoziția de tehnică militară de la Moscova din anul 2016, a fost folosit în practică în cadrul manevrelor militare Zapad 2017.

Cântărind în jur de 300 kilograme și având puțin peste un metru lungime, se deplasează cu o viteză de 11 km/h, în mod silențios.

Înainte de a fi folosit, în luptă, harta câmpului de luptă având coordonatele țintelor de distrus, este descărcată în computerul său de bord. Operatorul face clic pe numărul obiectivului ales și lasă restul la latitudinea robotului Nerekhta.

Există și posibilitate de-ai atașa un braț robotic, care va amplasa încărcătura explozivă la obiectiv și robotul poate reveni la bază.

Există roboți kamikaze, produși în diferite țări (Israel, Coreea de Sud), care sunt folosiți în interiorul clădirilor, împotriva teroriștilor sau criminalilor. Aceștia sunt mai mult niște grenade, operate radio, prin contrast cu Nerekhta care poate distruge tancuri sau clădiri întregi.

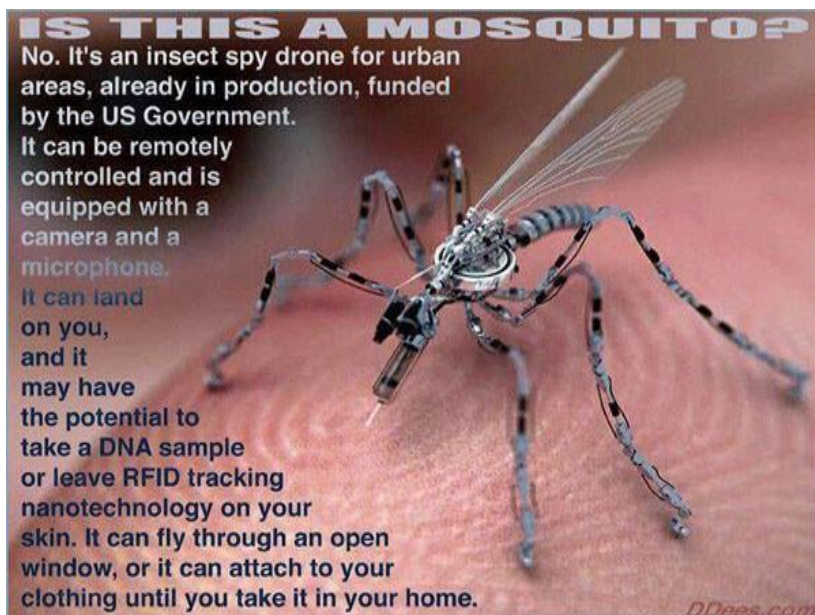
Ca armament individual, Nerekhta, poate fi dotat cu o mitralieră calibru 12,7 mm sau 7,62 mm sau chiar cu un lansator de grenade AG-30 M.

În martie 2018, a fost testat un vehicul de luptă (Soratnik) în condiții de iarnă grea.

Pincipalul dezavantaj al acestor sisteme constă în existența unor factori perturbatori care pot bloca semnalele radio (denivelările terenului, construcțiile, curbura pământului etc), dar roboții pot fi operați și prin cabluri, însă acest lucru limitează grav raza de acțiune.

Prezentată de Cornel VAIDA

Unele aspecte privind aeronavele (vehiculele aeriene) fără pilot

Vehiculele aeriene fără pilot (UAV), sunt definite, ca fiind aeronave fără pilot la bord, la care zborul este controlat de un pilot uman, de la distanță și care se află pe tern sau într-un vehicul terestru, sau sunt independente fiind dirijate cu ajutorul unor calculatoare instalate la bordul lor.

Statistica constată că în anul 2001, Pentagonul avea 50 UAV-uri, în anul 2011 dispunea de peste 7.000, iar pentru anul 2012, a solicitat Congresului 5 miliarde de dolari, doar, pentru drone, iar previziunile pentru anul 2030 este de nivelul science fiction!

UAV-urile sunt utilizate în special în domeniul militar, dar se folosesc în număr tot mai mare și în activități civile și acțiuni ale pompierilor, poliției, securitatea mediului, supravegherea granițelor și a magistralelor pentru transport energetic.

Nu a trecut prea mult timp de la apariția dronelor până la lansarea micro-UAV-urilor (microdronelor) folosite mai ales în misiuni periculoase, murdare sau plictisitoare pentru aeronavele cu pilot.

O asemenea microdronă este cunoscută sub denumirea de "Drone Spy Insect," are caracteristicile unui țânțar, poate fi condusă de la distanță,

este dotată cu un aparat de fotografiat, microfon și poate ateriza pe un individ, iar cu acul poate lua o mostră de ADN, poate injecta un mini-cip de urmărire, sau o încărcătură explozivă care să-lucidă.

Un mic elicopter radiocomandat, prezentat la o baza aeriană Wright-Patterson, este folosit de cercetători pentru testarea de noi tehnologii care să facă posibilă dirijarea de către un calculator a zborului unei drone autonome.

Acești "spioni zburători" pot detecta inamicii probabili în activități de combatere a acțiunilor teroriste sau pentru căutare-salvare în mediu urban (sub dărâmături) și nu numai. Sunt și date referitoare la victimele dronelor, astfel că peste 2.200 de insurgenți din zonele tribale ale Pakistanului, au fost uciși de drone, începând din anul 2006, dar și în alte teatre de operații dronele ucigașe au produs victime omenești, amintesc aici atacul dronelor americane din martie 2016, când a fost atacată o tabără, a unor islamisti shabab, situată la aproximativ 200 de kilometri de Mogadishu, capitala Somaliei, fiind uciși peste 150 de combatanți teroriști.

Un alt atac, mai recent, s-a petrecut în noaptea de 6/7 ianuarie 2018, asupra bazei aeriene rusești de la Hmeymim și la centrul de logistică de la Tartus, ambele situate în vestul Siriei, 13 drone de dimensiuni mici, din acestea zece au atacat baza aeriană de la Hmeymim și trei centrul de logistică de la Tartus, dronele au fost întrebunțate de militanții sirieni, nu au fost victime și pagume materiale prea mari a anunțat atunci agenția de știri Tass.

În ceea ce privește sprijinul aerian al aeronavelor pilotate sau a dronelor, se pare că trupele aflate în contact direct cu inamicul, preferă sprijinul aeronavelor cu pilot uman. Și asta pentru că piloții au o viziune mai completă a câmpului de luptă, decât un operator de la distanță a unei drone.

Prezentată de Cornel VAIDA

Despre tiranie: Douăzeci de lecții ale secolului XX

Autor: Timothy SNYDER

Editura: Trei, 2018

Timothy Snyder este profesor de istorie la Universitatea Yale, unde deține catedra Bird White Housum. Este autorul mai multor lucrări importante dedicate istoriei Europei de Est, naționalismului, totalitarismului și holocaustului, printre care se numără *Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin* și *Black Earth: The Holocaust as History and Warning*. Snyder este membru al Comitetului pentru Conștiință al Muzeului Memorial al Holocaustului din Statele Unite și membru permanent al Institutului de Științe Umane de la Viena.

În cartea sa Timothy Snyder scrie: "Părinții Fondatori ai Americii au încercat să ne ferească de amenințarea pe care o știau, tirania care biruise democrația antică. Astăzi, ordinea noastră politică se confruntă cu noi amenințări, deloc diferite de totalitarismul secolului XX. Nu suntem mai înțelepți decât europenii care au văzut democrația căzând pradă fascismului, nazismului sau comunismului.

Singurul nostru avantaj este că putem învăța din experiența lor. Acum este momentul potrivit să facem acest lucru."

Analizată în ansamblu această carte, vrea să ne convingă că întreaga istorie ne oferă lecții, la timp, pentru ca lucrurile, privind instaurarea tiraniei, să nu ajungă să se înrăutățească, existând și acum țări, în special democrații neoccidentale, sau apropiate de democrații, care tind spre autoritarism sub diferite

forme.

Cartea cuprinde un Prolog: Istorie și tiranie și 20 de lecții ale secolului XX, despre cum poate fi prevenit un regim tiranic: Să nu te supui anticipat; Să aperi instituțiile; Să te ferești de statul cu partid unic; Să îți asumi responsabilitatea pentru cum se înfățișează lumea; Să respecti etica profesională; Să te temi de trupe paramilitare; Să cântărești bine lucrurile, dacă trebuie să porți arme; Să ieși în evidență; Să te porți frumos cu limba noastră; Să crezi în adevăr; Să investighezi; Să privești oamenii în ochi și să stai de vorbă cu ei; Să fi prezent fizic în viața politică; Să îți creezi o viață privată; Să îți aduci contribuția la cauzele bune; Să înveți de la colegii tăi din alte țări; Să recunoști cuvintele periculoase; Să îți păstrezi calmul când survin lucruri inimaginabile; Să fi patriot; Să fii cât de curajos poți; Epilog: Istorie și libertate.

Citez din lecția 19: Să fi patriot, mai ales că acest sentiment, se crede (la noi) că este de domeniul trecutului: "Un patriot (...) își dorește ca națiunea să se ridice la nivelul idealurilor ei, și

ne cere prin urmare să fim cea mai bună versiune a noastră. Un patriot trebuie să fie preocupat de lumea reală, singurul loc în care țara sa poate fi iubită și susținută. Un patriot are valori universale, standarde în funcție de care își judecă națiunea, căreia îi dorește întotdeauna ce este mai bun. Un patriot vrea ca națiunea sa să progreseze."

„Snyder este un intelectual în plină ascensiune, cu o voce în viața publică, netemător să realizeze conexiuni îndrăznețe între trecut și prezent.” – New York Times.

**Prezentată de
Cornel VAIDA**

Managementul situațiilor de risc în contextul crizelor de securitate

Coordonatori:

- Mircea BOȘCOIANU

- Dorel BADEA

**Editura Academiei Forțelor Terestre
"Nicolae Bălcescu"**

Sibiu - 2017

Carte este o culegere de analize destinate mai bunei înțelegeri a conceptului de risc sau risc extrem, de riscuri neconvenționale a căror caracter a devenit, tot mai mult, terorist, transnațional și care a necesitat și necesită reacții multinaționale, multidirecționale, bazate pe coerență, mobilitate și oportunitate.

Lucrarea este și o selecție, coordonată, a nouă materiale realizate de unsprezece autori: Conexiuni conceptuale între securitate și risc, autoare: Olga Maria Cristina Bucovețchi; Tendințe de evoluție a arhitecturii mediului internațional de securitate - amenințări și provocări la adresa securității globale, autor: Gabriel Răducanu; Rolul OSINT în gestionarea crizelor teroriste, autori: Cătălin Cioacă și Mihail Loghin; Profilul psihologic al războiului cibernetic și hackerului non statal bazat pe matricea de decizie polieuristică, autori: Florin Ogîgău-Neamțu, Horațiu Moga și Elena- Corina Boșcoianu; Modelarea amenințării cibernetice interstatale utilizând evaluarea polieuristică a deciziilor, autori: Florin Ogîgău-Neamțu, Horațiu Moga și Elena- Corina Boșcoianu; Strategii de comunicare în managementul de criză - impactul platfor-melor on-line, autoare: Diana-Alexandra Dumitrescu; Repere ale abordării comprehensive a managementului situațiilor de urgență, autori: Dorel Badea și Gabriel Răducanu; Rolul rezilienței în activitatea de protecție a infrastructurilor critice, autor: Alin Cîrdei; Vulnerabilități și riscuri ale spațiului - infrastructură critică în era globalizării, autor: Marian Coman.

În Prefața, prof. Univ.dr. Traian Anastasiei, referindu-se la această carte ca la un tot de-

clară: "Lucrarea, deși nu se dorește una exhaustivă, face o trecere în revistă a celor două tipuri de atacuri cibernetice, dar și o evaluare a lor din punct de vedere al costurilor economice (...), respectiv a strategiilor de război radioelectronic și informațional, utilizate în acțiunile de luptă în ziua de azi. Astfel, în funcție de costurile economice(...), se poate deduce ce fel de atac o să dezvolte actorul, cu ce fel de strategii de război electronic - informațional, respectiv ce fel de strategii de învățare și adaptate o să adopte în arena relațiilor internaționale".

În cadrul situațiilor de urgență, abordarea teoretică este urmată de soluții și o scurtă analiză a ceea ce a devenit securitate urbană, iar în cadrul abordării infrastructurilor critice un studiu privind infrastructurilor spațiale, sunt elemente nu numai de luat în seamă ci și de continuare a demersurilor de lărgire a orizontului cunoașterii.

Prezentată de Cornel VAIDA

Corneliu PIVARIU - Director și Editor
Coordonator al Pulsului Geostrategic
Președinte-Director General INGEPO
Consulting

Autor al unor cărți privind informațiile strategice, terorismul și situația din Irak, al altor studii și articole pe probleme privind informațiile strategice și evoluții geopolitice actuale. Curs de securitate regională la Harvard University - Kennedy School of Government. Membru al Institutului Internațional de Studii Strategice -

Dumitru CHICAN

Ambasador, profesor universitar,
Director pentru Orientul Mijlociu la
Pulsul Geostrategic

O întreagă carieră activă în diplomația românească, cu misiuni permanente în numeroase țări arabe. Alte misiuni externe punctuale, ca emisar al Șefului Statului Român. Unul dintre cei mai buni cunoscători ai limbii, culturii și lumii arabe din România. Autor a numeroase lucrări și traduceri în și din limba arabă, publicate în țară și străinătate. Una din ultimele sale cărți, apărută în Emiratele Arabe Unite, a fost declarată cea mai bună apariție editorială a Târgului Inter-

Doctor Octavian DUMITRESCU

Director pentru zona extinsă a Mării Negre la Pulsul Geostrategic.

Cornel VAIDA

Director INGEPO Consulting

“PULSUL GEOSTRATEGIC” - fondat de Corneliu PIVARIU în anul 2007

Buletin lunar bilingv, editat de
INGEPO Consulting - Brașov
www.ingepo.ro; Tel: +4-0268 47 00 70
J08/2898/2006, CUI RO19298677/2006

Director și Editor Coordonator: Corneliu PIVARIU - membru al IISS- Londra

Editorial, Puncte de vedere: Corneliu PIVARIU

Actualitatea geostrategică mondială: Mihaiu MĂRGĂRIT, dr. Octavian DUMITRESCU

Situația din Orientul Mijlociu: Dumitru CHICAN, Corneliu PIVARIU, Edmond CHICANI,

Evoluții în zona extinsă a Mării Negre: dr. Dan DUNGACIU, dr. Octavian DUMITRESCU, Vladimir SOCOR

Orizont Economic: Dr. Dorian VLĂDEANU, Vladimir SOCOR,

Serviciile de informații și probleme de securitate: Mihaiu MĂRGĂRIT, Corneliu PIVARIU

Tehnologii și echipamente militare: Cornel VAIDA
Apariții editoriale: Cornel VAIDA

Traduceri din/în limba engleză: Prof. Mădălina GHEORGHECI, prof. Constanța COSTESCU

Tehnoredactare: Ionuț PARASCHIV

Tiparul executat de: S.C. YOLANS S.R.L. Brașov

ISSN: 1843-701X

Coperta: www.coolvibe.com

ABONAMENTE (un an - 12 numere)

Versiunea PDF prin e-mail = 1.198,00 RON/ 239,50 Euro/ 299,50 USD

Ediția tipărită = 1.255,20 RON/314,00 Euro/ 390,00 USD

În prețul abonamentului beneficiați gratuit de toate materialele suplimentare editate (Semnal, Comentarii, Suplimente și altele). Prețurile includ TVA, iar pentru ediția tipărită și taxele de expediție prin curier rapid (în România), Par-Avion în străinătate.

Abonamentele includ accesul la site-ul www.ingepo.ro unde pot fi găsite toate numerele publicate, începând cu Martie 2007 (peste 11.000 de pagini) și alte informații de interes.

Anunțuri - Publicitate

Anunțuri și publicitate în cadrul buletinului, pot fi inserate în spațiul disponibil, sau pe pagină/pagini separate.

Pentru detalii și eventuale alte condiții rugăm contactați Departamentul marketing,

la tel. 0268-470076 sau e-mail: office@ingepo.ro.

Ne rezervăm dreptul de a nu da curs unor solicitări care credem că nu corespund profilului acestui buletin.

Acest buletin nu poate fi multiplicat și reprodus fără acordul scris al INGEPO Consulting. Este permisă folosirea unor materiale sau citate cu păstrarea exactității și titlului original, precum și cu menționarea expresă a sursei.

Opiniile exprimate în articole prezintă punctul de vedere al autorilor, care își asumă deplina răspundere asupra conținutului, și nu reflectă în mod obligatoriu pe acelea ale INGEPO Consulting.

Parteneri:

Pulsul Geostrategic a fost accesat, în ultima perioadă, în aproape 100 de țări (în ordinea numărului de accesări): România, SUA, China, Australia, India, Turcia, Spania, Iran, Siria, Israel, Rusia, Bangladesh, Germania, Moldova, Chile, Austria, Franța, Marea Britanie, Georgia, Azerbaidjan, Camerun, Venezuela, Argentina, Ucraina, Ungaria, Irlanda, Serbia, Armenia, Italia, Grecia, Liban, Qatar, Polonia, Filipine, Indonezia și altele.

Începând cu Decembrie 2010 **PULSUL GEOSTRATEGIC**
este înregistrat în catalogul internațional
INDEX COPERNICUS JOURNAL MASTERS LIST